This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit. The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक
हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र M677 विषय पुराण

नाव. अद्भुत रामायणम् (मुद्रित) [illegible]

लेखक/लिपीकार —

पृष्ठ 54 काळ शके 1821 पूर्ण/~~अपूर्ण~~

Checked 2012

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ अथाद्भुतरामायणं प्रारभ्यते ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथाद्भुतरामायणस्य भूमिकापृष्ठम् ।

अयमद्भुतरामायणाख्यो ग्रंथः सर्वत्र प्रसिद्धोऽस्ति परं तु जगति पुस्तकानामत्यल्पतया दिदृक्षूणां पुस्तकदौर्लभ्यमवगत्यांकनेन सर्वेषां पुस्तकलाभसौलभ्यसंपिपादयिषया पुस्तकोपलंभविषये भूयांसं यत्नमारभमाणेन पुस्तकचतुष्टयं समासादितम्,तेषु च पुस्तकेष्वालोच्यमानेषु श्लोकानां त्रिपंचाशदधिकत्रयोदशशतीपरिमितः सप्तविंशतिसर्गात्मक एवायं ग्रंथ इति निर्णयो विदुषां बुद्धिपथारूढः समजनि॥ नन्वस्मिन् ग्रंथे प्रत्यध्यायमितिकरणे अद्भुतोत्तरकांडे इत्युक्तत्वादे तदपेक्षया पूर्ववार्तिकांडषट्कसत्तायाः स्पष्टमेव प्रतीतेः कथमेतावानेवायं ग्रंथ इति निर्णय इतिचेत् । अत्रोच्यते उपक्रमे " पंचविंशतिसाहस्रं रामायणमिदं भुवि॥तदाकर्णितमस्माभिः सविशेषं महामुने ॥ शतकोटिप्रविस्तारे रामायणमहार्णवे॥ किं गीतमिह मुष्णाति तन्मे कथय सुव्रत"॥ इति वाल्मीकिं प्रति भारद्वाजस्य प्रश्नः॥"शतकोटिप्रविस्तारे रामायणमहार्णवे" ।।सविशेषं किंचिदधिकसंख्यासहितं पंचविंशति साहस्रं भुवि अस्ति इति यत्तदिदमस्माभिराकर्णितं तन्मध्ये किं गीतं सत् इह पापं मुष्णाति तन्मे कथयेति तदर्थः ॥ उत्तरवाक्यानुरोधेन पूर्वकथितचतुर्विंशतिसहस्रापेक्षया अवशिष्टो भागः कथनीय इति तत्तात्पर्यम्॥एतदुपरि वाल्मीकेरुक्तिः"पंचविंश

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तिसाहस्रनृलोके यत्प्रतिष्ठितम्॥नृणां हि सदृशं रामचरितं वर्णितं ततः॥सीतामाहात्म्यसारं यद्धि शेषादत्र नोक्तवान् ॥ शृणुष्वावहितो ब्रह्मन्काकुत्स्थचरितं महत्" इति ॥ नृलोके पंचविंशति साहस्रं यद्रामायणं प्रतिष्ठितं ततस्तन्मध्ये नृणां हि नृणामेव सदृशं रामचरितं वर्णितम् । चतुर्विंशतिसहस्रेणेत्यर्थः ॥ अत्र पंचविंशतिसाहस्रे यत्सीतामाहात्म्यसारं तद्धिशेषादहं नोक्तवान् अतः हे ब्रह्मन् तन्महत्काकुत्स्थचरितं शृणुष्वेतितदर्थः ॥ किंच पुस्तकांतरे सीताजन्मकथनानंतरं नवमाध्यायारंभे "चतुर्विंशतिसाहस्रे रामायणमहार्णवे ॥ सीताविवाहादिसर्वं प्रोक्तमास्ति द्विज र्षभ॥पुनस्तत्कथनं विद्धिपिष्टपेषणमेव हि"॥इत्युक्त्वा वनवासमध्ये रामहनुमत्समागमप्रभृति सर्वं कथितम् ॥ उपसंहारे चरमाध्याये कथितारव्यानानुक्रमेणैवानुक्रमणिकापि दृश्यते ॥ तथाच उपक्रमोपसंहाराभ्यां पुस्तकांतरस्थपाठानुरोधेन चायं ग्रंथो महारामायणोत्तरकांडसंबन्धी पूर्वो क्तसंख्याकश्चेति सिध्यति ॥ एवं सति इति करणस्थाद्भुतोत्तरकांडे इत्यपि संमतं भवतीति नास्ति कांडषट्कसत्तासंभावनेति शिवम् ॥

खेमराज श्रीकृष्णदास,
"श्रीवेङ्कटेश्वर" यन्त्रालयाध्यक्ष–मुंबई.

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अथाद्भुतरामायणप्रारम्भः॥ नारायणंनमस्कृत्यनरंचैवनरोत्तमम्॥देवींस रस्वतींव्यासंततोजयमुदीरयेत् ॥ १ ॥ नमस्तस्मैमुनींद्रायश्रीयुतायययशस्विने ॥ शांतायवीत रागायवाल्मीकायनमोनमः ॥ २ ॥ रामायरामभद्रायरामचंद्रायवेधसे ॥ रघुनाथायनाथायसीता यापतयेनमः ॥ ३ ॥ जयतिरघुवंशतिलकः कौशल्यानंदवर्द्धनोरामः ॥ दशवदननिधनकारीदा शरथिःपुंडरीकाक्षः ॥ ४ ॥ ॥ तमसातीरनिलयंनिलयंतपसांगुरुम् ॥वचसांप्रथमस्थानंवाल्मीकिं मुनिपुंगवम् ॥ १ ॥ विनयावनतोभूत्वाभारद्वाजोमहामुनिः ॥ अपृच्छत्संमतः शिष्यः कृतांज लिपुटोवशी ॥ २ ॥रामायणमितिख्यातंशतकोटिप्रविस्तरम् ॥ प्रणीतंभवतायच्चब्रह्मलोकेप्रतिष्ठि तम् ॥ ३ ॥ श्रूयतेब्राह्मणैर्नित्यमृषिभिःपितृभिःसुरैः ॥ पंचविंशतिसाहस्रंरामायणमिदंभुवि ॥४॥ तदाकर्णितमस्माभिःसविशेषंमहामुने ॥ शतकोटिप्रविस्तारेरामायणमहार्णवे ॥ ५ ॥ किंगीत मिहमुष्णातितन्मेकथयसुव्रत ॥ आकर्ण्यादरिणः पृष्टंभारद्वाजस्यवैमुनिः ॥ ६ ॥ हस्तामलक वत्सर्वंसस्मारशतकोटिकम् ॥ ओमित्युक्त्वामुनिःशिष्यंप्रोवाचवदतांवरम् ॥ ७॥ भारद्वाजचिरंजी वसाधुस्मारितमद्यनः ॥ शतकोटिप्रविस्तारेरामायणमहार्णवे ॥ ८ ॥ रामस्यचरितंसर्वमाश्चर्यस म्यगीरितम् ॥ पंचविंशतिसाहस्रंनृलोकेयत्प्रतिष्ठितम् ॥ ९ ॥ नृणांहिसदृशंरामचरितंवर्णितंततः ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सीतामाहात्म्यसारंयद्विशेषादत्रनोक्तवान् ॥ १० ॥ शृणुष्वावहितोब्रह्मन्काकुत्स्थचरितंमहत् ॥
सीतायामूलभूतायाःप्रकृतेश्चरितंमहत् ॥ ११ ॥ आश्चर्यमाश्चर्यमिदंगोपितंब्रह्मणोगृहे ॥ हिताय
प्रियशिष्यायतुभ्यमावेदयामितत् ॥ १२ ॥ जानकीप्रकृतिः सृष्टेरादिभूतामहागुणा ॥ तपःसि
द्धिः स्वर्गसिद्धिर्भूतिमूर्तिमतीसती ॥ १३ ॥ विद्याविद्याचमहतीगीयतेब्रह्मवादिभिः ॥ ऋद्धिः
सिद्धिर्गुणमयीगुणातीतागुणात्मिका ॥ १४॥ ब्रह्मब्रह्मांडसंभूतासर्वकारणकारणम् ॥ प्रकृतिर्विकृ
तिर्देवीचिन्मयीचिद्विलासिनी ॥ १५ ॥ महाकुंडलिनीसर्वानुस्यूताब्रह्मसंज्ञिता ॥ यस्याविल
सितंसर्वंजगदेतच्चराचरम् ॥ १६ ॥ यामाधायहृदिब्रह्मन्योगिनस्तत्त्वदर्शिनः ॥ विघट्टयंतिहृ
द्ग्रंथिंभवंतिसुखमूर्तिकाः ॥ १७ ॥ यदायदाहिधर्मस्यग्लानिर्भवतिसुव्रत ॥ अभ्युत्थानमधर्मस्य
तदाप्रकृतिसंभवः ॥ १८॥ रामःसाक्षात्परंज्योतिःपरंधामपरःपुमान् ॥ आकृतौपरमोभेदोनसीता
रामयोर्यतः ॥१९॥ रामःसीताजानकीरामभद्रोनाणुर्भेदोनैतयोरस्तिकश्चित् ॥ संतोबुद्धातत्त्वमे
तद्विबुद्धाःपारंयाताःसंसृतेर्मृत्युवक्त्रात् ॥२०॥रामोऽचिंत्योनित्यचित्सर्वसाक्षीसर्वांतःस्थःसर्वलो
केककर्ता॥ भर्ताहर्तानंदमूर्तिर्विभूमासीतायोगाच्चित्यतेयोगिभिःसः ॥ २१ ॥ अपाणिपादोजवनो
ग्रहीतापश्यत्यचक्षुःसशृणोत्यकर्णः॥ सवेत्तिविश्वंनहितस्यवेत्तातमाहुरग्र्यंपुरुषंपुराणम् ॥२२ ॥ २

तयोःपरंजन्मउदाहरिष्येययोर्यथाकारणदेहधारिणोः ॥ अरूपिणोरूपविधारणंपुनर्नृणांमहानुग्रह
एवकेवलम् ॥ २३ ॥ पठन्द्विजोवागृषभत्वमीयात्क्षत्रान्वयोभूमिपतित्वमीयात् ॥ वणिग्जनःपुण्य
फलत्वमीयाच्छृण्वन्हिशूद्रोऽपिमहत्त्वमीयात् ॥ २४ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेअद्भुतो
त्तरकांडेआदिकाव्येप्रथमःसर्गः ॥ १ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
भारद्वाजशृणुष्वाथरामचंद्रस्यधीमतः ॥ जन्मनःकारणंविप्रइक्ष्वाकुकुलवारिधौ ॥ १ ॥ सीताया
श्चमहादेव्याःपृथिव्यांजन्महेतुकम् ॥ तत्ररामकथामादौवक्ष्यामिमुनिपुंगव ॥ २ ॥ श्रूयतांमुनि
शार्दूलअंबरीषकथालयम् ॥ पुरुषोत्तममाहात्म्यंसर्वपापहरंपरम् ॥ ३ ॥ त्रिशंकोर्दयिताभार्यासर्व
लक्षणशोभिता ॥ अंबरीषस्यजननीनित्यंशौचसमन्विता ॥ ४ ॥ योगनिद्रांसमारूढंशेषपर्य
कशायिनम् ॥ नारायणंमहात्मानंब्रह्मांडकमलोद्भवम् ॥ ५ ॥ तमसाकालरुद्राख्यंरजसाकनकां
डजम् ॥ सत्वेनसर्वगंविष्णुंसर्वदेवनमस्कृतम् ॥ ६ ॥ अर्चयामाससततंवाङ्मनःकायवृत्तिभिः ॥
माल्यदामादिकंसर्वंस्वयमेवव्यचीकरत् ॥ ७ ॥ गंधादिपेषणंचैवधूपद्रव्यादिकंतथा ॥
तत्सर्वंकौतुकाविष्टास्वयमेवचकारसा ॥ ८ ॥ शुभापद्मावतीनित्यंवचोनारायणेतिच ॥ अनं
तेतिचसानित्यंभाषमाणायतव्रता ॥ ९ ॥ दशवर्षसहस्राणितत्परेणांतरात्मना ॥ अर्चया

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मासगोविंदगंधपुष्पादिभिःशुभैः ॥ १० ॥ विष्णुभक्तान्महाभागान्सर्वपापविवर्जितान् ॥
दानमानार्चनैर्नित्यंधनैरत्नैरतोषयत् ॥ ११ ॥ ततःकदाचित्सादेवीद्वादश्यांसमुपोष्यवै ॥ हरे
रग्रेमहाभागासुष्वापपतिनासह ॥ १२ ॥ तत्रनारायणोदेवस्तामाहपुरुषोत्तमः ॥ किमिच्छ
सिवरंभद्रेमत्तःकिंब्रूहिभामिनि ॥ १३ ॥ सादृङ्नातंवरंवव्रेपुत्रस्त्वद्भक्तिमान्भवेत् ॥ सार्वभौ
मोमहातेजाःस्वकर्मनिरतःशुचिः ॥ १४ ॥ तथेत्युक्त्वाददौतस्यैफलमेकंजनार्दनः ॥ साप्रबु
द्धाफलंदृष्ट्वाभर्त्रेसर्वंनिवेद्यच॥१५॥भक्षयामाससंदश्यफलंतद्धृष्टमानसा ॥ ततःकालेनसादेवीपुत्रं
कुलविवर्धनम् ॥ १६॥ असूयतशुभाचारंवासुदेवपरायणम् ॥ शुभलक्षणसंपन्नंचक्रांकितमनुत्तम
म्॥१७॥जातंदृष्ट्वापितापुत्रंक्रियाःसर्वाश्चकारवै॥अंबरीषइतिख्यातोलोकेसमभवत्प्रभुः ॥ १८ ॥
पितर्युपरतेश्रीमानभिषिक्तोमहात्मभिः ॥ मंत्रिष्वाधायराज्यंचतपउग्रंचकारसः ॥ १९ ॥ संवत्सर
सहस्रंवैजपन्नारायणंप्रभुम् ॥हृत्पुंडरीकमध्यस्थंसूर्यमंडलमध्यगम् ॥२०॥शंखचक्रगदापद्मंधारयं
तंचतुर्भुजम् ॥शुद्धजांबूनदनिभंब्रह्मविष्णुशिवात्मकम् ॥२१॥सर्वाभरणसंयुक्तंपीतांबरधरंप्रभुम् ॥
श्रीवत्सवक्षसंदेवंपुरुषंपुरुषोत्तमम्॥२२ ॥ ततोगरुडमारुह्यसर्वदेवैसभिष्टुतः ॥ आजगामसविश्वा
त्मासर्वलोकनमस्कृतः ॥ २३ ॥ ऐरावतमिवाचिंत्यंकृत्वावैगरुडंहरिः ॥ स्वयंशक्रइवासीनस्तमाह

नृपसत्तमम् ॥ २४ ॥ इंद्रोऽहमस्मिभद्रं तेकिंददामितवाद्यवै ॥ सर्वलोकेश्वराहंत्वांरक्षितुंसमुपाग
तः॥२५॥अंबरीषस्तुतंदृष्ट्वाशक्रमैरावतस्थितम्॥उवाचवचनंधीमान्विष्णुभक्तिपरायणः ॥ २६॥
नाहंत्वामभिसंधायतपआस्थितवानिह ॥ त्वयादत्तंचनेच्छामिगच्छशक्रयथासुखम् ॥ २७ ॥मम
नारायणोनाथस्त्वांनस्तोष्येऽमराधिप ॥ व्रजेंद्रमाकृथास्त्वत्रममाश्रमविलोपनम् ॥२८॥ ततःप्रह
स्यभगवान्स्वरूपमकरोद्धरिः ॥ शार्ङ्गचक्रगदापाणिःशंखहस्तोजनार्दनः ॥ २९ ॥ गरुडोपरिवि
श्वात्मानीलाचलइवापरः ॥ देवगंधर्वसंघैश्चस्तूयमानःसमंततः ॥ ३० ॥ प्रणम्यराजासंतुष्टस्तुष्टाव
गरुडध्वजम् ॥ प्रसीदलोकनाथस्त्वंममनाथजनार्दन ॥३१॥कृष्णकृष्णजगन्नाथसर्वलोकनमस्कृ
त ॥ त्वमादिस्त्वमनादिस्त्वमनन्तःपुरुषःप्रभुः ॥ ३२ ॥ अप्रमेयोविभुर्विष्णुर्गोविंदःकमलेक्षणः॥
महेश्वरांशजोमध्यःपुष्करःखगमःखगः ॥ ३३ ॥कव्यवाहःकपालीत्वंहव्यवाहःप्रभंजनः॥आदिदेवः
क्रियानंदःपरमात्मनिसंस्थितः ॥ ३४ ॥ त्वांप्रपन्नोस्मिगोविंदपाहिमांपुष्करेक्षण ॥ नान्याग
तिस्त्वदन्यामेत्वामेवशरणंगतः ॥३५॥तमाहभगवान्विष्णुःकिंतेहृदिचिकीर्षितम् ॥तत्सर्वंसंप्रदा
स्यामिभक्तोसिममसुव्रत ॥ ३६ ॥ भक्तप्रियोऽस्मिसततंतस्माद्दातुमिहागतः ॥ अंबरीषस्तुतच्छ्रु
त्वाहर्षगद्गदयागिरा ॥३७॥प्रोवाचपरमात्मानंनारायणमनामयम्॥त्वयिविष्णौपरानंदेनित्यंमेवर्त्त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तांमतिः ॥ ३८ ॥ भवेयंत्वत्परोनित्यंवाङ्मनःकायकर्मभिः ॥पालयिष्यामिपृथिवींकृत्वावैवैष्णवं
जगत्॥३९॥ यज्ञहोमार्चनैश्चैवतर्पिष्यामिसुरोत्तमान् ॥ वैष्णवान्पालयिष्यामिहनिष्यामिचशात्र
वान्॥४०॥एवमुक्तस्तुभगवान्प्रत्युवाचनृपोत्तमम्॥एवमस्तुतवेच्छावैचक्रमेतत्सुदर्शनम् ॥४१॥
पुरारुद्रप्रभावेणलब्धंवैदुर्लभंमया ॥ ऋषिशापादिकंदुःखंशत्रुरोगादिकंतथा ॥ ४२ ॥ निहनिष्य
तितेदुःखमित्युक्त्वांतरधीयत ॥ ततःप्रणम्यमुदितोराजानारायणंप्रभुम् ॥ ४३ ॥प्रविश्यनगरींदि
व्यामयोध्यांपर्यपालयत् ॥ ब्राह्मणादींस्तथावर्णान्स्वेस्वेकर्मण्ययोजयत् ॥ ४४ ॥ नारायणपरो
नित्यंविष्णुभक्तानकल्मषान् ॥ पालयामासहृष्टात्माविशेषेणजनाधिपः ॥ ४५ ॥ अश्वमेधशते
रिष्ट्वावाजपेयशतानिच ॥ पालयामासपृथिवींसागरावरणामिमाम्॥४६॥गृहेगृहेहरिस्तस्थौवेदघो
षोगृहेगृहे ॥नामघोषोहरेश्चैवयज्ञघोषस्तथैवच ॥ ४७ ॥ अभवन्नृपशार्दूलेतस्मिन्राज्यंप्रशासति ॥
नासस्यानातृणाभूमिर्नदुर्भिक्षादिभिर्युता ॥ ४८ ॥ रोगहीनाप्रजानित्यंसर्वोपद्रववर्जिता ॥ अंबरी
षोमहातेजाःपालयामासमेदिनीम् ॥ ४९ ॥ सवैमहात्मासततंचरक्षितःसुदर्शनेनातिसुदर्शनेन ॥
शुभांसमुद्रावधिसंततांमहींसुपालयामासमहींमहेंद्रः ॥ ५० ॥ इत्यार्षे श्रीरा०वा०अद्भुतोत्तरकांडे
अम्बरीषवरप्रदानंनामद्वितीयःसर्गः ॥ २ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

तस्यैवंवर्तमानस्यकन्याकमललोचना ॥ श्रीमतानामावख्यातासर्वलक्षणशोभिता ॥ १ ॥
तस्मिन्कालेमुनिःश्रीमान्नारदोभ्यागतोगृहम् ॥ अंबरीषस्यराज्ञोवैपर्वतश्चमहाद्युतिः ॥२॥ तावुभा
वागतौदृष्ट्वाप्रणिपत्ययथाविधि ॥ अंबरीषोमहातेजाःपूजयामासतौनृपः ॥३॥ कन्यांतुप्रेक्ष्यभगवा
न्नारदःप्राहविस्मितः ॥ केयंराजन्महाभागाकन्यासुरसुतोपमा ॥ ४ ॥ ब्रूहिधर्मभृतांश्रेष्ठसर्वलक्षण
शोभिता ॥ निशम्यवचनंतस्यराजाप्राहकृतांजलिः ॥५॥ दुहितेयंममविभोश्रीमतीनामनामतः ॥
प्रदानसमयंप्राप्तावरमन्वेषतीशुभा ॥ ६ ॥ इत्युक्तोमुनिशार्दूलस्तामैच्छन्नारदोद्विजः ॥ पर्वतोऽपि
मुनिस्तांवैचकमेसर्षिसत्तमः ॥ ७॥ अनुज्ञाप्यचराजानंनारदोवाक्यमब्रवीत्॥रहस्याहूयधर्मात्मा
ममदेहिसुतामिमाम्॥८॥पर्वतोऽपितथाप्राहराजानंरहसिप्रभुम्।ताउभौप्राहधर्मात्माप्रणिपत्यभया
र्दितः ॥९॥उभौभवंतौकन्यांमेप्रार्थयानौकथंत्वहम्॥करिष्यामिमहाप्राज्ञौशृणुनारदमेवचः॥१०॥
त्वंचपर्वतमेवाक्यंशृणुवक्ष्यामियत्प्रभो ॥ कन्येयंयुवयोरेकंवरयिष्यतिचेच्छुभा ॥११॥ तस्मैक
न्यांप्रयच्छामिनान्यथाशक्तिरस्तिमे॥तथेत्युक्तातुतौविप्रौश्वआयास्यावएवहि ॥ १२॥ इत्युक्त्वामु
निशार्दूलौजग्मतुःप्रीतमानसौ ॥ वासुदेवपरौनित्यमुभौज्ञानवतांवरौ ॥ १३ ॥ विष्णुलोकंततोग
त्वानारदोमुनिसत्तमः ॥ प्रणिपत्यहृषीकेशंवाक्यमेतदुवाचह ॥ १४ ॥ वृत्तान्तंसर्वमाख्यायनाथ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नारायणाव्यय ॥ रहासित्वांप्रवक्ष्यामिनमस्तेभुवनेश्वर ॥ १५ ॥ ततःप्रहस्यगोविंदःसर्वात्माकर्मठं
मुनिम् ॥ ब्रूहीत्याहसविश्वात्मामुनिराहचकेशवम्॥१६॥त्वदीयोनृपतिःश्रीमानंबरीषोमहामतिः॥
तस्यकन्याविशालाक्षीश्रीमतीनामनामतः॥१७॥परिणेतुमहंतांवाइच्छामिवचनंशृणु।पर्वतोऽयंमु
निःश्रीमांस्तवभृत्यस्तपोनिधिः॥१८॥तामैच्छत्सोपिभगवंस्तमाहचजनाधिपः ॥ अंबरीषोमहाते
जाःकन्येयंयुवयोर्वरम् ॥१९॥लावण्ययुक्तंवृणुयाद्यदितस्मैददाम्यहम्॥इत्याहावांनृपस्तत्रतथेत्यु
क्काप्यहंततः ॥ २० ॥ आगमिष्यामितेराजञ्श्वःप्रभातेगृहंप्रति ॥ आगतोहंजगन्नाथकर्तुमर्हसिमे
प्रियम् ॥ २१॥ वानराननवद्भातिपर्वतस्यमुखंयथा॥तथाकुरुजगन्नाथममचेदिच्छसिप्रियम्॥२२॥
श्रीमतीतुतदापश्येन्नान्यःपश्येत्तथाविधम् ॥ तथेत्युक्तासगोविंदःप्रहस्यमधुसूदनः ॥ २३ ॥ त्व
योक्तंतत्करिष्यामिगच्छसौम्ययथासुखम् ॥ एवमुक्तोमुनिर्हृष्टःप्रणिपत्यजनार्दनम्॥ २४ ॥मन्य
मानःकृतात्मानमयोध्यांवैजगामसः ॥ गतेमुनिवरेतस्मिन्पर्वतोपिमहामुनिः ॥ २५ ॥ प्रणम्यमा
धवंहृष्टोरहस्येनमुवाचह ॥ वृत्तांतंचनिवेद्याग्रेनारदस्यजगत्पते ॥ २६ ॥ गोलांगूलमुखं
यद्वन्मुखंभातितथाकुरु ॥ श्रीमतीतुतथापश्येन्नान्यःपश्येत्तथाविधम् ॥२७॥ तच्छ्रुत्वाभगवान्वि
ष्णुस्त्वयोक्तंचकरोमिवै ॥ गच्छशीघ्रमयोध्यांत्वंमावादीर्नारदस्यवै ॥ २८ ॥ त्वयामेमंत्रितंयच्च

तावूचतुस्तौपरस्परम् ॥ ७१॥ अद्यप्रभृतिदहातमावाकन्यापारग्रहम्॥नकरिष्यावइत्युक्त्वाप्राति
ज्ञायचतावृषी॥७२॥मौनध्यानपरौशुद्धौयथापूर्वव्यवस्थितौ ॥ अंबरीषोऽपिराजासौपरिपाल्यचमे
दिनीम्॥७३ ॥सभृत्यज्ञातिसंबंधोविष्णुलोकंजगामवै॥मानार्थमंबरीषस्यतथैवमुनिसिंहयोः॥७४॥
रामोदाशरथिर्भूत्वातमसालुप्तबुद्धिकः ॥कदाचित्कार्यवशतः स्मृतिः स्यादात्मनःप्रभोः ॥ ७५ ॥
पूर्णार्थोऽपिमहाबाहुरपूर्णार्थइवप्रभुः ॥ अनुग्रहायभक्तानांप्रभूणामीदृशीगतिः॥७६॥मायांकृत्वाम
हेशस्यप्रोत्थितामानुषीतनुः ॥ तस्मान्मायानकर्तव्याविद्वद्भिर्दोषदर्शिभिः॥ ७७ ॥ एतत्तेकथितं
सर्वरामजन्मकथाश्रयम्॥अंबरीषस्यमाहात्म्यंमायावित्वंचवैहरेः॥ ७८॥यःपठेच्छृणुयाद्वापिमाया
वित्वंहरेर्विभोः ॥ मायांविसृज्यपुण्यात्माविष्णुलोकंसगच्छति॥ ७९ ॥ दशरथसुतजन्मकारणंयः
पठतिशृणोत्यनुमोदतेद्विजेंद्रः ॥ व्रजतिसभगवद्गृहातिथित्वंनहिशमनस्यभयंकुतश्चिदस्य॥८०॥
इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकाण्डेश्रीरामजन्मोपक्रमश्चतुर्थःसर्गः ॥४॥
भारद्वाजशृणुष्वाथसीताजन्मनिकारणम् ॥ पुरात्रेतायुगेकश्चित्कौशिकोनामवैद्विजः॥१॥वासुदेव
परोनित्यंनामगानरतःसदा ॥ भोजनाशनशय्यासुसदातद्गतमानसः॥उदारचरितंविष्णोर्गायमानः
पुनःपुनः॥२॥विष्णुस्थलंसमासाद्यहरेःक्षेत्रमनुत्तमम्॥अगायतहरिंतत्रतालवल्गुलयान्वितम्॥३॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तींशुभाम् ॥ स्थितांकमलपत्राक्षींप्राहराजायशस्विनीम् ॥ ३ ॥ अनयोर्यंवरंभद्रेमनसात्वमिहेच्छ
सि ॥ तस्मैमालामिमांदेहिप्रणिपत्ययथाविधि ॥ ४ ॥ एवमुक्तातुसाकन्यास्त्रीभिः परिवृतातदा ॥
मालांहिरण्मयींदिव्यामादायशुभलोचना ॥ ५ ॥ तस्थौतामाहराजासौवत्सेकिंत्वंकरिष्यसि ॥
॥ ६ ॥ अनयोरेकमुद्दिश्यदेहिमालामिमांशुभे ॥ साप्राहपितरंत्रस्ताइमौतुवानराननौ ॥७॥मुनि
श्रेष्ठौनपश्यामिनारदंपर्वतंतथा ॥ अनयोर्मध्यतस्त्वेकंवरंषोडशवार्षिकम् ॥ ८ ॥ सर्वाभरणसंयुक्त
मतसीपुष्पसंनिभम्॥दीर्घबाहुंविशालाक्षंतुंगोरःस्थलमुत्तमम् ९॥चामीकरांधंकरणपटयुग्मकशो
भितम्॥विभक्तत्रिवलीयुक्तनाभिव्यक्तकृशोदरम् १०॥हिरण्याभरणोपेतंसुरंगकनखंशुभम्॥पद्मा
कारकरंत्वेनंपद्मास्यंपद्मलोचनम्॥११॥पद्मांघ्रिंपद्महृदयंपद्मनाभंश्रियावृतम् ॥ दंतपंक्तिभिरत्य
र्थंकुंदकुड्मलसन्निभम्॥१२॥हसंतंमांसमालोक्यदक्षिणंचप्रसार्यवै ॥पार्णिस्थितमिमंछन्नंपश्यामि
शुभमूर्धजम् ॥१३॥ एवमुक्तेमुनिःप्राहनारदःसंशयंगतः ॥कियंतोबाहवस्तस्यकन्येवदयथातथम्
॥१४॥ बाहुद्वयंचपश्यामीत्याहकन्यासुविस्मिता॥प्राहतांपर्वतस्तत्रतस्यवक्षःस्थलेशुभे ॥ १५ ॥
किंचपश्यसिमेब्रूहिकरेकिंधारयत्यपि ॥ कन्यातमाहमालां वैचंचद्रूपामनुत्तमाम् ॥१६ ॥वक्षःस्थ
लेस्यपश्यामिकरेकार्मुकसायकौ ॥ एवमुक्तौमुनिश्रेष्ठौपररूपरमनुत्तमौ ॥१७ ॥ मनसाचिंतयंतौ

तौमायेयंकस्यचिद्भवेत् ॥ मायावीतस्करोनूनंस्वयमवजनादनः ॥ १८ ॥ आगतोनान्यथाकुर्या
त्कथंमेऽन्योमुखंत्विदम्॥गोलांगूलीयमित्येवंचिंतयामासनारदः ॥ १९ ॥ पर्वतोऽपितथैवैतद्वानर
त्वंकथंमया ॥ प्राप्तमित्येवसहसाचिंतामापेदिवांस्तथा ॥ २० ॥ ततोराजाप्रणम्यासौनारदंपर्वतं
तथा ॥ भवद्भ्यांकिमिदंभद्रौकृतंबुद्धिविमोहनम् ॥२१॥स्वस्थौभवंतौतिष्ठतांयदिकन्यार्थमुद्यतौ ॥
एवमुक्तौमुनिश्रेष्ठौनृपमूचतुरुल्बणौ ॥ २२ ॥ त्वमेवमोहंकुरुषेनावामिहकथंचन ॥ आवयोरेकमे
षातेवरयत्वेवभामिनी ॥ २३ ॥ ततःसाकन्यकाभूयःप्रणिपत्यचदेवताम्॥ पित्रानियुक्तासहसामु
निशापभयाद्विज ॥ २४ ॥ मालामादायतिष्ठंतीतयोर्मध्येसमाहिता ॥ पूर्ववत्पुरुषंदृष्ट्वामाल्यंत
स्मैददौहिसा ॥ २५ ॥ अनंतरंचसाकन्यादृष्टानमनुजैःपुरः ॥ ततोनादःसमभवत्किमेतदितिवि
स्मयात् ॥ २६ ॥ तामादायगतोविष्णुःस्वस्थानंपुरुषोत्तमः ॥ पुरातदर्थमनिशंतपस्तप्त्वावरांग
ना ॥ २७ ॥ श्रीमतीयंसमुत्पन्नासागताचतथाहरिम् ॥ तावुभौमुनिशार्दूलौधिक्त्वामित्येवदुःखि
तौ ॥२८॥वासुदेवंप्रतितदाजग्मतुर्भवनंहरेः ॥ तावागतौसमीक्ष्याहश्रीमतींभगवान्हरिः ॥ २९ ॥
मुनिश्रेष्ठौसमायातौगूहस्वात्मानमत्रवै ॥ तथेत्युक्ताचसादेवीप्रहसंतीचकारह ॥ ३० ॥
नारदःप्रणिपत्याग्रेप्राहदामोदरंहरिम्॥किमिदंकृतवानद्यममत्वंपर्वतस्यच॥३१॥ त्वमेवनूनंगोविं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दकन्यांतांह्रतवानसि ॥ तच्छ्रुत्वापुरुषोविष्णुःपिधायश्रोत्रमच्युतः ॥ ३२ ॥ पाणिभ्यांप्राहभगव
न्भवताकिमुदीरितम् ॥ कामवादोनभावोयंमुनिवृत्तेरहोकिल ॥ ३३ ॥ एवमुक्तोमुनिःप्राहवासुदे
वंसनारदः ॥ कर्णमूलेममकथंगोलांगूलमुखंत्विति ॥ ३४ ॥ तदाकर्ण्यमहाबुद्धिर्देवोनारायणोह
रिः ॥ कर्णमूलेतमाहेदंवानरास्यंकृतंमया ॥ ३५ ॥ पर्वतस्यतथाविप्रगोलांगूलमुखंतव ॥ यथा
भवांस्तथासोऽपिप्रार्थयामासनिर्जने ॥ ३६ ॥ मामेवंभक्तिवशगस्तथास्म्यकरवंमुने ॥ नस्वेच्छ
याकृतंतद्धांप्रियार्थंनान्यथात्विति ॥ ३७ ॥ याचतेयच्चयश्चैवतच्चतस्यददाम्यहम् ॥नदोषोऽत्रगुणो
वापियुवयोर्ममवाद्विज ॥ ३८ ॥ पर्वतोऽपितथाप्राहतस्याप्येवंजगादसः ॥ शृण्वतोरुभयोस्तत्र
प्राहदामोदरोवचः ॥३९॥ प्रियंचभवतोःकृतवान्सत्येनायुधमालभे ॥ नारदःप्राहधर्मात्माआवयो
र्मध्यतःस्थितः ॥ ४० ॥ धनुष्मान्द्विभुजःकोनुतांह्रत्वागतवान्किल । तच्छ्रुत्वावासुदेवोऽसौप्राह
तौमुनिसत्तमौ ॥ ४१ ॥ मायाविनोमहात्मानोबहवःसंतिसत्तमौ ॥ तत्रसाश्रीमतीदेवीह्रताकेनापि
सुव्रतौ ॥ ४२ ॥ चक्रपाणिरहंनित्यंचतुर्बाहुरितिस्थितिः ॥तस्मान्नाहमतथ्योवैभवद्भ्यांविदितंहित
त्॥४३॥इत्युक्तौप्रणिपत्यैनमूचतुःप्रीतमानसौ ॥ कोऽत्रदोषस्तवविभोनारायणजगत्पते ॥ ४४ ॥

१ अत्रद्विवचनांतानित्रीणिसंबोधनानि ।

दौरात्म्यंतुनृपस्यैवमायांहिकृतवानसौ ॥ इत्युक्काजग्मतुस्तस्मान्मुनीनारदपर्वतौ ॥ ४५ ॥ अंब
रीषंसमासाद्यशापेनैनमयोजयत् ॥ नारदःपर्वतश्चैवयस्मादावामिहागतौ ॥ ४६ ॥ आहूयपश्चाद
न्यस्मैकन्यांत्वंदत्तवानसि ॥ मायायोगेनतस्मात्त्वांतमोऽज्ञा[1]भिभविष्यति॥४७॥तेननात्मानमत्य
र्थंयथावत्त्वंहिवेत्स्यसि॥एवंशापेप्रवृत्तेतुतमोराशिरथोत्थितः॥४८॥नृपंप्रतिततश्चक्रंविष्णोःप्रादुर
भूत्क्षणात् ॥ चक्रंवित्रासितंघोरंतावुभावभ्यगात्तमः ॥ ४९ ॥ ततःसंत्रस्तसर्वांगौधावमानौमहा
मुनी ॥ पृष्ठतश्चक्रमालोक्यतमोराशिंचदुर्मदम् ॥ ५० ॥ कन्यासिद्धिरहोप्राप्तास्त्यावयोरि
तिवेगितौ ॥ लोकालोकांतमनिशंधावमानौतमोऽर्दितौ ॥ ५१ ॥ त्राहित्राहीतिगोविंदंभाषमाणौ
भयार्दितौ ॥ विष्णुलोकंततोगत्वानारायणजगत्पते ॥ ५२ ॥ वासुदेवह्रषीकेशपद्मनाभजनार्द
न ॥ त्राह्यावांपुंडरीकाक्षनाथोऽसिपुरुषोत्तम ॥ ५३ ॥ इत्यूचतुर्वासुदेवंमुनीनारदपर्वतौ ॥ ततो
नारायणोऽचिंत्यःश्रीमाञ्श्रीवत्सलांछनः ॥ ५४ ॥ निवार्यचक्रंध्वांतंचभक्तानुग्रहकाम्यया ॥
अंबरीषश्चमद्भक्तस्तथेमौमुनिसत्तमौ ॥ ५५ ॥ अनयोर्नृपस्यतथाहितंकार्यमयापुनः[2] ॥ आहूय
तौततःश्रीमान्गिराप्रह्लादयन्हरिः ॥ ५६ ॥ उवाचभगवान्विष्णुःश्रूयतामितिमेवचः ॥ क्षमे

१ तमः अज्ञेतिच्छेदः । २ इतिविचार्येतिशेषः ।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तांमुनिशार्दूलोभक्तसंरक्षणायमे ॥ ५७ ॥ अपराद्धंचचक्रेणक्षमाशीलाहिसाधवः ॥ ततस्तौमुनि
शार्दूलौमायांतस्यावबुध्यच ॥ ५८ ॥ ददतुश्चततःशापंविष्णुमुद्दिश्यकोपनौ ॥ श्रीमतीहरणं
विष्णोयत्कृतंछद्मनात्वया ॥ ५९ ॥ ययामूर्त्यातथैवत्वंजायेथामधुसूदन ॥ अंबरीषस्यान्ववाये
राज्ञोदशरथस्यहि ॥ ६० ॥ पुत्रस्त्वंभवितापुत्रीश्रीमतीधरणीप्रजा ॥भविष्यतिविदेहश्चप्राप्यतां
पालयिष्यति ॥ ६१ ॥ राक्षसापसदःकश्चित्तांतेभार्यांहरिष्यति ॥ यतोराक्षसधर्मेणहृताचश्रीमती
शुभा ॥ ६२ ॥ अतस्तेरक्षसाभार्याहर्तव्याछद्मनाच्युत॥यथाप्राप्तंमहद्दुःखमावाभ्यांश्रीमतीकृते॥
॥ ६३ ॥ हाहेतिरुदतालभ्यंतथादुःखंचतत्कृते ॥ इत्युक्तवंतौतौविप्रौप्रोवाचमधुसूदनः ॥ ६४ ॥
अंबरीषस्यान्ववायेभविष्यतिमहायशाः॥श्रीमान्दशरथोनामभूमिपालोऽतिधार्मिकः ॥६५॥तस्या
हमग्रजःपुत्रोरामोनामभवाम्यहम्॥तत्रमेदक्षिणोबाहुर्भरतोभविताकिल ॥६६॥ शत्रुघ्नोवामबाहुश्च
शेषोसौलक्ष्मणःस्वयम् ॥ऋषिशापोनचैवस्यादन्यथाचक्रगम्यताम्॥६७॥ऋषिशापतमोराशेयदा
रामोभवाम्यहम् ॥तत्रमांसमुपागच्छगच्छेदानींनृपंविना॥६८॥त्यक्त्वापिचमुनिश्रेष्ठावितिस्मप्रा
हमाधवः॥एवमुक्तेतमोनाशंतत्क्षणाच्चजगामवै॥६९॥आत्मार्थंसंचितंतेनप्रभुणाभक्तरक्षिणा ॥ नि
वारितंहरेश्चक्रंयथापूर्वमतिष्ठत॥७०॥मुनिश्रेष्ठौभयान्मुक्तौप्रणिपत्यजनार्दनम् ॥ निर्गतौशोकसंत

प्तावूचतुस्तौपरस्परम् ॥ ७१॥ अद्यप्रभृतिदहातमावाकन्यापारग्रहम्॥नकरिष्यावइत्युक्त्वाप्राति
ज्ञायचतावृषी॥७२॥मौनध्यानपरौशुद्धौयथापूर्वंव्यवस्थितौ ॥ अंबरीषोऽपिराजासौपरिपाल्यचमे
दिनीम्॥७३ ॥सभृत्यज्ञातिसंबंधोविष्णुलोकंजगामवै॥मानार्थमंबरीषस्यतथैवमुनिसिंहयोः॥७४॥
रामोदाशरथिर्भूत्वातमसालुप्तबुद्धिकः ॥कदाचित्कार्यवशतः स्मृतिः स्यादात्मनःप्रभोः ॥ ७५ ॥
पूर्णार्थोऽपिमहाबाहुरपूर्णार्थइवप्रभुः ॥ अनुग्रहायभक्तानांप्रभूणामीदृशीगतिः॥७६॥मायांकृत्वाम
हेशस्यप्रोत्थितामानुषीतनुः ॥ तस्मान्मायानकर्तव्याविद्वद्भिर्दोषदर्शिभिः॥ ७७ ॥ एतत्तेकथितं
सर्वंरामजन्मकथाश्रयम्॥अंबरीषस्यमाहात्म्यंमायावित्वंचवैहरेः॥ ७८॥यःपठेच्छृणुयाद्वापिमाया
वित्वंहरेर्विभोः ॥ मायांविसृज्यपुण्यात्माविष्णुलोकंसगच्छति॥ ७९ ॥ दशरथसुतजन्मकारणंयः
पठतिशृणोत्यनुमोदतेद्विजेंद्रः ॥ व्रजतिसभगवद्गृहातिथित्वंनहिशमनस्यभयंकुतश्चिदस्य॥८०॥
इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकाण्डेश्रीरामजन्मोपक्रमश्चतुर्थःसर्गः ॥४॥
भारद्वाजशृणुष्वाथसीताजन्मनिकारणम् ॥ पुरात्रेतायुगेकश्चित्कौशिकोनामवैद्विजः॥१॥वासुदेव
परोनित्यंनामगानरतःसदा ॥ भोजनाशनशय्यासुसदातद्गतमानसः॥उदारचरितंविष्णोर्गायमानः
पुनःपुनः॥२॥विष्णुस्थलंसमासाद्यहरेःक्षेत्रमनुत्तमम्॥अगायतहरिंतत्रतालवल्गुलयान्वितम् ॥३॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मूर्छनामूर्छयोगेनश्रुतिमंडलवेदितम्॥भक्तियोगसमापन्नोभिक्षामश्नातितत्रवै ॥४॥ तत्रैनंगायमानं
चदृङ्नाकश्चिद्द्विजस्तदा ॥ पद्माक्षइतिविख्यातस्तस्मैचान्नंददौसदा॥ ५ ॥ सकुटुंबोमहातेजाअश्न
न्नंचतस्यवै ॥ कौशिकोहितदाहृष्टोगायन्नास्तेहरिंप्रभुम् ॥ ६ ॥ शृण्वन्नास्तेसपद्माक्षः कालेका
लेचभक्तितः ॥ कालयोगेनसंप्राप्ताः शिष्यावैकौशिकस्यच ॥ ७ ॥ सप्तराजन्यवैश्यानांविप्राणां
कुलसंभवाः ॥ ज्ञानविद्याधिकाः शुद्धावासुदेवपरायणाः ॥ ८ ॥ तेषामपितथान्नाद्यंपद्माक्षःप्रददौ
स्वयम् ॥ शिष्यैश्चसहितोनित्यंकौशिकोहृष्टमानसः ॥ ९ ॥ विष्णुस्थलेहरिंतत्रआस्तेगायन्यथा
विधि ॥ तत्रैवमालवोनामवैद्योविष्णुपरायणः ॥ १० ॥ दीपमालांहरेर्नित्यंकरोतिप्रीतमानसः ॥
मालतीनामभार्यासीत्तस्यनित्यंपतिव्रता ॥ ११ ॥ गोमयेनसमालिप्यहरेःक्षेत्रंसमंततः ॥ भर्त्रास
हास्तेसंप्रीताशृण्वतीगानमुत्तमम् ॥१२॥ कुशस्थलीसमुत्पन्नाब्राह्मणाःसंशितव्रताः ॥ पंचाशद्वैस
मापन्नाहरेर्गानार्थमुत्तमाः ॥ १३ ॥ साधयंतोहिकार्याणिकौशिकस्यमहात्मनः ॥ गानविद्यार्थत
त्वज्ञाःशृण्वंतोह्यवसंस्तुते॥१४ ॥ ख्यातमासीत्तदातस्यगानं वैकौशिकस्यच॥श्रुत्वाराजासमभ्ये
त्यकालिंगोवाक्यमब्रवीत्॥ १५ ॥ कौशिकाद्यगणैःसार्द्धंगायस्वेहचमांपुनः॥शृणुध्वंचतथायूयंकु
शस्थलजनाअपि ॥ १६ ॥ तच्छ्रुत्वाकौशिकःप्राहराजानंसांत्वयन्गिरा ॥ नजिह्वाग्रेमहाराजवा

णीचममसर्वदा ॥ १७ ॥ हरेरन्यमपींद्रंवास्तौतिनापिनवक्तिच ॥ एवमुक्तेचतच्छिष्यावासिष्ठोगौत
मोरुणिः ॥१८॥ सारस्वतस्तथावैश्यश्चित्रमालस्तथाशिशुः ॥ ऊचुस्तंपार्थिवंतत्वंयथाप्राहसकौ
शिकः ॥ १९ ॥ श्रीकराश्चतथाप्रोचुःपार्थिवंविष्णुतत्पराः ॥ श्रोत्राणीमानिशृण्वंतिहरेरन्यंनपार्थि
व ॥२०॥ मातेकीर्तिर्वयंतस्माच्छृणुमोनैववास्तुतिम्॥ तच्छ्रुत्वापार्थिवोरुष्टोगीयतामितिचाब्रवी
त् ॥ २१ ॥ स्वभृत्यान्ब्राह्मणाह्येतेकीर्तिंशृण्वंतिवैयथा ॥नशृण्वंतिकथंतस्माद्गीयमानांसमंततः॥
॥२२॥एवमुक्तास्ततोभृत्याजगुःपार्थिवसत्तमम् ॥निरुद्धकर्णाविप्रास्तेगानेवृत्तेसुदुःखिताः॥२३॥
काष्ठशंकुभिरन्योन्यश्रोत्राणिविभिदुःकिल ॥ कौशिकाद्यास्तुतांज्ञात्वामनोवृत्तिंनृपस्यवै॥२४ ॥
निर्बंधंकुरुतेकस्मात्स्वगानेसौनृपःस्थिरम्॥इत्युक्तातेसुनियताजिह्वाग्रंचिच्छिदुःस्वकम्॥२५॥त
तोराजासुसंक्रुद्धःस्वदेशात्तान्व्यवासयत् ॥ आदायवित्तंसर्वेषांततस्तेजग्मुरुत्तराम्॥२६॥दिशमा
साद्यकालेनकालधर्मेणयोजिताः ॥ तानागतान्यमोदृङ्वाकिंकर्तव्यमितिस्मह ॥२७॥ विस्मितस्त
त्क्षणेविप्रब्रह्माप्राहसुराधिपान् ॥ कौशिकादीन्द्विजानद्यवासुदेवपरायणान् ॥ २८ ॥ गान
योगेनयेनित्यंपूजयंतिजनार्दनम् ॥ तानानयतभद्रंवोयदिदेवत्वमिच्छथ ॥ २९ ॥ इत्युक्ता
लोकपालास्तेकौशिकेतिपुनःपुनः ॥ मालतीतितथाकेचित्पद्माक्षीतितथापरे ॥ ३० ॥ क्रोश

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मानाःसमभ्येत्यतानादायविहायसा ॥ ब्रह्मलोकंगताःशीघ्रंमुहूर्त्तार्द्धेनवैसुराः ॥ ३१ ॥ कौशि
कादींस्तथादृष्ट्वाब्रह्मालोकपितामहः ॥ प्रत्यागम्ययथान्यायंस्वागतेनाभ्यपूजयत् ॥ ३२ ॥ ततः
कोलाहलश्चाभूदतिगौरवमुल्बणम् ॥ ब्रह्मणाचकृतंदृष्ट्वादेवानांद्विजसत्तमः ॥ ३३ ॥ हिरण्यगर्भो
भगवांस्तान्निवार्यसुरोत्तमान् ॥ कौशिकादींस्तदादायमुनिर्दैवैःसमावृतः ॥ ३४ ॥ विष्णुलोकं
ययौशीघ्रंवासुदेवपरायणः ॥ तत्रनारायणोदेवःश्वेतद्वीपनिवासिभिः ॥ ३५ ॥ ज्ञानयोगेश्वरैःसिद्धै
र्विष्णुभक्तिपरायणैः ॥ नारायणसमैर्दिव्यैश्चतुर्बाहुधरैःशुभैः ॥ ३६ ॥ विष्णुचिह्नसमापन्नैर्दीप्य
मानैरकल्मषैः ॥ अष्टाशीतिसहस्रैस्तुसेव्यमानोमनोजवैः ॥ ३७ ॥ अस्माभिर्नारदाद्यैश्चसन
काद्यैरकल्मषैः ॥ भूतैर्नानाविधैश्चैवदिव्यस्त्रीभिःसमंततः ॥ ३८ ॥ सेव्यमानोथमध्येवैसहस्र
द्वारसंवृते ॥ सहस्रयोजनायामेदिव्येमणिमयेशुभे ॥ ३९ ॥ विमानेविमलेचित्रेभद्रपीठासनेह
रिः ॥ लोककार्यप्रसक्तानांदत्वादृष्टिंसमास्थितः ॥ ४० ॥ तस्मिन्कालेथभगवान्कौशिकाद्यैश्चसं
वृतः ॥ आगम्यप्रणिपत्याग्रेतुष्टावगरुडध्वजम्॥४१॥ततोवलोक्यभगवान्हरिर्नारायणःप्रभुः ॥कौ
शिकेत्याहसंप्रीत्यातान्सर्वांश्चयथाक्रमम् ॥४२॥ जयघोषोमहानासीन्महाश्चर्यैसमागते ॥ ब्रह्माण

१ कार्यैइतिः शेषः ।

माहविश्वात्माशृणुब्रह्मन्यथोदितम् ॥४३॥ काशकस्यचयेविप्राःसाध्यसाधनतत्पराः॥हितायसंप्र
वृत्तावैकुशस्थलनिवासिनः ॥ ४४ ॥ मत्कीर्तिश्रवणेयुक्तागानतत्वार्थकोविदाः ॥ अनन्यदेवता
भक्ताःसाध्यादेवाभवंत्विमे ॥४५॥ मत्समीपेतथाह्यस्यप्रवेशंदेहिसर्वदा॥एवमुक्त्वापुनर्देवःकौशि
कंप्राहमाधवः ॥४६॥ स्वशिष्यैस्त्वंमहाप्राज्ञदिग्बलोनामवैसदा ॥ गणाधिपत्वमापन्नोयत्राहंतत्स
मास्ववै ॥ ४७ ॥ मालतीमालवंचेतिप्राहदामोदरोवचः ॥ ममलोकेयथाकामंभार्यायासहमालव ॥
॥ ४८ ॥ दिव्यरूपधरःश्रीमाञ्छृण्वन्गानमिहानुगैः ॥ आस्वनित्यंयथाकामंयावल्लोकाभ
वंतिवै ॥ ४९ ॥ पद्माक्षमाहभगवान्धनदोभवमानद ॥ धनानामीश्वरोभूत्वाविहरस्वयथासु
खम् ॥ ५० ॥ ब्रह्माणंचततःप्राहकौशिकोऽभूद्गणाधिपः ॥ गणास्तोष्यंतितंचाशुप्राप्तोमेऽस्ति
सलोकताम् ॥५१॥ एतेचविप्रानियतंममभक्तायशस्विनः ॥ श्रोत्रच्छिद्रंयथाहत्यशंकुभिर्वैपरस्पर
म् ॥५२॥ श्रोष्यामोनैवचान्यद्वैहरेःकीर्तिविनेतिये ॥ महाव्रतधराविप्राममभक्तिपरायणाः॥५३॥
एतेप्राप्ताश्चदेवत्वंममसान्निध्यमेवच ॥ मालवोभार्ययासार्द्धमत्क्षेत्रंपरिगृह्यवै ॥ ५४ ॥ गानमानादि
भिर्नित्यमभ्यर्च्यसततंहिमाम् ॥ गानंशृणोतिनियतोमत्कीर्तिचरितान्वितम् ॥ ५५ ॥ तेनासौप्राप्त

१ कौशिकस्य । २ मीलतीसहितं मालवम्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वाँल्लोकंममब्रह्मन्सनातनम् ॥ पद्माक्षोऽसौमहाभागःकौशिकस्यमहात्मनः॥५६॥धनेशत्वमवाप्तोऽ
सौममसान्निध्यमेवच ॥ एवमुक्त्वाहरिस्तत्रसमास्तेलोकपूजितः ॥५७॥ ततोहरिर्भक्तजनैःसमावृ
तःसुखेनतस्थौकनकासनेशुभे ॥भक्तैकगम्योनिजभक्तलोकान्संलालयन्पाणिसरोरुहेण ॥ ५८ ॥
इत्यार्षेश्रीमद्रा०वाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तर०कौशिकादिवैकुंठगमनंनामपञ्चमःसर्गः॥५॥
तस्मिन्क्षणेसमारब्धोमधुराक्षरपेशलैः ॥ महामहोत्सवस्तत्रकौशिकप्रीतयेद्भुतः ॥ १ ॥ विपंची
गुणतत्वज्ञैर्वाद्यविद्याविशारदैः ॥ ततस्तच्छ्रवणायालंचेटीकोटिसमावृता ॥२॥ गायमानासमाया
तालक्ष्मीर्विष्णुपरिग्रहः ॥ वृतासहस्रकोटीभिर्वेत्रपाणिभिराशुगैः ॥३॥ब्रह्मादिसुरसंघानांघनंदृष्ट्वा
समागमम् ॥ चेटीगणाधिपारुष्टाभुशुंडीपरिघान्विताः ॥४॥ ब्रह्मादींस्तर्जयंत्यस्तान्मुनींश्चापिसम
न्ततः ॥ उत्सार्यदूरंसंहृष्टाविष्ठिताःपर्वतोपमाः ॥ ५ ॥ सर्वेबहिर्विनिर्याताःसार्द्धं वैब्रह्मणासुराः ॥
युक्तमित्येवभाषन्तःप्रभोरग्रेवयन्तुके ॥ ६ ॥ तस्थुःप्रांजलयःसर्वेत्रिदशागतमन्यवः ॥ तस्मिन्क्षणे
समाहूतस्तुम्बुरुर्मानपूर्वकम् ॥७॥ प्रविवेशसमीपंवैदेव्यादेवस्यचैवहि ॥ तत्रासीनोयथायोगंनाना
मूर्च्छाक्षरान्वितम् ॥ ८ ॥ जगौकलपदंहृष्टोविपंचींचाप्यवादयत् ॥ विष्णुनाकौशिकप्रीत्यैप्रयु
क्तोगायकोत्तमः ॥ ९ ॥ नानारत्नसमायुक्तैर्दिव्यैराभरणोत्तमैः ॥ दिव्यमाल्यैश्चवसनैःपूजितावि

ष्णुमंदिरात् ॥ १० ॥ निर्गतास्तुम्बुरुहृष्टाजगामसयथागतम् ॥ ब्रह्माद्यास्त्रिदशाःसर्वेमु
नयश्चयथागतम्॥११॥जग्मुर्विष्णुंप्रणम्योच्चैर्जयेतिभाषिणस्ततः॥नारदोथमुनिर्दृष्ट्वातुंबुरोःसत्क्रि
यांहरेः ॥ १२ ॥ शोकाविष्टेनमनसासंतप्तहृदयेक्षणः॥चिंतामापेदिवांस्तत्रशोकमूर्च्छाकुलांतरः॥
॥ १३ ॥ ततःक्रोधेनमहताजज्वालमुनिपुंगवः ॥लक्ष्मींशशापसहसातद्दासीभिस्तिरस्कृतः॥१४॥
यदहंराक्षसंभावंगृहीत्वाविष्णुकांतया ॥ चेटीभिर्वारितोदूरंवेत्राघातेनताडितः॥ १५ ॥ तस्मात्सं
जायतांलक्ष्मीरक्षसांगर्भसंभवा ॥ यतोऽहंबहिराक्षिप्तश्चेटीभिःसावहेलनम् ॥ १६ ॥हेलयाराक्षसीच
त्वांबहिःक्षेप्स्यतिभूतले ॥इत्युक्तेनारदेनाथचकंपेभुवनत्रयम् ॥ १७ ॥ हाहाकारंततश्चक्रुर्देवगंधर्व
दानवाः ॥ नारदोविललापाथधिग्धिङ्मामितिचब्रुवन् ॥ १८ ॥ नारायणसमायोगोमहालक्ष्मीसमी
पतः॥अहोतुंबुरुणाप्राप्तोधिङ्मांमूढमचेतनम्॥१९॥योयंहरेःसन्निकाशादूतैर्निर्वासितःकथम्॥ जी
वन्यास्यामिकुत्राहंकिमेतुंबुरुणाकृतम् ॥ २० ॥ रोदमानोमुहुर्विद्वान्धिङ्मामितिचचिंतयन् ॥ त
तोनारायणोलक्ष्म्याःशापंश्रुत्वासुदारुणम् ॥ २१ ॥ लक्ष्म्यासहहृषीकेशआजगामयतोमुनिः ॥
रमाप्रसाद्यतंविप्रंप्रत्युवाचकृतांजलिः ॥ २२ ॥ यदुक्तंभवतामद्यंतत्तथानतदन्यथा॥तत्रकिंचित्प्रा
र्थयामिमुनेतत्कृपयाकुरु ॥ २३ ॥आरण्यानांमुनीनांवैस्तोकंस्तोकंचशोणितम् ॥ कलशापूरितं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भक्षेद्राक्षसीयाचकामतः ॥ २४ ॥ तस्यागर्भेभविष्यामितच्छोणितसमुद्भवा ॥ इत्युक्तंरमयार्चि
त्यासंभवान्नोभवेदिति ॥ २५ ॥ नारदस्तुतथेत्याहअस्याःसर्वंहिदारुणम् ॥ ततोनारायणोदेवः
प्रोक्तवान्नारदंमुनिम् ॥२६॥ नाहंदानेनतपसानेज्ययानापितीर्थतः॥संतुष्यामिद्विजश्रेष्ठयथानाम्नां
प्रकीर्तनात् ॥ २७ ॥ गानेननामगुणयोर्ममसायुज्यमाप्नुयात् ॥ निदर्शनंकौशिकोत्रगानान्म
ल्लोकमाप्तवान् ॥२८॥ मूर्च्छनादियुतंगानंनाम्नामतिममप्रियम् ॥ तुंबुरुस्तत्प्रभावेणप्रियस्त्वत्तो
पिमेद्विज ॥२९॥ मूर्च्छनातालयोगेनगानेनत्वंतथाभव ॥ उलूकंपश्यगत्वात्वंयदिगानेमतिस्तव
॥ ३० ॥ मानसोत्तरशैलेतुगानबंधुरितिस्मृतः ॥ तद्गच्छशीघ्रंशैलेंद्रंगानवांस्त्वंभविष्यसि॥३१॥
इत्युक्तोविस्मयाविष्टोनारदोवाग्विदांवरः ॥ मानसोत्तरशैलेतुगानबंधुंजगामवै ॥ ३२ ॥ गंधर्वाः
किन्नरायक्षास्तथाचाप्सरसांगणाः ॥ समासीनास्तुपरितोगानबंधुश्चमध्यतः ॥ ३३ ॥ गानशि
क्षासमापन्नाः शिक्षितास्तेनपक्षिणा ॥ स्निग्धकंठस्वरास्तत्रसमासीनामुदान्विताः ॥ ३४ ॥ त
तोनारदमालोक्यगानबंधुरुवाचह ॥ प्रणिपत्ययथान्याय्यंस्वागतेनाभ्यपूजयत् ॥ ३५ ॥ किम
र्थंभगवन्नत्रचागतोसिमहाद्युते ॥ किंकार्यंहिमहाब्रह्मन्ब्रूहिकिंकरवाणिते ॥ ३६ ॥ तच्छ्रुत्वानारदो
धीमान्प्रत्युवाचसपक्षिणम् ॥उलूकेंद्रमहाप्राज्ञशृणुसर्वंयथातथम्॥३७॥ममवृत्तंप्रवक्ष्यामितच्चभूतं

महाद्भुतम् ॥ वैकुंठनगरेब्रह्मन्नारायणसमीपगम् ॥३८॥ मांविनिर्धूयसंदृष्टंसमाहूयचतुंबुरुम् ॥ ल
क्ष्मीसमन्वितोविष्णुरशृणोद्गानमुत्तमम् ॥३९॥ ब्रह्मादयोवयंसर्वेनिरस्ताः स्थानतश्च्युताः ॥ कौ
शिकाद्याःसमासीनागानयोगेनवैहरिम् ॥ ४० ॥ समाराध्यैवसंप्राप्तागाणपत्यंयथासुखम् ॥तेनाहम
तिदुःखार्तोयत्तप्तंतुमयातपः ॥ ४१ ॥ यद्दत्तंयद्धुतंचैवयच्चापिश्रुतमेवहि ॥यदधीतंचगानस्यकलां
नार्हतिषोडशीम् ॥ ४२ ॥ विष्णोर्माहात्म्ययुक्तस्यगानयोगस्यवैततः ॥ पश्चात्तापंचमेदृष्ट्वामांच
नारायणोऽब्रवीत् ॥ ४३ ॥ उलूकंगच्छदेवर्षेगानबंधुंमतिर्यदि ॥ गानेचवर्ततेब्रह्मंस्तत्रत्वंगानमा
प्स्यसि ॥ ४४ ॥इत्यहंप्रेषितस्तेनत्वत्समीपमिहागतः ॥ किंकरिष्यामिशिष्योहंतवमांपालयाव्य
य ॥ ४५ ॥ नारदंप्राहधर्मात्मागानबंधुर्महायशाः ॥ शृणुनारदयद्वृत्तंपुराममममहामते ॥४६॥ अ
त्याश्चर्यसमायुक्तंसर्वपापहरंशुभम् ॥ भुवनेशइतिख्यातोराजाभूद्धार्मिकःपुरा ॥ ४७ ॥ अश्वमेध
सहस्रैश्चवाजपेयायुतेनच ॥ अन्यैश्चविविधैर्यज्ञैरिष्टवान्भूरिदक्षिणैः ॥ ४८ ॥ गवांकोट्यर्बुदंचै
वसुवर्णस्यतथैवच ॥ वाससांरथनागानांकन्याश्वानांतथैवच ॥ ४९ ॥ दत्वासराजाविप्रेभ्योमे
दिनींपर्यपालयत् ॥ न्यवारयत्स्वकेराज्येगानयोगेनकेशवम् ॥ ५० ॥ अन्यंवागानयोगेनगायेद्य
दिसमेभवेत् ॥ वध्यःसर्वात्मनातस्माद्वेदैरीड्यःपरःपुमान् ॥ ५१ ॥ नब्राह्मणैश्चगातव्यंवहद्भिर्वे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दमुत्तमम् ॥ गानयोगेनसर्वत्रस्त्रियोगायंतुमांसदा ॥ ५२ ॥ सूतमागधसंघाश्चगीतंमेकारयन्तुवै ॥
इत्याज्ञाप्यमहातेजाराज्यंवैपर्यपालयत् ॥ ५३ ॥ तस्यराज्ञःपुराभ्यासेहरिमित्रइतिस्मृतः ॥ ब्राह्म
णोविष्णुभक्तश्चसर्वद्वंद्वविवर्जितः ॥ ५४॥ नदीपुलिनमासाद्यप्रतिमाञ्चहरेःशुभाम् ॥समभ्यर्च्चय
थाशास्त्रंघृतदध्युत्तरंबहु ॥ ५५ ॥ मिष्टान्नंपायसंदत्वाहरेरावेद्यधूपकम् ॥ प्रणिपत्ययथान्यायंतत्र
विन्यस्तमानसः ॥ ५६ ॥ अगायतहरिंतत्रतालवीणालयान्वितम् ॥ अतीवस्नेहसंयुक्तस्तदातेना
न्तरात्मना ॥ ५७ ॥ ततोराज्ञःसमादेशाद्भटास्तस्यसमागताः ॥ तदर्चनादिसकलंनिर्धूयचसम
न्ततः ॥ ५८ ॥ ब्राह्मणञ्चगृहीत्वातेराज्ञेसम्यङ्न्यवेदयन् ॥ ततोराजाद्विजश्रेष्ठंपरिभर्त्स्यसुदुर्म
नाः ॥ ५९ ॥ राज्यान्निर्वासयामासहृत्वासर्वधनादिकम् ॥ प्रतिमांचहरेश्चैवनापश्यत्सयदृच्छया॥
॥ ६० ॥ ततःकालेनमहताकालधर्ममुपेयिवान् ॥लोकान्तरमनुप्राप्यउलूकंदेहमाश्रितः ॥६१ ॥
सर्वत्रगच्छमानोपिभक्ष्यंकिंचिन्नचाप्तवान् ॥ क्षुधार्तश्चसदाखिन्नोयममाहसुदुःखितः ॥ ६२ ॥
क्षुत्पीडावर्ततेदेवदुर्गतस्यसदामम ॥ मयापापंकृतंकिंवाकिंकरिष्यामिवैयम ॥६३॥ ततस्तंधर्मरा
ट्प्राहधर्माधर्मप्रदर्शकः ॥ त्वयाहिसुमहत्पापंकृतमज्ञानतोनृप॥६४ ॥हरिमित्रंप्रतितदावासुदेवप

१ आत्मनेपदमार्षम् ।

रायणम् ॥ हरिमित्रेकृतंपापंवासुदेवार्चनादिषु ॥ ६५ ॥ तेनपापेनसंप्राप्तःक्षुद्बोधस्त्वांसदानृप ॥
दानयज्ञादिकंसर्वंप्रनष्टंतेनराधिप ॥ ६६ ॥ गीतनाद्यलयोपेतंगायमानंसदाहरिम् ॥ हरिमित्रंसमा
हूयहृतवानसितद्धनम्॥ ६७ ॥ उपहारादिकंसर्ववासुदेवस्यसन्निधौ ॥ तवभृत्याःसमाहृत्यपापंच
क्रुस्तवाज्ञया ॥ ६८ ॥ हरेःकीर्तिंविनाचान्यद्ब्राह्मणेननृपोत्तम ॥ नगेययोगेमंतव्यंतस्मात्पापंत्व
याकृतम्॥ ६९ ॥ नष्टंतेस्वर्गलोकाद्यंगच्छपर्वतकोटरम् ॥ पूर्वोत्सृष्टंस्वदेहंतेखादनित्यंनिकृंत्यवै
॥७०॥तस्मिन्क्षीणेत्विमं देहंखादनित्यंक्षुधान्वितः॥ महानिरयसंस्थत्वंयावन्मन्वंतरंभवेत्॥७१॥
मन्वंतरेततोऽतीतेभूम्यांत्वंश्वाभविष्यसि ॥ ततःकालेनकियतामानुष्यमनुलप्स्यसे ॥ ७२ ॥
एवमुक्त्वायमोविद्वांस्तत्रैवान्तरधीयत ॥ सोहंनारदभूपालःपुरेदानीमुलूकताम् ॥ ७३ ॥ लब्ध
वान्कर्मदोषेणहरिमित्रकृतेनवै ॥ ततोमानसशैलेहंकोटरेह्यवसंमुने ॥ ७४ ॥ पूर्वोमृतकदेहोमेभ
क्षणायह्युपस्थितः ॥ क्षुधान्वितोहंतंदेहंखादितुंह्युपचक्रमे ॥७५॥ तत्क्षणं दैवयोगेनहरिमित्रोमहा
यशाः ॥ विमानेनार्कवर्णेनस्तूयमानोऽप्सरोगणैः ॥ ७६ ॥ विष्णुदूतैःपरिवृतःपथातेनागतोनृप ॥
विष्णुभक्तोमहातेजाःपथिमांदृष्टवान्प्रभुः ॥ ७७ ॥ भुवनेशशरीरंतद्ददर्शोलूकसन्निधौ ॥ पृष्टोहंते
नदययाशवसन्निधिसंस्थितः ॥७८॥ भुवनेशस्यनृपतेर्देहोयंदृश्यतेखग ॥ उलूकत्वंचकिमिदंखा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दितुंचोद्यतोभवान् ॥ ७९ ॥ तच्छ्रुत्वाहरिमित्रायप्रणम्यविनयान्वितः ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वाबहुमानपुरःसरम्॥८०॥तत्सर्वंपूर्ववृत्तान्तंनारदास्मैन्यवेदयम् ॥पुरापराधंत्वयियत्तस्यपाकोऽयमागतः ॥८१॥ यावन्मन्वन्तरंविप्रखादिष्यामिशवंत्विमम्॥ततःश्वाहंभविष्यामिभविष्यामिततोनरः ॥८२॥एतदाकर्ण्यकरुणोहरिमित्रोमहायशाः॥कृपयामांसमाचष्टशृणूलूकमहीपते॥८३॥मयित्वयापराधंयत्तत्सर्वंक्षांतवानहम् ॥ शवोह्यदर्शनंयातुनचश्वात्वंभविष्यसि ॥ ८४ ॥ त्वामद्यगानयोगश्चप्राप्नोतुमत्प्रसादतः ॥ स्तुहिविष्णुञ्चगानेनजिह्वास्पष्टाचजायताम्॥ ८५ ॥ सुरविद्याधराणाञ्चगन्धर्वाप्सरसान्तथा ॥ गानाचार्योभवेथास्त्वंभक्ष्यभोज्यसमन्वितः ॥ ८६ ॥ ततःकतिपयाहोभिःसर्वंभद्रंभविष्यति ॥ हरिमित्रवचस्तच्चविष्णुदूतोपबृंहितम्॥ ८७ ॥ सर्वंनिरयसंज्ञंमेक्षणादेवव्यनाशयत् ॥ प्रकृत्याविष्णुभक्तानामीदृशीकरुणाद्विज ॥ ८८ ॥ कृतापराधलोकानामपिदुःखंव्यपोहति ॥ अमृतस्यन्दिवचनमुक्त्वासप्रययौहरिम्॥ ८९ ॥ सर्वंतेकथितंयेनगानाचार्योहमुत्तमः ॥ प्राप्स्यामिहरिमेतेनहरिमित्रप्रसादतः ॥ ९० ॥ नारदैतदनुवर्णितंमयापूर्वजन्मचरितम्महाद्भुतम् । यःशृणोतिहरिमेत्यचेतसासप्रयातिभवनंगदाभृतः ॥ ९१ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकाण्डेहरिमित्रोपाख्यानन्नामषष्ठःसर्गः ॥ ६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ १४

गानबंधुःपुनःप्राहनारदंमुनिसत्तमम् ॥ एतेकिन्नरसंघावैविद्याध्राप्सरसांगणाः ॥ १ ॥ गानाचार्यमुलूकंमांगानशिक्षार्थमागताः ॥ तपसानैवशक्त्यावागानविद्यातपोधन ॥ २ ॥ तस्माच्छ्रमेणयुक्तश्चमत्तस्त्वंगानमाप्नुहि ॥ एवमुक्तोमुनिस्तस्मैप्रणिपत्यजगौयथा ॥ ३ ॥ तच्छृणुष्वमुनिश्रेष्ठवासुदेवंनमस्यच ॥ उलूकेनैवमुक्तस्तुनारदोमुनिसत्तमः ॥ ४ ॥ शिक्षाक्रमेणसंयुक्तस्तत्रगानमशिक्षत ॥ गानबंधुस्तमाहेदंत्यक्तलज्जोभवाधुना ॥ ५ ॥ स्त्रीसंगमेतथागीतेक्षुतेऽन्वाख्यानसंगमे ॥ व्यवहारेचधान्यानामर्थानांचतथैवच ॥ ६॥ आयेव्ययेतथानित्यंत्यक्तलज्जस्तुवैभवेत् ॥ नकुंठितेनगूढेननित्यंप्रावरणादिभिः ॥ ७॥ हस्तविक्षेपभावेनव्यादितास्येनचैवहि॥निर्यातजिह्वायोगेननगेयंचकथंचन ॥८॥स्वांगंनिरीक्षमाणेनपरमप्रेक्षतातथा ॥ नगायेदूर्ध्वबाहुश्चनोर्ध्वदृष्टिःकथंचन ॥ ९ ॥ हासोभयंक्षुधाकंपःशोकोन्यस्यस्मृतिस्तृषा॥ नैतानिसप्तरूपाणिगानयोगेमहामते ॥ १० ॥ नैकहस्तेनशस्येततालसंघट्टनंमुने ॥ क्षुधार्तेनभयार्तेनतृषार्तेनतथैवच॥११॥ गानयोगोनकर्तव्योनांधकारेकथंचन ॥ एवमादीनियोग्यानिकर्तव्यानिमहामुने ॥१२॥ एवमुक्तःसभगवान्नारदोविधिरक्षणे ॥ अशिक्षततथागीतंदिव्यवर्षसहस्रकम् ॥ १३ ॥ ततःसमस्तसंपन्नोगी

१ अनुरूपाणि योग्यानीति यावत ।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तप्रस्तावकादिषु ॥ विपंच्यादिषुसंपन्नःसर्वस्वरविभागवित् ॥ १४ ॥ अयुतानिचषट्त्रिंशत्सह
स्राणिशतानिच ॥ स्वराणांभेदयोगेनज्ञातवान्मुनिसत्तमः ॥ १५ ॥ ततोगंधर्वसंघाश्चकिन्नराणांत
थागणाः ॥ मुनिनासहसंयुक्ताःप्रीतियुक्तास्तुतेऽभवन् ॥ १६ ॥ गानबंधुमुनिःप्राहप्राप्यगानमनु
त्तमम् ॥ त्वांसमासाद्यसंपन्नंत्वंहिगीतविशारदः ॥१७॥ ध्वांक्षशत्रोमहाप्राज्ञकिमवाप्यंकरोमिते ॥
गानबंधुस्ततःप्राहनारदंमुनिपुंगवम् ॥ १८ ॥ ब्रह्मणोदिवसेब्रह्मन्मनवःस्युश्चतुर्दश ॥ ततश्चैलो
क्यसंप्लावोभविष्यतिमहामुने ॥ १९ ॥ तावन्मेस्याद्यशोभागस्तावन्मेपरमंशुभम् ॥ मनसाध्या
पितंमेस्याद्दाक्षिण्यान्मुनिसत्तम ॥ २० ॥ उलूकंप्राहदेवर्षिःसर्वतेस्तुमनोगतम् ॥ अतीतेकल्पसं
योगेगरुडस्त्वंभविष्यसि ॥ २१ ॥ गुणगानादच्युतस्यसायुज्यंतस्यलप्स्यसे॥ स्वस्तितेस्तुमहा
प्राज्ञगमिष्यामिप्रसीदमे ॥२२॥ एवमुक्काययौविप्रोजेतुंतुंबुरुमुत्तमम्॥तुंबुरोश्चगृहाभ्याशेददर्शवि
कृताकृतीन् ॥ २३॥ कृत्तबाहूरुपादांश्चकृत्तनासाक्षिवक्षसः॥कृत्तोत्तमांगांगुलींश्चछिन्नाभिन्नकलेव
रान् ॥ २४ ॥ पुंसः स्त्रियश्चविकृतान्ददर्शायुतशोवहून् ॥ नारदेनचतेप्रोक्ताःकेयूयंकृत्तविग्रहाः ॥
॥ २५ ॥ नारदंप्रोचुरापितेत्वयाकृत्तांगकावयम् ॥ वयंरागाश्चरागिण्योगानेनभिन्नसंधिना ॥ २६॥
भवतागीयतेयर्हितर्ह्यवस्थेदृशीहिनः ॥ पुनस्तुंबुरुगानेनच्छिन्नाभिन्नप्ररोहणम् ॥२७॥ तुंबुरुर्जीव

यत्येषत्वंमारयसिनारद ॥ तदाश्चर्यमहद्दृष्ट्वाश्रुत्वाचविस्मयान्वितः॥ २८ ॥ धिग्धिगुक्त्वाजगा
माथनारदोपिजनार्दनम् ॥श्वेतद्वीपेसभगवान्नारदंप्राहमाधवः ॥ २९ ॥ गानबन्धौचयद्गाननचैतेना
सिपारगः॥तुंबुरोःसदृशोनासिगानेनानेननारद॥३०॥मनोर्वैवस्वतस्याहमष्टाविंशतिमेयुगे ॥ द्वाप
रांतेभविष्यामियदुवंशकुलोद्भवः ॥ ३१॥ देवक्यांवसुदेवस्यकृष्णनाम्नामहामुने ॥तदानींमांसमा
गम्यस्मारयैतद्यथातथम् ॥३२॥ तत्रत्वांगानसम्पन्नंकरिष्यामिमहाव्रत ॥ तुंबुरोश्चसमंचैवतथाति
शयसंयुतम् ॥३३॥तावत्कालंयथायोगंदेवगंधर्वयोनिषु ॥ शिक्षत्वंहियथान्यायमित्युक्त्वांतरधी
यत॥३४॥ततोमुनिःप्रणम्यैनंवीणावादनतत्परः ॥ देवर्षिर्देवसंकाशःसर्वाभरणभूषितः ॥ ३५ ॥
तपसांनिधिरत्यर्थंवासुदेवपरायणः॥स्कंधेविपंचीमाधायसर्वलोकांश्चचालसः ॥ ३६ ॥ वारुणंयाम्य
माग्नेयमैंद्रंकौबेरमेवच ॥ वायव्यंचतथैशानंसंशयंप्राप्यधर्मवित् ॥ ३७॥गायमानोहरिंसम्यग्वीणा
वादविचक्षणः ॥ गंधर्वाप्सरसांसंघैःपूज्यमानस्ततस्ततः॥ ३८ ॥ ब्रह्मलोकंसमासाद्यकस्मिंश्चि
त्कालपर्यये ॥ हाहाहूहूश्चगंधर्वौगीतवाद्यविशारदौ ॥३९ ॥ ब्रह्मणोगायकौदिव्यौनित्यंगंधर्वसत्त
मौ ॥ तत्रताभ्यांसमासाद्यगायमानोहरिंविभुम् ॥४०॥ब्रह्मणाचमहातेजाःपूजितोमुनिसत्तमः॥ तं
प्रणम्यमहात्मानंसर्वलोकपितामहम् ॥ ४१ ॥ चचारचयथाकामंसर्वलोकेषुनारदः ॥ पुनः का

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लेनमहतागृहंप्राप्यचतुंबुरोः ॥ ४२ ॥ वीणामादायतत्रस्थस्तत्रस्थैरप्यलक्षितः ॥ सुरकन्याश्चतत्रस्थाःषड्जाद्याःसहदेवताः ॥ ४३ ॥ व्रीडितोभगवान्दृष्ट्वानिर्गतश्चससत्वरम् ॥ शिक्षयामासबहुशस्तत्रतत्रमहामुनिः ॥ ४४ ॥ कालेतीततोविष्णुरवतीर्णोजगन्मयः ॥ देवक्यांवसुदेवस्ययादवोसौमहाद्युतिः ॥ ४५ ॥ सप्तस्वराङ्गनाद्रष्टुंगानविद्याविशारदः ॥ ययौरैवतकेकृष्णंप्रणिपत्यमहामुनिः ॥ ४६ ॥ व्यज्ञापयदशेषन्तच्छ्वेतद्वीपेत्वयापुरा ॥ नारायणेनकथितंगानयोगार्थमुत्तमम् ॥ ४७ ॥ तच्छ्रुत्वाप्रहसन्कृष्णःप्राहजांबवतींमुदा ॥ एनंमुनिवरंभद्रेशिक्षयस्वयथाविधि ॥ ४८ ॥ वीणागानसमायोगेतथेत्याहचसापतिम् ॥ प्रहसंतीयथायोगंशिक्षयामासतंमुनिम् ॥ ४९ ॥ ततःसंवत्सरेपूर्णेनारदंप्राहकेशवः ॥ सत्याःसमीपमागच्छशिक्षस्वचतथापुनः ॥ ५० ॥ तथेत्युक्त्वासत्यभामांप्रणिपत्ययययौमुनिः ॥ तयासशिक्षितोविद्वान्पूर्णेसंवत्सरेततः ॥ ५१ ॥ वासुदेवेनियुक्तोसौरुक्मिण्याःसदनंगतः ॥ अंगनाभिस्तत्रत्याभिर्दासीभिर्मुनिसत्तमः ॥ ५२ ॥ उक्तोसौगायमानोपिनस्वरंवेत्तिसैवमुने ॥ ततःश्रमेणमहतायावत्संवत्सरद्वयम् ॥ ५३ ॥ शिक्षितोसौतदादेव्यारुक्मिण्याधिजगौमुनिः ॥ नतुस्वरांगनाःप्रापतन्त्रीयोगेमहामुनिः ॥ ५४ ॥ आहूयकृष्णो १६

१ नारदः ।

भगवान्स्वयमेवमहामुनिम् ॥ अशिक्षयदमेयात्मागानयोगमनुत्तमम् ॥ ५५ ॥ कृष्णदत्तेनगानेनतस्यायाताःस्वराङ्गनाः ॥ ब्रह्मानन्दःसमभवन्नारदस्यचचेतसि ॥ ५६ ॥ ततोद्वेषादयोदोषाःसर्वेअस्तंगताद्विज ॥ ईर्ष्याचतुंबुरौयासीन्नारदस्यचसागता ॥ ५७ ॥ ततोननर्तदेवर्षिःप्रणिपत्यजनार्दनम् ॥ उवाचचहृषीकेशःसर्वज्ञस्त्वंमहामुने ॥ ५८ ॥ प्राचीनगानयोगेनगायस्वममसन्निधौ ॥ एतत्तेप्रार्थितंप्राप्तंममलोकेतथैवच ॥ ५९ ॥ नित्यंतुंबुरुणासार्द्धंगायस्वचयथातथम् ॥ एवमुक्तोमुनिस्तत्रयथायोगञ्चचारसः ॥ ६० ॥ तथासंपूजयत्कृष्णंरुद्रंभुवननायकम् ॥ तदाजगौहरेस्तत्रनियोगाच्छङ्करालये ॥ ६१ ॥ रुक्मिण्यासत्ययासार्द्धंजाम्बवत्यामहामुनिः ॥ कृष्णेनचद्विजश्रेष्ठश्रुतिजातिविशारदः ॥ ६२ ॥ एवंतेमुनिशार्दूलप्रोक्तोगीतक्रमोमया ॥ ब्राह्मणोवासुदेवाख्यंगायमानोनिशंद्विज ॥ ॥ ६३ ॥ हरेःसायुज्यमाप्नोतिसर्वयज्ञफलंलभेत् ॥ अन्यथानरकंगच्छेद्गायमानोन्यदेवहि ॥ ६४ ॥ कर्मणामनसावाचावासुदेवपरायणः ॥ गायञ्छृण्वंस्तमाप्नोतितस्माच्छ्रेष्ठःप्रियंवदः ॥ ६५ ॥ कथितमिदमपूर्वंजानकीजन्मपूर्वंश्रुतिसुखमतिगुह्यंस्नेहतस्तेऽतिबाह्यम् ॥ कलुषकुलविपक्षंभव्यदानैकदक्षंनृभिरविरतवंद्यंसर्वदेवाभिनंद्यम् ॥ ६६ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकाण्डेनारदगानप्राप्तिर्नामसप्तमः सर्गः ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यथासाशोणितोद्भूतराक्षसीगर्भसंभवा ॥ यथाभूमितलोत्पन्नाजानकीचयथाहिसा ॥ १ ॥ सीतात
च्छृणुविप्रेंद्रवर्णयामितवानघ ॥ दशास्योरावणोनामतपस्तप्तुंमनोदधे ॥ २ ॥ त्रैलोक्यस्याधिप
त्यायअजरामरणायच ॥ बहुवर्षंतपस्तप्त्वाज्वलनार्कसमोऽज्वलत् ॥ ३॥तत्तेजसाजगत्सर्वंदह्यमा
नंयदाभवत् ॥ तमुवाचतदाब्रह्मासमागत्यसुरैर्वृतः॥४॥पौलस्त्यविरमाद्यत्वंतपसोममवाक्यतः॥
तपसोग्रेणमहतालोकाभस्मीकृताइव ॥५॥ वरंददामितेवत्सयत्तेमनसिवर्तते ॥तपोधनलभस्वाद्य
वरदान्मत्तईप्सितम् ॥ ६ ॥ न्यवारयतचक्षूंषिसूर्यबिंबावलोकनात् ॥ प्रणिपत्यजगन्नाथंवरंवव्रेस
रावणः ॥ ७ ॥ देहिसर्वामरत्वंमेवरदोसियदिप्रभुः ॥ तदाकर्ण्यवचोब्रह्मापुनः प्राहसरावणम् ॥
॥ ८ ॥ नहिसर्वामरत्वंतेवरमन्यंवृणीष्वमे ॥ ततः सरावणःप्राहकूटवादीहिराक्षसः ॥९॥ नसुराना
सुरायक्षाःपिशाचोरगराक्षसाः ॥ विद्याधराःकिन्नरावातथैवाप्सरसांगणाः ॥ १० ॥ नहन्युर्मांकथं
चित्तेदेहिमेवरमुत्तमम् ॥अन्यच्चतेवृणेब्रह्मंस्तच्छृणुष्वापितामह॥११॥ आत्मनोदुहितामोहादत्यर्थं
प्रार्थिताभवेत् ॥ तदामृत्युर्ममभवेद्यदिकन्यानकांक्षति॥१२॥ तथेत्युक्त्वाजगामाशुब्रह्मालोकापि
तामहः ॥ नरान्राजीगणद्रक्षोमत्वातांस्तृणवद्विज ॥ १३ ॥ ब्रह्मदत्तवरोराजारावणोवरदर्पितः ॥त्रै
लोक्यजयसर्वस्वंप्राप्तवान्बाहुवीर्यतः ॥ १४ ॥ एकदारावणोराजादंडकारण्यमागतः ॥ तदर्षीनाग्नि

कल्पांश्चदृष्ट्वामनस्यचिंतयत् ॥१५॥एतानजित्वाहिकथंत्रिलोकीजयभागहम्॥एषांवधेनचश्रेयो
नपश्यामिमहात्मनाम्॥१६॥दुरात्मासविचिंत्यैतत्प्राहतान्मुनिपुंगवान्।अहंसर्वस्यजगतःशास्ता
चजयभागहम्॥१७॥भवतांजयमाकांक्षेजयंदत्तद्विजर्षभाः ॥ इत्युक्त्वासशराग्रेणक्षताच्छोणितमं
गतः॥१८॥बलादाकृष्यतेषांवैकलशेऽस्थापयत्प्रभुः॥तत्रगृत्समदोनामशतपुत्रपिताद्विजः॥१९॥
दुहित्रर्थंभार्ययासप्रार्थितोभगवान्मुनिः ॥ लक्ष्मीर्मेदुहिताभूयादित्यसौकलशेविभुः॥२० ॥ दुग्धं
चाहरहस्तत्रकुशाग्रेणसमंत्रतः॥स्थापयत्येषनियतस्तदहर्निर्ययौवनम् ॥२१॥ तद्दिनेदैवयोगेनक
लशेतत्ररावणः॥ मुनीनांशोणितंस्थाप्यगृहीत्वास्वगृहंययौ ॥२२॥भार्यामंदोदरींप्राहकलशंरक्षसुं
दरि॥विषादप्यधिकंविद्धिशोणितंकलशेस्थितम्॥२३॥नदेयंनापिवाभक्ष्यंमुनीनांशोणितंत्विदम्
त्रैलोक्यजयलाभेनरावणोलोकरावणः ॥ २४ ॥ देवदानवयक्षाणांगंधर्वाणांचकन्यकाः ॥आहृत्य
रमयामासमंदरेसत्यपर्वते ॥ २५ ॥ हिमवन्मेरुविंध्याद्रौरमणीयवनेतथा॥मंदोदरीतथादृष्ट्वापतिं
साहिमनस्विनी ॥ २६ ॥ आत्मानंगर्हयामासभर्तुःस्नेहमपश्यती ॥ धिग्जीवितंहिनारीणांयौवनं
कुलमेवच ॥ २७॥ वंचिताः पतिना याः स्युस्तस्मान्मेमरणंवरम्॥पुरारावणसंदिष्टंशोणितंक्ष्वेड

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तोऽधिकम् ॥ २८ ॥ पपौमरणमाकांक्ष्यपतिनावंचितासती ॥ लक्ष्मीशरणदुग्धेनामिश्रिताच्छोणि
तादभूत् ॥ २९ ॥ सद्योरावणकान्तायागर्भोज्वलनसन्निभः ॥ ततोविस्मयमापन्नासाहिमंदोदरी
शुभा ॥ ३० ॥ पीतंविषाधिकंरक्तंगर्भस्तेनाभवन्मम ॥ इतिसंचिंतयामासभर्ताविप्रोषितोमम ॥
॥ ३१ ॥ कामिनीभिःक्रीडतेसकामीभर्ताहिरावणः ॥ संवत्सरमिमंभर्त्रासहमेवसतिर्नहि ॥ ३२ ॥
किंवक्तव्यंमयासाध्व्यागर्भिण्याभर्तृसंसदि ॥ चिंतयादग्धगात्रीवतीर्थसेवनछद्मना ॥ ३३ ॥ विमान
वरमारुह्यकुरुक्षेत्रंजगामसा ॥ तत्रगर्भंविनिष्कृष्यनिचखानभुवस्तले ॥ ३४ ॥ स्नात्वासरस्व
तीतोयेपुनरागात्स्वमालयम् ॥ नचोदितंतत्कस्मैचिद्गृहः कार्यसुगोपितम् ॥ ३५ ॥ कालेनाकिय
ताब्रह्मञ्जनकर्षिर्महामनाः ॥ कुरुक्षेत्रंसमासाद्यजांगलेयज्ञमावहन् ॥ ३६ ॥ स्वर्णलांगलमादा
ययज्ञभूमिंचकारसः ॥ स्वर्णलांगलसीतांतः कन्यकाप्रोत्थिताभवत् ॥ ३७ ॥ पुष्पवृष्टिश्चमह
तीपपातकन्यकोपरि ॥ तद्दृष्ट्वामहदाश्चर्यंराजाविस्मयमागतः ॥ ३८ ॥ कर्तव्येमूढतामापततःखेभू
त्सरस्वती ॥ राजन्गृहाणकन्यांत्वंपालयैनांमहाप्रभाम् ॥ ३९ ॥ ज्वलनार्कसमांदिव्यांमहत्का
र्यंतवालये ॥ भविष्यतिमहाभागक्षेमंचजगतोऽनया ॥ ४० ॥ यज्ञःसंपाद्यतांराजन्नायंविघ्नस्तवा

१ शरण आश्रयः । २ कुर्वन् ।

नघ ॥ नामास्याःकिलसीतेतिसीतायाउत्थितायतः ॥ ४१ ॥ कल्पयैनांदुहितरमित्युक्त्वावाक्
तिरोहिता ॥ तच्छ्रुत्वाप्रीतिमान्राजायज्ञंकृत्वामहाधनम् ॥ ४२ ॥ जगामसीतामादायमहर्षिभ्यश्च
ताददौ ॥ एतत्तेकथितंविप्रसीताजन्मैककारणम्॥श्रुत्वैतत्सर्वपापेभ्योमुक्तोभवतिमानवः ॥४३॥
जनकदुहितृजन्मश्रावयित्वातुश्रुत्वानपुनरिहहिजन्मप्राप्नुयात्पुण्यवांश्च ॥दशरथसुतकांतातस्यगे
हंकदाचिद्विसृजतिनहिसर्वैःपातकैर्मुच्यतेच ॥ ४४ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेआदिका
व्येअद्भुतोत्तरकाण्डेश्रीसीतोत्पत्तिर्नामाष्टमःसर्गः ॥ ८ ॥ ॥ छ॥ ॥ छ ॥
रामःसीतापरिणयंकृत्वादशरथादिभिः ॥ भ्रातृभिश्चापिसहितोभार्ययासहसीतया ॥ १ ॥ अयो
ध्यां गंतुमारेभेनानावाद्यपुरःसरम् ॥ आर्चीकनंदनोरामोभार्गवोरेणुकासुतः ॥ २॥ तस्यदाशरथेः
श्रुत्वारामस्याक्लिष्टकर्मणः ॥ विवाहकौतुकंवीरःपथातेनसमागमत् ॥ ३ ॥ धनुरादायतद्दिव्यंक्षत्रि
याणांनिबर्हणम् ॥ जिज्ञास्यमानोरामस्यवीर्यंदाशरथेस्तथा ॥४॥ सतमभ्यागतंदृष्ट्वाउद्यतास्त्रमव
स्थितम् ॥ प्रहसन्निवविप्रेंद्रंरामोवचनमब्रवीत् ॥ ५ ॥ स्वागतन्तेमुनिश्रेष्ठकिंकार्यंकरवाणिते ॥
प्रोवाचभार्गवोवाक्यंस्वागतेनकिमस्तिमे ॥ ६ ॥ क्षत्रकालंहिराजेंद्रधनुरेतन्ममास्तिहि ॥ समा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रोपययत्नेनयदिशक्तोसिराघव ॥ ७ ॥ इत्युक्तस्त्वाहभगवंस्त्वन्नाधिक्षेपुमर्हसि ॥ नहिनह्यधमो धर्मःक्षत्रियाणांद्विजातिषु ॥ ८ ॥ इक्ष्वाकूणांविशेषेणबाहुवीर्येणकत्थनम् ॥ तमेवंवादिनंतत्ररामोवचनमब्रवीत् ॥ ९ ॥ अलंवागुपदेशेनधनुरायच्छराघव ॥ ततोजग्राहरोषेणक्षत्रियर्षभसूदनम् ॥ १० ॥ रामोदाशरथिर्दिव्यंहस्ताद्रामस्यकार्मुकम् ॥ धनुरारोपयामाससलीलमिवराघवः ॥ ११ ॥ ज्याशब्दमकरोत्तत्रस्मयमानःसवीर्यवान् ॥ तस्यशब्देनभूतानिवित्रेसुरशनेरिव ॥ १२ ॥ अथाब्रवीद्भृचोरामंरामोदाशरथिस्तदा ॥ इदमारोपितंब्रह्मन्किमन्यत्करवाणिते ॥ ॥ १३ ॥ तस्यरामोददौदिव्यंजामदग्न्योमहाबलः ॥ शरमाकर्ण देशांतमयमाकृष्यतामिति ॥ ॥ १४ ॥ एतच्छ्रुत्वाब्रवीद्रामःप्रदीप्तइवमन्युना ॥ श्रूयतेक्षम्यतेचैवदर्पपूर्णोसिभार्गव ॥ १५ ॥ त्वयाह्यधिगतंतेजःक्षत्रियेभ्योविशेषतः ॥ पितामहप्रसादेनतेनमांक्षिपसिध्रुवम् ॥ १६ ॥ पश्यमांस्वेनरूपेणचक्षुस्तेवितराम्यहम् ॥ इत्युक्त्वाप्रददौतस्मैरामोदिव्यांदृशंतदा ॥ १७ ॥ ततोरामशरीरेवैरामोपश्यत्सभार्गवः ॥ आदित्यान्सवसून्रुद्रान्साध्यांश्चसमरुद्गणान् ॥ १८ ॥ पितॄन्हुताशनांश्चैवनक्षत्राणिग्रहांस्तथा ॥ गन्धर्वान्राक्षसान्यक्षान्नदींस्तीर्थानियानिवै ॥ १९ ॥ ऋषीन्वैनिखिला

१ द्विजातिषुब्राह्मणेषुविषयेबाहुवीर्येणकत्थनरूपोऽधमोधर्मः क्षत्रियाणां नहि नह्वि इक्ष्वाकूणांतुविशेषेणनहीत्यन्वयः ।

न्यांश्चब्रह्मभूतान्सनातनान् ॥ देवर्षींश्चैवकात्स्न्र्येनससमुद्रान्पर्वतांस्तथा ॥ २० ॥ वेदांश्चसोपनिषदान्वषट्कारान्सहाध्वरैः ॥ ऋचोयजूंषिसामानिधनुर्वेदांश्चसर्वशः ॥ २१ ॥ विद्युतोमेघवृन्दानिवर्षाणिचमहाव्रत ॥ ततःसभगवान्विष्णुस्तंवैबाणंसुमोचह ॥ २२ ॥ शुष्काशनिसमाकीर्णमहोल्काभिश्चसुव्रत ॥ पांसुवर्षेणमहतामेघसंघैश्चकेवलम् ॥ २३ ॥ भूमिकंपैःसनिर्घातैर्नादैश्चविपुलैरपि ॥ भार्गवं विह्वलंकृत्वातेजश्चाक्षिप्यकेवलम् ॥ २४ ॥ अगच्छज्ज्वलितोरामंशरोबाहुप्रचोदितः ॥ सतुविह्वलतांगत्वाप्रतिलभ्यचचेतनाम् ॥ २५ ॥ रामः प्रत्यागतप्राणःप्राणमद्विष्णुतेजसम् ॥ विष्णुनासोभ्यनुज्ञातोमहेंद्रमगमत्पुनः ॥ २६ ॥ भीतश्चतत्रन्यवसद्विनीतश्चमहातपाः ॥ ततःसंवत्सरेऽतीतेह्रदौजससमवस्थितम् ॥ २७ ॥ निर्मदंदुःखितंदृष्ट्वापितरोराममब्रुवन् ॥ नवैसम्यगिदंपुत्रविष्णुमासाद्यवैकृतम् ॥ २८ ॥ सहिपूज्यश्चमान्यश्चत्रिषुलोकेषुसर्वदा ॥ गच्छपुत्रनदींपुण्यांवधूसरकृतालयाम् ॥ ॥ २९ ॥ तत्रोपस्पृश्यतीर्थेषुपुनर्वपुरवाप्स्यसि ॥ दीप्तोदंनामतत्तीर्थंयत्रतेप्रपितामहः ॥ ३० ॥ भृगुर्देवयुगेरामतप्तवानुत्तमंतपः ॥ तत्तथाकृतवान्रामोभार्गवोवचनात्पितुः ॥ ३१ ॥ प्राप्तवांश्चपुनस्तेजोभारद्वाजमहामुने ॥ एतद्यःशृणुयाद्वत्सरामचारित्रमुत्तमम् ॥ ३२ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ततोरामोजानकीस्पृष्टपाणिः सूतैर्भक्त्यामागधैः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्तूयमानः ॥ पुष्पासारैरास्तृतोदेवसंघैःसउत्तरान्कोसलानाजगाम ॥३३॥ इत्यार्षेश्रीम० वाल्मी
कीये० जामदग्न्यविश्वरूपदर्शनंनामनवमःसर्गः ॥ ९ ॥ ॥ ॥ ७ ॥ ॥
अथसीतालक्ष्मणाभ्यांसहकेनापिहेतुना ॥ जगामविपिनंरामोदंडकारण्यमाश्रितः ॥ १ ॥ तत्रगो
दावरीतीरेपर्णशालांविधायसः ॥ उवासकंचित्कालंवैमृगयामभिकारयन् ॥ २ ॥ कदाचिद्रावणो
मोहाल्लंकायांतांन्यवासयत् ॥तामदृष्ट्वाततोरामोलक्ष्मणश्चमहाबलः ॥ ३ ॥ आटतुश्चाटवींसर्वांसी
तादर्शनलालसौ ॥ रामस्यरुदतस्तस्यबाष्पवारिसमुद्भवा ॥ ४ ॥नदीवैतरणीचाभूच्चक्षुषोराशुमु
द्भवम् ॥ वितरत्यशुवैयस्मादतोवैतरणीस्मृता ॥ ५ ॥ पितॄणांतरणंयस्मान्नृणांस्नानेनतर्पणात् ॥
तेनापिकारणेनासौनदीवैतरणीस्मृता ॥ ६ ॥ नेत्रयोर्दूषिकायाश्चताभिःशैलास्ततोभवन् ॥ सुग्री
वेणवानरेणसख्यंकर्तुंमहामनाः ॥७ ॥ऋष्यमूकमगाद्रामोलक्ष्मणेनानुजेनच ॥पंचभिर्मंत्रिभिःसार्द्धं
सुग्रीवोनामवानरः ॥ ८ ॥यत्रास्तेवालिभयतःसोऽपश्यद्रामलक्ष्मणौ ॥चापबाणधरौवीरौग्रसंताप्रि
वचाम्बरम् ॥ ९ ॥ तौदृष्ट्वासुमहत्रस्तोवालिपक्षावमन्यत ॥ प्रास्थापयद्धनूमंतंभिक्षुरूपेणवा
नरम् ॥ १० ॥ आत्मानंदर्शयामासहनूमान्रामलक्ष्मणौ ॥ कोभवानितिचोक्तेथचतुर्बाहुं
किरीटिनम् ॥ ११ ॥ शंखचक्रगदापाणिंवनमालाविभूषितम् ॥ श्रीवत्सवक्षसंदेवंपीतवाससम

च्युतम् ॥ १२ ॥ लक्ष्मीसरस्वतीभ्यांचसंश्रितोभयपार्श्वकम् ॥ब्रह्मपुत्रैःसनंदाद्यैःस्तूयमानंसमन्त
तः ॥ १३ ॥ देवर्षिपितृगंधर्वैःसिद्धविद्याधरोरगैः ॥ सेव्यमानंमहात्मानंपुंडरीकविलोचनम् ॥ १४ ॥
सहस्रसूर्यसंकाशंशतचन्द्रशुभाननम् ॥ फणासहस्रमतुलंधारयन्तञ्चलक्ष्मणम् ॥ १५ ॥ अनन्तं
रामशिरसिआतपत्रंफणागणैः ॥ दधानंसर्वलोकेशनागसंघैश्चसंस्तुतम् ॥ १६ ॥ आत्मानंदर्शयामा
सरामचंद्रोहनूमते ॥ तद्रूपंहनुमान्वीक्ष्यकिमेतदितिविस्मितः ॥ १७ ॥ क्षणंनिमील्यनयनेपुनःसो
ऽपश्यदद्भुतम् ॥ स्तुत्वानत्वाचबहुधासोऽब्रवीद्राघवंवचः ॥ १८ ॥ अहंसुग्रीवसचिवोहनुमान्नामवा
नरः ॥ सुग्रीवेणप्रेषितोहंयुवांकौज्ञातुमागतः ॥ १९ ॥ दृष्ट्वायुवांचद्विभुजौचापबाणधरौपरम् ॥ आ
गत्यचान्यथादृष्टंवदमेकोभवानिति ॥ २० ॥ इतिपवनसुतंतंव्याकुलंव्याहरन्तंकिमितिकथमिती
दंकंपमानंप्लवंगम् ॥ कृतकरपुटमौलिंसंविधेयंब्रुवन्तंमधुरतरमुदारंरामचंद्रोब्रवीत्तम् ॥ २१ ॥ इत्यार्षे
श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकाण्डेश्रीरामचतुर्भुजरूपदर्शनंनामदशमःसर्गः
॥ १० ॥रामःप्राहहनूमन्तमात्मानंपुरुषोत्तमः ॥ वत्सवत्सहनूमंस्त्वंभक्तोयत्पृष्टवानसि ॥ १ ॥ तत्तेऽहं
संप्रवक्ष्यामिशृणुष्वावहितोमम ॥ अवाच्यमेतद्विज्ञानमात्मगुह्यंसनातनम् ॥ २ ॥ यन्नदेवाविजानंति
यतंतोपिद्विजातयः ॥ इदंज्ञानंसमाश्रित्यब्रह्मभूताद्विजोत्तमाः ॥ ३ ॥ नसंसारंप्रपश्यंतिपूर्वेऽपिब्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ह्मवादिनः ॥ गुह्याद्गुह्यतमंसाक्षाद्गोपनीयंप्रयत्नतः ॥ ४॥वंशेभक्तिमतोह्यस्यभवंतिब्रह्मवादिनः॥
आत्मायःकेवलःस्वच्छःशांतःसूक्ष्मःसनातनः ॥ ५॥अस्तिसर्वांतरःसाक्षाच्चिन्मात्रस्तमसःपरः॥
सोंतर्यामीसत्पुरुषःसप्राणःसमहेश्वरः ॥ ६ ॥ सकालाग्निस्तदव्यक्तंसद्योवेदयतिश्रुतिः॥अस्माद्वि
जायतेविश्वमत्रैवप्रविलीयते॥७॥मायावीमाययाबद्धःकरोतिविविधास्तनूः॥नचाप्ययंसंसरतिनच
संसारयेत्प्रभुः ॥ ८ ॥ नायंपृथ्वीनसलिलंनतेजःपवनोनभः ॥नप्राणोनमनोव्यक्तंनशब्दःस्पर्शएव
च ॥ ९ ॥ नरूपंरसगन्धाश्चनाहङ्कर्तानवागपि ॥ नपाणिपादौनोपायुर्नचोपस्थंप्लवंगम ॥ १० ॥
नकर्तानचभोक्ताचनचप्रकृतिपूरुषौ ॥ नमायानैवचप्राणश्चैतन्यंपरमार्थतः ॥११॥ यथाप्रकाशत
मसोःसम्बंधोनोपपद्यते ॥ तद्वदेवनसम्बंधःप्रपञ्चपरमात्मनोः ॥१२॥छायातरूयथालोकेपरस्पर
विलक्षणौ ॥ तद्वत्प्रपञ्चपुरुषौविभिन्नौपरमार्थतः ॥ १३ ॥ यद्यात्मामलिनोऽस्वस्थोविकारीस्या
त्स्वभावतः ॥ नहितस्यभवेन्मुक्तिर्जन्मांतरशतैरपि ॥ १४ ॥ पश्यंतिमुनयोमुक्ताःस्वात्मानंपर
मार्थतः ॥ विकारहीनंनिर्दुःखमानंदात्मानमव्ययम् ॥ १५ ॥ अहङ्कर्तासुखीदुःखीकृशःस्थूलेति
यामतिः ॥ साप्यहंकृतिसम्बन्धादात्मन्यारोप्यतेजनैः॥१६॥वदंतिवेदविद्वांसःसाक्षिणंप्रकृतेःपरम्
भोक्तारमक्षयंबुद्ध्वासर्वत्रसमवस्थितम् ॥ १७॥ तस्मादज्ञानमूलोयंसंसारःसर्वदेहिनां ॥ अज्ञानाद

न्यथाज्ञातंतच्चप्रकृतिसङ्गतम् ॥ १८ ॥ नित्योदितःस्वयंज्योतिःसर्वगःपुरुषः परः ॥अहंकारावि
वेकेनकर्ताहमितिमन्यते ॥ १९ ॥ पश्यंतिऋषयोव्यक्तंनित्यंसदसदात्मकम् ॥ प्रधानंप्रकृतिंबु
द्ध्वाकारणंब्रह्मवादिनः ॥ २० ॥ तेनात्रसङ्गतोह्यात्माकूटस्थोपिनिरंजनः ॥ आत्मानमक्षरंब्रह्म
नावबुद्धयंतितत्त्वतः॥ २१ ॥अनात्मन्यात्मविज्ञानंतस्माद्दुःखंतथेतरत् ॥ रागद्वेषादयोदोषाःसर्वे
भ्रांतिनिबन्धनाः ॥ २२ ॥ कार्यंह्यस्यभवेदेषापुण्यापुण्यमितिश्रुतिः ॥ तद्वशादेवसर्वेषांसर्वदे
हसमुद्भवः ॥२३ ॥नित्यः सर्वत्रगोह्यात्माकूटस्थोदोषवर्जितः॥एकःसभिद्यतेशक्त्यामाययानस्व
भावतः ॥ २४ ॥ तस्मादद्वैतमेवाहुर्मुनयः परमार्थतः ॥ भेदोऽव्यक्तस्वभावेनसाचमायात्मसंश्र
या ॥ २५ ॥ यथाहिधूमसंपर्कान्नाकाशोमलिनोभवेत् ॥ अंतःकरणजैर्भावैरात्मातद्वन्नलिप्यते॥
॥ २६ ॥ यथास्वप्रभयाभातिकेवलःस्फटिकोपलः॥ उपाधिहीनोविमलस्तथैवात्माप्रकाशते ॥
॥ २७॥ ज्ञानस्वरूपमेवाहुर्जगदेतद्विचक्षणाः ॥ अर्थस्वरूपमेवाज्ञाः पश्यंत्यन्येकुबुद्धयः॥२८॥
कूटस्थोनिर्गुणोव्यापीचैतन्यात्मास्वभावतः ॥ दृश्यतेह्यर्थरूपेणपुरुषैर्भ्रांतिदृष्टिभिः ॥ २९ ॥य
थालंसक्ष्यतेव्यक्तः केवलः स्फटिकोजनैः ॥ रक्तिकाऽव्यवधानेनतद्वत्परमपूरुषः ॥३०॥ तस्मा
दात्माक्षरः शुद्धो नित्यः सर्वगतोव्ययः ॥ उपासितव्योमंतव्यः श्रोतव्यश्चमुमुक्षुभिः ॥ ३१ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यदामनसिचैतन्यंभातिसर्वत्रगंसदा ॥ योगिनोऽव्यवधानेनतदासंपद्यतेस्वयम् ॥ ३२ ॥ यदासर्वा
णिभूतानिस्वात्मन्येवाभिपश्यति ॥ सर्वभूतेषुचात्मानंब्रह्मसंपद्यतेस्वयम् ॥ ३३ ॥ यदासर्वाणिभू
तानिस्वात्मन्येवनपश्यति ॥ एकीभूतः परेणासौतदाभवतिकेवलः ॥ ३४ ॥ यदासर्वेप्रमुच्यन्तेका
मायेऽस्यहृदिस्थिताः ॥ तदासावमृतीभूतः क्षेमंगच्छतिपंडितः ॥ ३५ ॥ यदाभूतपृथग्भावमेक
स्थमनुपश्यति ॥ ततएवचविस्तारंब्रह्मसम्पद्यतेतदा ॥ ३६ ॥ यदापश्यतिचात्मानंकेवलंपरमा
र्थतः ॥ मायामात्रंजगत्कृत्स्नंतदाभवतिनिर्वृतः ॥३७॥ यदाजन्मजरादुःखव्याधीनामेकभेषजम् ॥
केवलंब्रह्मविज्ञानंजायतेऽसौतदाशिवः ॥ ३८ ॥ यथानदीनदालोकेसागरेणैकतांययुः ॥ तद्वदात्मा
क्षरेणासौनिष्कलेनैकतांव्रजेत् ॥ ३९ ॥ तस्माद्विज्ञानमेवास्तिनप्रपञ्चोनसंस्थितिः ॥ अज्ञानेना
वृतंलोकेविज्ञानंतेनमुह्यति ॥ ४० ॥ तज्ज्ञानंनिर्मलंसूक्ष्मंनिर्विकल्पंयदाव्ययम् ॥ अज्ञानमिति
तत्सर्वंविज्ञानमितिमेमतम् ॥४१॥ एतत्तेपरमंसांख्यंभावितंज्ञानमुत्तमम् ॥ सर्ववेदान्तसारंहियो
गस्तत्रैकचित्तता ॥ ४२ ॥ योगात्संजायतेज्ञानंज्ञानाद्योगःप्रजायते ॥ योगज्ञानाभियुक्तस्यना
वाप्यंविद्यतेक्वचित् ॥ ४३ ॥ यदेवयोगिनोयांतिसांख्यंतदभिगम्यते ॥ एकंसांख्यंचयोगंचयःप
श्यतिसतत्त्ववित् ॥ ४४ ॥ अन्येचयोगिनोवत्सऐश्वर्यासक्तचेतसः ॥ मज्जंतितत्रतत्रैवसत्वात्मै

क्यमितिश्रुतिः ॥ ४५ ॥ यत्तत्सर्वगतंदिव्यमैश्वर्यमचलंमहत् ॥ज्ञानयोगाभियुक्तस्तुदेहांतेतदवा
प्नुयात् ॥ ४६ ॥ एषआत्माहमव्यक्तोमायावीपरमेश्वरः ॥ कीर्तितःसर्ववेदेषुसर्वात्मासर्वतोमुखः॥
॥ ४७ ॥ सर्वकामःसर्वरसःसर्वगंधोऽजरोमरः ॥ सर्वतःपाणिपादोऽहमंतर्यामीसनातनः ॥ ४८ ॥ अ
पाणिपादोजवनोग्रहीताहृदिसंस्थितः ॥अचक्षुरपिपश्यामितथाऽकर्णःशृणोम्यहम् ॥४९॥वेदाहंस
र्वमेवेदंनमांजानातिकश्चन ॥ प्राहुर्महान्तंपुरुषंमामेकंतत्त्वदर्शिनः ॥ ५० ॥ निर्गुणामलरूपस्यय
त्तदैश्वर्यमुत्तमम् ॥ यन्नदेवाविजानंतिमोहितामाययामम ॥ ५१ ॥ यन्मेगुह्यतमंदेहंसर्वगंतत्त्वदर्शि
नः ॥ प्रविष्टाममसायुज्यंलभन्तेयोगिनोऽव्ययम् ॥ ५२ ॥ येषांहिनसमापन्नामायावैविश्वरूपिणी ॥
लभन्तेपरमंशुद्धंनिर्वाणंतेमयासह ॥ ५३ ॥ नतेषांपुनरावृत्तिःकल्पकोटिशतैरपि ॥ प्रसादान्मम
तेवत्सएतद्वेदानुशासनम् ॥ ५४ ॥ नापुत्रशिष्ययोगिभ्योदातव्यंहनुमन्क्वचित् ॥यदुक्तमेतद्विज्ञा
नंसांख्ययोगसमाश्रयम् ॥५५॥ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकाण्डे
सांख्ययोगोनामैकादशः सर्गः ॥ ११ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
पुरारामःप्रवचनमुवाचद्विजपुंगवः ॥ अव्यक्तादभवत्कालःप्रधानंपुरुषःपरः ॥ १ ॥ तेभ्यः
सर्वमिदंजातंतस्मात्सर्वमहंजगत् ॥ सर्वतःपाणिपादंतत्सर्वतोक्षिशिरोमुखम् ॥ २ ॥ सर्वतःश्रु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तिमल्लोकेसर्वमावृत्यातिष्ठति ॥ सर्वेंद्रियगुणाभासंसर्वेंद्रियविवर्जितम् ॥ ३ ॥ सर्वाधा
रंस्थिरानंदमव्यक्तंद्वैतवर्जितम् ॥ सर्वोपमानरहितंप्रमाणातीतगोचरम् ॥४॥ निर्विकल्पंनिराभासं
सर्वाभासंपरामृतम् ॥ अभिन्नंभिन्नसंस्थानंशाश्वतंध्रुवमव्ययम् ॥ ५ ॥ निर्गुणंपरमंव्योमतज्ज्ञा
नंसूरयोविदुः ॥ सआत्मासर्वभूतानांसबाह्याभ्यंतरात्परः ॥ ६ ॥ सोहंसर्वत्रगःशांतोज्ञानात्मापरमे
श्वरः ॥ मयाततमिदंविश्वंजगदव्यक्तरूपिणा ॥ ७ ॥ मत्स्थानिसर्वभूतानियस्तंवेदसवेदवित् ॥ प्र
धानंपुरुषंचैवतत्त्वद्वयमुदाहृतम् ॥८॥ तयोरनादिर्निर्दिष्टःकालःसंयोजकःपरः ॥ त्रयमेतदनाद्यंत
मव्यक्तेसमवस्थितम् ॥ ९॥ तदात्मकंतदन्यत्स्यात्तद्रूपंमामकंविदुः ॥ महदाद्यंविशेषांतंसंप्रसूते
खिलंजगत् ॥१०॥ यासाप्रकृतिरुद्दिष्टामोहिनीसर्वदेहिनाम् ॥ पुरुषःप्रकृतिस्थोपिभुंक्तेयःप्राकृता
न्गुणान् ॥ ११ ॥ अहंकाराविविक्तत्वात्प्रोच्यतेपंचविंशकः ॥ आद्योविकारः प्रकृतिर्महानात्मेति
कथ्यते ॥ १२ ॥ विज्ञानशक्तिर्विज्ञानादहंकारस्तदुत्थितः ॥ एकएवमहानात्मासोहंकारोभिधीय
ते ॥ १३ ॥ सजीवःसोंतरात्मेतिगीयतेतत्त्वचिंतकैः ॥ तेनवेदयतेसर्वसुखंदुःखंचजन्मसु ॥ १४॥
सविज्ञानात्मकस्तस्यमनः स्यादुपकारकम् ॥ तेनाविवेकतस्तस्मात्संसारः पुरुषस्यतु ॥ १५ ॥
सचाविवेकःप्रकृतौसंगात्कालेनसोऽभवत् ॥ कालःसृजतिभूतानिकालःसंहरतेप्रजाः ॥ १६ ॥ सर्वं

कालस्यवशगानकालःकस्याचिद्वशे ॥ सोंतरासर्वमेवेदंनियच्छतिसनातनः ॥ १७ ॥ प्रोच्यते
भगवान्प्राणःसर्वज्ञःपुरुषःपरः ॥ सर्वेंद्रियेभ्यःपरंमनःप्राहुर्मनीषिणः ॥ १८ ॥ मनसश्चाप्यहं
कारमहंकारान्महान्परः ॥ महतःपरमव्यक्तमव्यक्तात्पुरुषःपरः ॥ १९ ॥ पुरुषाद्भगवान्प्राणस्त
स्यसर्वमिदंजगत् ॥ प्राणात्परतरंव्योमव्योमातीतोग्निरीश्वरः ॥२०॥ सोहंसर्वत्रगःशांतोज्ञानात्मा
परमेश्वरः ॥ नास्तिमत्परमंभूतंमांविज्ञायविमुच्यते ॥ २१ ॥ नित्यंहिनास्तिजगतिभूतंस्थावर
जंगमम् ॥ ऋतेमामेकमव्यक्तंव्योमरूपंमहेश्वरम् ॥२२॥ सोहंसृजामिसकलंसंहरामिसदाजगत् ॥
मायीमायामयोदेवःकालेनसहसंगतः॥२३॥मत्संनिधावेषकालःकरोतिसकलंजगत्॥ नियोजयत्य
नंतात्माह्येतद्भेदानुशासनम्॥२४॥इत्यार्षेश्रीम०आ०वा०उपनिषत्कथनंनामद्वादशःसर्गः॥१२॥
वक्ष्येसमाहितमनाःशृणुष्वपवनात्मज ॥ येनेदंलभ्यतेरूपंयेनेदंसंप्रवर्तते ॥ १ ॥ नाहंतपोभिर्विवि
धैर्नदानेननचेज्यया ॥ शक्योहिपुरुषैर्ज्ञातुमृतेभक्तिमनुत्तमाम्॥२॥ अहंहिसर्वभावानामंतस्तिष्ठा
मिसर्वगः ॥ मांसर्वसाक्षिणंलोकानजानंतिप्लवंगम ॥ ३ ॥ यस्यांतरासर्वमिदंयोहिसर्वांतरःपरः ॥
सोहंधाताविधाताचलोकेस्मिन्विश्वतोमुखः ॥ ४ ॥ नमांपश्यंतिमुनयःसर्वेपित्रिदिवौकसः ॥ ब्राह्म
णामनवःशक्रायेचान्येप्रथितौजसः ॥ ५ ॥ गृणंतिसततंवेदामामेकंपरमेश्वरम् ॥ यजंतिविविधैरग्नि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ब्राह्मणावैदिकैर्मखैः ॥६॥ सर्वेलोकानमस्यंतिब्रह्मलोकेपितामहम् ॥ ध्यायंतियोगिनोदेवंभूताधिपतिमीश्वरम् ॥७॥ अहंहिसर्वयज्ञानां भोक्ताचैवफलप्रदः ॥ सर्वदेवतनुर्भूत्वासर्वात्मासर्वसंस्तुतः ॥ ॥ ८ ॥ मांपश्यंतीहविद्वांसोधार्मिकावेदवादिनः ॥ तेषांसंनिहितोनित्यंयेभक्तामामुपासते ॥९ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याधार्मिकामामुपासते ॥ तेषांददामितत्स्थानमानंदंपरमंपदम्॥१० ॥अन्येपि येविकर्मस्थाःशूद्राद्यानीचजातयः ॥ भक्तिमंतःप्रमुच्यंतेकालेनमयिसंगताः ॥ ११ ॥ नमद्भक्ताविनश्यंतिमद्भक्तावीतकल्मषाः ॥ आदावेतत्प्रतिज्ञातंनमेभक्तःप्रणश्यति ॥ १२ ॥ योवानिंदतितंमूढोदेवंदेवंसनिंदति ॥ योहितंपूजयेद्भक्त्यासपूजयतिमांसदा ॥ १३ ॥ पत्रंपुष्पंफलंतोयंमदाराधनकारणात् ॥ योमेददातिनियतःसमेभक्तःप्रियोमतः ॥ १४ ॥ अहंहिजगतामादौब्रह्माणंपरमेष्ठिनम् ॥ निधायदत्तवान्वेदानशेषानास्यनिःसृतान् ॥ १५ ॥ अहमेवहिसर्वेषांयोगिनांगुरुरव्ययः ॥ धार्मिकाणांचगोप्ताहंनिहंतावेदविद्विषाम् ॥ १६ ॥ अहंवैसर्वसंसारान्मोचकोयोगिनामिह ॥ संसारहेतुरेवाहंसर्वसंसारवर्जितः ॥ १७ ॥ अहमेवहिसंहर्तास्रष्टाहंपरिपालकः ॥ मायावीमामिकाशक्तिर्मायालोकविमोहिनी ॥१८॥ ममैवचपराशक्तिर्यासाविद्येतिगीयते ॥ नाशयामितयामायांयोगिनांहृदिसंस्थितः॥१९॥अहंहिसर्वशक्तीनांप्रवर्तकानिवर्तकः॥आधारभूतःसर्वासांनिधानम

मृतस्यच॥२०॥एकासर्वांतराशक्तिःकरोतिविविधंजगत्॥भूत्वानारायणोनंतोजगन्नाथोजगन्मयः॥ ॥ २१ ॥ तृतीयामहतीशक्तिर्निहंतिसकलंजगत् ॥ तामसीमेसमाख्याताकालात्मारुद्ररूपिणी ॥ ॥ २२ ॥ ध्यानेनमांप्रपश्यंतिकेचिज्ज्ञानेनचापरे ॥ अपरेभक्तियोगेनकर्मयोगेनचापरे ॥ सर्वेषामेवभक्तानामेषप्रियतरोमम ॥ २३ ॥ योहिज्ञानेनमांनित्यमाराधयतिनान्यथा ॥ अन्येचयेत्रयोभक्तामदाराधनकांक्षिणः ॥ २४ ॥ तेपिमांप्राप्नुवंत्येवनावर्ततेचवैपुनः ॥ मयाततामिदंकृत्स्नमेतद्योवेदसोऽमृतः ॥२५॥ पश्याम्यशेषमेवेदंवर्त्तमानंस्वभावतः ॥ करोतिकालेभगवान्महायोगेश्वरः स्वयम् ॥ २६ ॥ योगंसंप्रोच्यतेयोगीमायीशास्त्रेषुसूरिभिः ॥ योगेश्वरोसौभगवान्महादेवोमहान्प्रभुः॥२७॥महत्त्वात्सर्वसत्वानांपरत्वात्परमेश्वरः ॥प्रोच्यतेभगवान्ब्रह्मामहान्ब्रह्ममयोयतः ॥२८॥ योमामेवंविजानातिमहायोगेश्वरेश्वरम्॥सोऽविकंपेनयोगेनयुज्यतेनात्रसंशयः॥२९॥ सोहंप्रेरयितादेवःपरमानंदमाश्रितः ॥ तिष्ठामियोगीसततंयस्तद्वेदसवेदवित् ॥ ३० ॥ इतिगुह्यतमंज्ञानंसर्ववेदेषुनिश्चितम् ॥ प्रसन्नचेतसेदेयंधार्मिकायाहिताग्नये ॥ ३१ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकांडेभक्तियोगोनामत्रयोदशःसर्गः ॥ १३ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

सर्वलोकैकनिर्मातासर्वलोकैकरक्षिता ॥ सर्वलोकैकसंहर्तासर्वात्माहंसनातनः ॥ १ ॥ सर्वेषामेवव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्तूनामंतर्यामीपिताह्यहं ॥ मय्येवांतःस्थितंसर्वंनाहंसर्वत्रसंस्थितः ॥ २ ॥ भवताचाद्भुतंदृष्टंय
त्स्वरूपंतुमामकम् ॥ ममैषाह्युपमावत्समाययादर्शितामया ॥ ३ ॥ सर्वेषामेवभावानामंतरासमव
स्थितः ॥ प्रेरयामिजगत्सर्वंक्रियाशक्तिरियंमम ॥ ४ ॥ मयेदंचेष्टतेविश्वंमत्स्वभावानुवर्तिच ॥ सो
हंकालेजगत्कृत्स्नंकरोमिहनुमन्किल ॥ ५ ॥ संहराम्येकरूपेणद्विधावस्थाममैवतु ॥ आदिमध्यां
तनिर्मुक्तोमायातत्त्वप्रवर्तकः ॥ ६ ॥ क्षोभयामिचसर्गादौप्रधानपुरुषावुभौ ॥ ताभ्यांसंजायतेसर्वंसंयु
क्ताभ्यांपरस्परम् ॥ ७ ॥ महदादिक्रमेणैवममतेजोविजृंभितं ॥ योहिसर्वजगत्साक्षीकालचक्रप्रवर्त
कः ॥ ८ ॥ हिरण्यगर्भोमार्तंडःसोपिमद्देहसंभवः ॥ तस्मैदिव्यंस्वमैश्वर्यंज्ञानयोगंसनातम् ॥ ९ ॥
दत्तवानात्मजान्वेदान्कल्पादौचतुरःकिल ॥ समन्युयोगतोब्रह्मासदामद्भावभावितः ॥ १० ॥
दिव्यंतन्मामकैश्वर्यंसर्वदावहतिस्वयम् ॥ ससर्वलोकनिर्मातामन्नियोगेनसर्ववित् ॥ ११ ॥ भू
त्वाचतुर्मुखःसर्गंसृजतेवात्मसंभवः ॥ योपिनारायणोनंतोलोकानांप्रभवाप्ययः ॥ १२ ॥ ममैवप
रमाभूर्तिःकरोतिपरिपालनं ॥ योन्तकःसर्वभूतानांरुद्रःकालात्मकःप्रभुः ॥ १३ ॥ मदाज्ञयासौ
सततंसंहरत्येवमेतनुः ॥ हव्यंवहतिदेवानांकव्यंकव्याशिनामपि ॥ १४ ॥ पाकंचकुरुतेवह्निः सो
पिमच्छक्तिचोदितः ॥ भुक्तमाहारजातंयत्पचत्येतदहर्निशम् ॥ १५ ॥ वैश्वानरोग्निर्भगवानीश्वरस्य

नियोगतः ॥ योहिसर्वाभसांयोनिर्वरुणोदेवपुंगवः ॥ १६ ॥ ससंजीवयतेसर्वमीशस्यैवनियोगतः ॥
योंतस्तिष्ठतिभूतानांबहिर्देवोनिरंजनः ॥ १७ ॥ मदाज्ञयासौभूतानांशरीराणिबिभर्तिहि ॥ योपि
संजीवनोनॄणांदेवानाममृताकरः ॥ १८ ॥ सोमःसमन्नियोगेनचोदितःकिलवर्तते ॥ यःस्वभासा
जगत्कृत्स्नंप्रकाशयतिसर्वदा ॥ १९ ॥ सूर्योवृष्टिंवितनुतेशास्त्रेणैवस्वयंभुवः ॥ योप्यशेषजगच्छा
स्ताशक्रःसर्वामरेश्वरः ॥ २० ॥ यज्ञानांफलदोदेवोवर्ततेऽसौमदाज्ञया ॥ यः प्रशास्ताह्यसाधूनांव
र्ततेनियमादिह ॥ २१ ॥ यमोवैवस्वतोदेवोदेवदेवनियोगतः ॥ योपिसर्वधनाध्यक्षोधनानांसंप्रदायकः ॥
॥ २२ ॥ सोपीश्वरनियोगेनकुबेरोवर्ततेसदा ॥ यःसर्वरक्षसांनाथस्तापसानांफलप्रदः ॥ २३ ॥ मन्नि
योगादसौदेवोवर्ततेनिर्ऋतिः सदा ॥ वेतालगणभूतानांस्वामीभोगफलप्रदः ॥ २४ ॥ ईशानःस
र्वभक्तानांसोपितिष्ठेन्ममाज्ञया ॥ योवामदेवोंगिरसःशिष्योरुद्रगणाग्रणीः ॥ २५ ॥ रक्षकोयोगिनां
नित्यंवर्ततेसौमदाज्ञया ॥ यश्चसर्वजगत्पूज्योवर्ततेविघ्नकारकः ॥ २६ ॥ विनायकोधर्मनेतासोपि
मद्वचनात्किल ॥ योपिवेदविदांश्रेष्ठोदेवसेनापतिःप्रभुः ॥ २७ ॥ स्कंदोसौवर्ततेनित्यंस्वयंभूप्रति
चोदितः ॥ येचप्रजानांपतयोमरीच्याद्यामहर्षयः ॥ २८ ॥ सृजंतिविविधंलोकंपरस्यैवनियोगतः ॥
याचश्रीःसर्वभूतानांददातिविपुलांश्रियम् ॥ २९ ॥ पत्नीनारायणस्यासौवर्ततेमदनुग्रहात् ॥ वाचंददा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तिविपुलांयाचदेवीसरस्वती ॥३०॥ सापीश्वरनियोगेनचोदितासंप्रवर्तते ॥ याशेषपुरुषान्घोरान्नर
कात्तारयत्यपि॥३१॥सावित्रीसंस्मृतादेवीदेवाज्ञानुविधायिनी ॥पार्वतीपरमादेवीब्रह्मविद्याप्रदायि
नी॥३२॥यापिध्याताविशेषेणसापिमद्वचनानुगा॥योनंतोमहिमानंतःशेषोऽशेषामरप्रभुः॥ ३३ ॥
दधातिशिरसालोकंसोपिदेवनियोगतः ॥ योग्निःसंवर्तकोनित्यंवडवारूपसंस्थितः ॥ ३४ ॥ पिब
त्यखिलमंभोधिमीश्वरस्यनियोगतः ॥ आदित्यावसवोरुद्रामरुतश्चतथाश्विनौ ॥ ३५ ॥ अन्या
श्चदेवताःसर्वामच्छासनमधिष्ठिताः ॥ गंधर्वाउरगायक्षाःसिद्धाःसाध्याश्चचारणाः ॥ ३६ ॥ भूतर
क्षःपिशाचाश्चस्थिताःशास्त्रेस्वयंभुवः ॥ कलाकाष्ठानिमेषाश्चमुहूर्तादिवसाःक्षणाः ॥ ३७ ॥ ऋत्व
ब्दमासपक्षाश्चस्थिताःशास्त्रेप्रजापतेः ॥युगमन्वंतराण्येवममातिष्ठतिशासने ॥ ३८ ॥ पराश्चैवपरा
र्द्धाश्चकालभेदास्तथापरे ॥ चतुर्विधानिभूतानिस्थावराणिचराणिच ॥ ३९ ॥ नियोगादेववर्ततेस
र्वाण्येवस्वयंभुवः॥ पत्तनानिचसर्वाणिभुवनानिचशासनात् ॥४०॥ब्रह्मांडानिचवर्ततेदेवस्यपरमा
त्मनः ॥ अतीतान्यप्यसंख्यानिब्रह्मांडानिमदाज्ञया ॥ ४१ ॥ प्रवृत्तानिपदार्थैर्घैःसहितानिसमंत
तः॥ब्रह्मांडानिभविष्यंतिसहवस्तुभिरात्मगैः॥४२ ॥हरिष्यंतिसहैवाज्ञांपरस्यपरमात्मनः ॥ भूमि
रापोनलोवायुःखंमनोबुद्धिरेवच॥४३॥भूतादिरादिप्रकृतिर्नियोगान्ममवर्तते ॥याशेषसर्वजगतांमो

हिनीसर्वदेहिनाम् ॥ ४४ ॥ मायापिवर्ततेनित्यंसापीश्वरनियोगतः ॥विधूयमोहकलिलंययापश्य
तितत्पदम्॥४५॥साापिविद्यामहेशस्यनियोगाद्वशवर्तिनी ॥बहुनात्रकिमुक्तेनममशक्त्यात्मकंजग
त् ॥४६॥ मयैवपूर्यतेविश्वंमय्येवप्रलयंव्रजेत् ॥ अहंहिभगवानीशःस्वयंज्योतिःसनातनः ॥४७॥
परमात्मापरंब्रह्ममत्तोह्यन्यन्नविद्यते ॥ इत्येतत्परमंज्ञानंभवतेकथितंमया ॥४८॥ ज्ञात्वाविमुच्यते
जंतुर्जन्मसंसारबंधनात् ॥ मायामाश्रित्यजातोहंगृहेदशरथस्यहि ॥४९॥ रामोहंलक्ष्मणोह्येषशत्रु
घ्नोभरतोपिच ॥ चतुर्धासंप्रभूतोहंकथितंतेऽनिलात्मजे ॥ ५० ॥ मयास्वरूपंचतवकथितंयत्प्लवंग
म ॥ कृपयातद्धृदाधार्यंनविस्मर्तव्यमेवहि॥५१॥येनायंपठ्यतेनित्यंसंवादोभवतोमम॥जीवन्मुक्तो
भवेत्सोपिसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ५२ ॥ श्रावयेद्वाद्विजाञ्छुद्धान्ब्रह्मचर्यपरायणान् ॥ योवाविचार
येदर्थंसयातिपरमांगतिम् ॥५३॥यश्चैतच्छृणुयान्नित्यंभक्तियुक्तोदृढव्रतः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोब्रह्म
लोकेमहीयते ॥ ५४ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनपठितव्योमनीषिभिः ॥ श्रोतव्यश्चापिमंतव्योविशेषा
द्ब्राह्मणैःसदा ॥ ५५ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकांडेभगवद्धनु
मत्संवादोनामचतुर्दशःसर्गः ॥ १४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
सध्यात्वात्तदिस्थंप्रणिपत्यमूर्ध्नाबद्धांजलिर्वायुसुतोमहात्मा ॥ओंकारमुच्चार्यविलोक्यदेवमंतःशरी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रोनिहितंगुहायाम्॥१॥रामंमहात्मानमकुंठशक्तिंसनंदमुख्यैःस्तुतमप्रमेयम्॥तुष्टावचब्रह्ममयैर्वचो
भिरानंदपूर्णायतमानसःसन् ॥ २ ॥ त्वामेकमीशंपुरुषंपुराणंप्राणेश्वरंराममनन्तयोगं ॥ नमामिस
र्वांतरसन्निविष्टंप्रचेतसंब्रह्ममयंपवित्रं॥३॥पश्यंतित्वांमुनयोब्रह्मयोनिंदांताःशांताविमलंरुक्मवर्णं ॥
ध्यात्वात्मस्थमचलंस्वेशरीरेकविंपरेभ्यःपरमंपरंच ॥४ ॥ त्वत्तःप्रसूताजगतःप्रसूतिःसर्वात्मसृष्टेः
परमाणुभूतः ॥ अणोरणीयान्महतोमहीयांस्त्वामेवसर्वंप्रवदंतिसंतः ॥ ५ ॥ हिरण्यगर्भोजगदंत
रात्मात्वत्तोऽधिजातःपुरुषःपुराणः ॥ सजायमानोभवताविसृष्टोयथाविधानंसकलंससर्ज ॥ ६ ॥
त्वत्तोवेदाःसकलाःसंप्रवृत्तास्त्वय्येवान्तेसंस्थितिंतेलभंते ॥ पश्यामित्वांजगतोहेतुभूतंनृत्यंतं
स्वेहृदयेसंनिविष्टम् ॥ ७॥ त्वयैवेदंभ्राम्यतेब्रह्मचक्रंमायावीत्वंजगतामेकनाथः ॥ नमामित्वांश
रणंसंप्रपद्येयोगात्मानंचित्पींतंदिव्यनृत्यम्॥८॥पश्यामित्वांपरमाकाशमध्येनृत्यंतंतेमहिमानंस्म
रामि॥सर्वात्मानंबहुधासंनिविष्टंब्रह्मानन्दमनुभूयानुभूय ॥९॥ओंकारस्तेवाचकोमुक्तिबीजंत्वामक्ष
रंप्रकृतौगूढरूपम् ॥ तंत्वांसत्यंप्रवदंतीहसंतःस्वयंप्रभंभवतोयत्प्रकाशम्॥१०॥स्तुवंतित्वांसततं
सर्वदेवानमंतित्वामृषयःक्षीणदोषाः॥शांतात्मानःसत्यसंधंवरिष्ठंविशंतित्वांयतयोब्रह्मनिष्ठाः।११॥
एकोवेदोबहुशाखोह्यनंतस्त्वामेवैकंबोधयत्येकरूपम् ॥ संवेद्यंत्वांशरणंयेप्रपन्नास्तेषांशांतिः

शाश्वतीनेतरेषाम् ॥ १२ ॥ भवानीशोऽणिमादिमांस्तेजोराशिर्ब्रह्माविश्वंपरमेष्ठीवरिष्ठः॥ आत्मा
नन्दंचानुभूयानुशेतेस्वयंज्योतिर्वचनोनित्यमुक्तः ॥१३॥ एकोदेवस्त्वंकरोषीहविश्वंत्वंपालयस्य
खिलंविश्वरूपः ॥ त्वय्येवान्तेविलयंविंदतीदंनमामित्वांशरणंत्वांप्रपन्नः॥१४॥त्वामेकमाहुःपरमं
चरामंप्राणंवहंतंहरिमित्रमीशम्॥इंदुंमृत्युमनलंचेकितानंधातारमादित्यमनेकरूपम् ॥ १५ ॥ त्व
मक्षरंपरमंवेदितव्यंत्वमस्यविश्वस्यपरंनिधानम् ॥ त्वमव्ययःशाश्वतोधर्मगोप्तासनातनस्त्वंपुरुषो
त्तमोसि ॥ १६ ॥ त्वमेवविष्णुश्चतुराननस्त्वंत्वमेवरुद्रोभगवानपीशः ॥ त्वंविश्वनाभिःप्रकृतिः
प्रतिष्ठासर्वेश्वरस्त्वंपरमेश्वरोसि ॥ १७ ॥ त्वामेकमाहुःपुरुषंपुराणमादित्यवर्णंतमसःपरस्तात् ॥
चिन्मात्रमव्यक्तमचिंत्यरूपंखंब्रह्मशून्यंप्रकृतिंनिर्गुणञ्च ॥ १८ ॥ यदन्तरासर्वमिदंविभातियदव्य
यंनिर्मलमेकरूपम् ॥ किमप्यचिंत्यंतवरूपमेतत्तदंतरायत्प्रतिभातितत्त्वम् ॥ १९ ॥ योगेश्वरं
रूपमनन्तशक्तिंपरायणंब्रह्मतनुंपवित्रम्॥नमामसर्वेशरणार्थिनस्त्वांप्रसीदभूताधिपतेप्रसीद २०॥
त्वत्पादपद्मस्मरणादशेषंसंसारबीजंविलयंप्रयाति ॥ मनोनियम्यप्रणिधायकायंप्रसादयाम्येकरसं
भवंतम् ॥ २१ ॥ नमोस्तुरामायभवोद्भवायकालायसर्वैकहरायतुभ्यम् ॥ नमोस्तुरामायकपर्दि
नेतेनमोऽग्नयेदर्शयरूपमग्र्यम् ॥ २२ ॥ततःसभगवान्रामोलक्ष्मणेनसहप्रभुः ॥ संहृत्यपरमंरूपंप्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कृतिस्थोभवत्स्वयम् ॥ २३ ॥ सतस्यस्तवमाकर्ण्यवायुपुत्रस्यधीमतः ॥ प्राहगंभीरयावाचाहनू
मन्तंरघूत्तमः ॥ २४ ॥ स्तोष्यंतियेनयास्तुत्यातेयास्यंतिपरांगतिम् ॥ स्थिरोभवहनूमंस्त्वंका
र्यमौपायिकंकुरु ॥ २५ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकांडेहनुमत्कृ
तस्तवराजेपञ्चदशः सर्गः ॥ १५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
रामःप्रत्याहचपुनर्हनूमंतंमहाद्युतिः ॥ रक्षसामेहृताभार्यारावणेनदुरात्मना ॥ १ ॥ सुग्रीवेणसमं
सख्यंकारयाद्यप्लवङ्गम ॥ हसित्वामधुरंवीरोहनूमानब्रवीद्वचः ॥२॥तवभार्यामहाभागरावणेनहृते
तियत् ॥ विश्वंयथेदमाभातितथेदंप्रतिभातिमे ॥ ३ ॥ तथापिप्रभुणादिष्टंकार्यमेवहिकिंकरैः ॥
इत्युक्त्वाहनुमांस्तूर्णंप्रसन्नेनांतरात्मना॥४॥आरोप्यस्कंधयोर्वीरौसुग्रीवांतिकमानयत् ॥ तौदृष्ट्वा
पुरुषव्याघ्रौसुग्रीवोवानरोत्तमः ॥५॥ वालिनंतंजितंमेनेप्राप्तांमेनेरुमांस्त्रियम् ॥ सख्यंचकाररामेण
दिष्ट्यादिष्ट्येतिचाब्रवीत्॥ ६ ॥ वालिनोविलयंकृत्वाराज्यंचास्मैनिवेद्यच॥नानादेश्यान्वानरांश्च
आनाय्यरघुनंदनौ ॥७॥ हनूमदंगदारूढौभ्रातरौरामलक्ष्मणौ ॥ सिंधोस्तटंतौययतुःसुग्रीवेणसहप्र
भुः॥८॥पारेसमुद्रंलंकांचनिरूप्याहरघूत्तमः॥वानराहियथायांतिलंकांलक्ष्मणतत्कुरु॥९॥रामस्य
वचनंश्रुत्वासमुद्रंप्राहलक्ष्मणः ॥ सिंधोत्वंस्तंभयात्मानंयथायास्यंतिवानराः ॥ १० ॥ सिंधुस्तु

प्रभुणादिष्टंनशुश्रावयदातदा ॥ लक्ष्मणःक्रोधसंदीप्तःपपाताब्धेर्जलान्तरे ॥ ११ ॥ तद्देहवह्नि
शिखयाशुशोषजलधेर्जलम् ॥ यादांसिस्थलभाजीनिदेवाभीतादिशोऽद्रवन् ॥ १२ ॥ तद्दृष्ट्वाम
हदाश्चर्यंवानराविस्मयङ्गताः ॥ हाहाकारंप्रचक्रुस्तेलोकाःसर्वेचराचराः ॥ १३ ॥ ऋषयोभूत
संघाश्चस्वस्तिस्वस्तीतिचाब्रुवन् ॥ राघवोलक्ष्मणंप्राहनैतद्युक्तंत्वयाकृतम् ॥ १४ ॥ पुनरेनंपूर
यामिसीताविरहजेनवै ॥ अश्रुणेतिप्रतिज्ञायतंतथापूरयत्प्रभुः ॥ १५ ॥ रामोपरितदाकाशात्पुष्प
वृष्टिःपपातह ॥ लोकाश्चसुस्थिताआसंश्चंतयित्वापुनःपुनः ॥ १६ ॥ सिंधुनासंस्तुतोरामःसेतुं
सिंधौबबंधह ॥ लंकायांरावणंहत्वासगणंमधुसूदनः ॥ १७ ॥ आरोप्यपुष्पकेसीतांबिभीषणसहा
यवान् ॥ अयोध्यामगमद्रामःसुग्रीवहनुमदादिभिः॥ १८ ॥ आनंदेयोजयामासभ्रातॄन्मातॄश्चबांध
वान् ॥ राजासर्वस्यलोकस्यप्रजानामनुरंजनः ॥ १९ ॥ रामंराजानमासाद्यतिर्यञ्चोपियुर्मुदम् ।
देवदुंदुभयोनेदुःसर्वदाहिनभस्तले॥ववर्षुर्जलदाःकालेपुष्पवृष्टिःपपातच ॥ २० ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रा
मायणे वाल्मीकीयेआदिकाव्ये अद्भु० रामराज्योपलंभनंनामषोडशः सर्गः ॥ १६ ॥ ॥ ॥
प्राप्तराज्यस्यरामस्यराक्षसानांक्षयेकृते ॥ आजग्मुर्मुनयस्तत्रराघवंप्रतिनंदितुम् ॥ १ ॥ विश्वा
मित्रोयवक्रीतोरैभ्यश्चयवनएवच॥कण्वश्चमुनिशार्दूलोयेपूर्वांदिशमाश्रिताः॥ २ ॥स्वस्त्यात्रेयश्चन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मुचोरिमुचोगस्त्यएवच ॥ आजग्मुर्मुनयस्तत्रयेश्रितादक्षिणांदिशम्॥ ३ ॥ उपगुःकामठोधूम्रोरौ
द्राश्वोमुनिपुंगवः॥आजग्मुर्मुनयस्तत्रयेप्रतीचींसमाश्रिताः४ ॥शिष्योपशिष्यसहितावासिष्ठप्रमुख
र्षयः॥आजग्मुर्हिमहात्मानउत्तरांदिशमाश्रिताः॥ ५ ॥ प्राप्यतेतुमहात्मानोराघवस्यनिवेशनम् ॥
गृहीत्वाफलमूलानिहुताशसमविग्रहाः॥६॥राघवंप्रतिनंद्याथविविशुःपरमासने ॥राघवश्चमहातेजाः
सीतयासहसुव्रत ॥ ७ ॥ भ्रातृभिर्मंत्रिभिःसार्द्धंपौरैःश्रेणिमुखैस्तथा ॥ विनीतउपसंगम्यपूजयामा
सतान्मुनीन् ॥ ८ ॥ अगस्त्यप्रमुखाविप्रादिष्ट्यादिष्ट्येतिचाब्रुवन् ॥ राघवंप्रशशंसुस्तेमुनयोवा
ग्विदांवराः ॥ ९ ॥ त्वंहिदेवोजगन्नाथोजगतामुपकारकः ॥ रावणस्यसपुत्रस्यसामात्यस्यवधा
त्प्रभो ॥ १० ॥ जगदेतन्महाबाहोपुनर्जातमिवाभवत् ॥ नरावणादभ्यधिकोदुष्टोलोकभयंकरः ॥
॥११॥दशास्यैर्दशदिक्कार्यमाज्ञापयतिराक्षसः॥सदशास्योहतोरामदिष्ट्याचजगदुद्धृतम् ॥ १२॥
भगवानसिभूपालब्रह्मणाप्रार्थितःपुरा ॥पुंडरीकविशालाक्षःश्यामआजानुबाहुकः ॥ १३ ॥ अयो
ध्यायांप्रादुरभूदिक्ष्वाकुकुलनंदनः॥त्वद्दर्शनान्महाबाहोनिवृत्ताःस्मोवयंप्रभो ॥ १४ ॥ तपश्चरामः
सहितास्त्वत्प्रसादाद्वनेवने ॥ किंतुसीतामहादेवीप्रापदुःखंमहत्प्रभो ॥ १५ ॥ तदेवस्मर्यमाणंस
च्चित्तमुद्वेजयेद्धिनः ॥ एवमुक्तेतुमुनिभिःसानुक्रोशंपुनःपुनः ॥ १६ ॥ जहासमधुरंसाध्वीसीता

जनकनंदिनी ॥ उवाचसस्मितंदेवीतान्मुनीन्मितभाषिणी ॥ १७ ॥ मुनयोयद्यदुक्तंहिरावणस्य
वधंप्रति ॥ परिहासइवाभातिप्रशंसनमिदंद्विजाः ॥ १८ ॥ रावणोहिदुराचारःसत्यमेतन्नसंशयः ॥
दशभिर्वदनैर्वीरोजगदुद्वेजकोहिसः॥१९॥दशास्यस्यवधोविप्रानप्रशंसामिहार्हति ॥ एतच्छ्रुत्वातु
मुनयोविस्मयंपरमंगताः ॥ २० ॥ किमेतदितिहोचुस्तेपरस्परमुखेक्षणाः ॥ अयोनिसंभवासीता
काकुत्स्थकुलमाश्रिता ॥२१॥ अस्मानपिजहासेयंकिमेतन्नैवविद्महे ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतेषांमुनीनां
भावितात्मनाम् ॥२२॥ सीताभीताप्रणम्योचेकृतांजलिपुटासती ॥ पृथग्जनेवमुनयोनाहमनृतभा
षिणी ॥२३ ॥ यदिचाज्ञापयथमांतदावक्ष्यामिचादितः॥अगस्त्यप्रमुखाविप्राःसीतायाविनयान्वि
तम् ॥ २४ ॥ आकर्ण्यवचनंप्रीताःप्रोचुस्तेकथ्यतामिति॥ ततःसीतामहाभागाप्रवक्तुमुपचक्रमे॥
॥ २५ ॥ पतिंमुनीन्देवरांश्चमंत्रिणःश्रेणिमुख्यकान् ॥ विनयेनाभ्यनुज्ञाप्यपूर्ववृत्तांतमादरात् ॥
॥ २६ ॥ पूर्वंविवाहान्मुनयोयदासंपितृमंदिरे ॥ तदैकोतिथिरूपेणब्राह्मणःसमुपागतः ॥ २७ ॥
आगत्यापितरंमह्यंतमुवाचद्विजोत्तमः ॥ चतुरोवार्षिकान्मासान्स्थास्यामितवमंदिरे ॥२८॥ यदि
सेवापरोनित्यंभवस्यमरसन्निभः ॥ जनकोमत्पितादेवद्विजभक्तिपरायणः॥२९॥ ब्राह्मणंवासयामा

१ पामरइव संधिरार्षः ।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सनानाभक्ष्यंसमादिशत् ॥ अहंचतस्यसेवायैनियुक्ताधर्मभीरुणा ॥ ३० ॥ यदायथाज्ञापयतीद्वि
जःसपरमार्थवित् ॥ तंतथाऽकरवंतत्ररात्रिंदिवमतंद्रिता ॥३१॥ नानातीर्थाभिगमनंकृतंतेनमहात्म
ना ॥ तत्रत्याश्चकथाश्चित्राःश्रावयामासमांद्विजः ॥ ३२ ॥ सेवयाममधैर्यैणचानुकूल्येनतर्पितः ॥
कदाचिद्ब्राह्मणश्रेष्ठःप्रियभाषीयदात्थमाम् ॥३३ ॥ तद्वोऽहमभिधास्यामिशृणुतद्विजपुंगवाः॥एक
दाप्रातरुत्थायकृतमैत्रःकृताह्निकः ॥३४॥ सीतेइतिसमाभाष्यप्रवक्तुमुपचक्रमे ॥ शृणुसीतेमया
दृष्टमाश्चर्यंकमलानने ॥ ३५ ॥ दधिमंडोदकाब्धेश्चपरःस्वादूदकोब्धिकः ॥ पुष्करद्वीपमावृत्य
वर्ततेवलयाकृतिः ॥ ३६ ॥ पुष्करंपुष्करेदृष्टंमहावह्निशिखोज्ज्वलम् ॥ पत्रायुतायुतयुतंब्रह्मणः
परमासनम् ॥ ३७ ॥ तद्द्वीपवर्षयोर्मध्येमानसोत्तरसंज्ञकः॥मर्यादापर्वतोदैर्घ्येचायामेऽयुतयोजनः
॥ ३८ ॥ तच्छैलस्यचतुर्दिक्षुइंद्रादीनांपुराणिहि ॥ क्रीडार्थंनिर्मिताऽन्येषांमहांतिविश्वकर्मणा ॥
॥ ३९ ॥ सुमालीराक्षसश्रेष्ठःकैकसीनामतत्सुता ॥ मुनेर्विश्रवसःपत्नीसासूतरावणद्वयम् ॥४० ॥
एकःसहस्रवदनोद्वितीयोदशवक्त्रकः ॥ जन्मकालेसुरैरुक्तमाकाशेरावणद्वयम् ॥४१ ॥ लोकानांरा
वणाज्जातंनामयौगिकमेतयोः ॥ कनिष्ठोदशकंठोयंशितिकंठप्रसादतः ॥ ४२ ॥ लंकामधिवस
त्येषधनदेनविनिर्मिताम् ॥ ब्रह्मणोवरदानेनत्रिलोकीमवमन्यते ॥४३॥ श्रेष्ठःसहस्रवदनोरावणोलो

करावणः॥स्वाभाविकबलेनासौपुष्करद्वीपमाश्रितः ॥ ४४ ॥ सूर्याचंद्रमसौगृह्यक्रीडेत्कंदुकलील
या ॥ कुलाचलान्समुद्रह्यकंदुकंक्रीडतेहिसः॥ ४५ ॥ मानसोत्तरशैलस्यचतुर्दिक्षुपुराणिहि ॥ आ
च्छिद्यसंगृहीतानिदिग्गीशानांमहात्मनाम् ॥४६॥तत्रैवरमतेराजामातामहकुलैःसह॥तत्रैंद्रीयापुरी
रम्यासस्वयंतत्रतिष्ठति ॥ ४७ ॥ अन्यान्यन्येभ्यएवादान्मंत्रिभ्योराक्षसाधिपः ॥ विशेषतोलंकृ
तासापुरीपरमदुर्लभा ॥ ४८ ॥ जगतांसारमाकृष्ययथास्थानंसुमंडिता ॥ चंपकाशोकमंदारक
दलीप्रियकार्जुनैः ॥ ४९ ॥ पाटलाशोकजंबूभिः कोविदारैश्चचंदनैः ॥ पनसैःसालतालैश्चतमालै
र्देवदारुभिः ॥ ५० ॥ बकुलैःपारिजातैश्चकल्पवृक्षैरलंकृता ॥ अन्यैश्चविविधैर्वृक्षैःसर्वर्तुकुसुमो
ज्ज्वलैः ॥ ५१ ॥ दिव्यगंधरसैर्दिव्यैः सर्वर्तुफलसंयुतैः ॥ भ्रमरैःकोकिलैर्नानावर्णपक्षिभिरु
ज्ज्वला ॥ ५२ ॥ शातकौंभमयैःकैश्चित्कैश्चिदग्निशिखोपमैः ॥ नीलांजननिभैश्चान्यैःशोभिता
वरपादपैः ॥ ५३ ॥ दीर्घिकाःसंतिबह्व्योत्रजलपूर्णामहोदयाः ॥ महार्हमणिसोपानाःस्फाटिकां
तरकुट्टिमाः ॥ ५४ ॥ फुल्लपद्मोत्पलवनाश्चक्रवाकोपशोभिताः ॥ दात्यूहगणसंघुष्टाहंससारसना
दिताः॥५५॥तत्रतत्रावनेर्देशावैदूर्यमणिसन्निभाः ॥शार्दूलैःपरमोपेताःसुखार्थमुपकल्पिताः॥५६॥
सर्वर्तुसुखदारम्याःपुंस्कोकिलकलारवाः ॥ येवृक्षानंदनेऽतिष्ठन्येचचैत्रवनेस्थिताः ॥ ५७ ॥ मंदरे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न्येषुशैलेषुतेवृक्षास्तत्रसंस्थिताः ॥ नानामणिमयीभूमिर्मुक्ताजालमयीतथा॥ ५८॥विचित्रबद्धसो
पानप्रासादैरुपशोभिता ॥ पुरद्वारसमाकीर्णापुरीपरमशोभना ॥ ५९ ॥ नदेवैरनुभूयेतस्वर्गीभि
र्नानुभूयते ॥ तत्पुरीस्थितिमाकांक्ष्यतपःकुर्वन्तिसत्तमाः ॥६०॥तस्यांसहस्रवदनोरावणोराक्षसा
धिपः ॥ आस्तेजगद्वशीकृत्यहेलयाबाहुलीलया ॥ ६१ ॥ इंद्रार्द्रींस्त्रिदशान्सर्वान्गलेबद्धासकिन्न
रान् ॥ गंधर्वान्दानवान्भीमान्सर्पान्विद्याधरांस्तथा ॥ ६२ ॥ बालक्रीडनयाक्रीडन्मेरुंमन्येतसर्ष
पम् ॥ गोष्पदंमन्यतेचाब्धिंसर्वलोकांस्तृणोपमान् ॥ ६३ ॥ द्वीपाँल्लोष्टसमान्वीरोनकिंचिद्रणय
न्दृशा॥ सयदासर्वलोकानांत्रासनंसमुपारभत्॥६४॥तदापितामहोभ्येत्यपुलस्त्योविश्रवास्तथा॥
न्यवारयन्यत्नतस्तंतातवत्सेतिभाषकाः ॥६५ ॥ एवंसरावणोदेविसहस्रवदनोमहान् ॥ पुष्करद्वी
पमासाद्यवर्ततेजनकात्मजे ॥ ६६ ॥ तस्यानुजोदशास्योयंलंकायांजानकिस्थितः ॥६७॥ चित्रा
णीत्यादीनिमेशंसयित्वाविप्रोमासांश्चतुरोयापयित्वा ॥ राजानंमांचाशिषायोजयित्वाजगामैकः
प्रोषितस्तीर्थयात्राम् ॥ ६८ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकांडेसीता
भाषणंनामसप्तदशःसर्गः ॥ १७ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
एवंसरावणोविप्राःसहस्रवदनोमहान् ॥ प्रोक्तस्तेनद्विजेनाहंश्रुत्वाऽऽश्चर्यंचविस्मिता ॥ १ ॥

अद्यापितन्ममहृदिजागरूकंहिवर्तते ॥ पत्यामेबाहुवीर्येणदशास्योरावणोहतः ॥ २ ॥ सानुगः
ससुतामात्यःसभ्रातृकःसबान्धवः ॥ मत्कृतेचपुरीदग्धासेतुर्बद्धश्चवारिधौ ॥ ३ ॥ सुग्रीवेण
सहायेनतथाहनुमदादिना ॥ इदंलोकोत्तरंकर्मकृतंलोकहितंमहत् ॥ ४ ॥ तथापिहृदिमेनैतदा
श्चर्यंप्रतिभातिहि ॥ यदितस्यवधंकुर्याद्रावणस्यदुरात्मनः ॥ ५ ॥ तदासंभाव्यतेकीर्तिर्जगत्स्वा
स्थ्यमवाप्नुयात् ॥ अतोमेहसितंविप्राःक्षमध्वंज्वलनोपमाः ॥ ६ ॥ आकर्ण्यमुनयःसर्वेसाधुसाध्वि
तिवादिनः ॥ जानकींप्रशशंसुस्तेसर्वलोकहितैषिणीम् ॥ ७॥ राघवोवचनंश्रुत्वासीतायावीर्यवर्द्ध
नम् ॥ सिंहनादंविनद्योच्चैःसर्वानाज्ञापयत्प्रभुः ॥८॥ मुनयोऽद्यैवगंतव्यंरावणस्यजयायवै ॥ लक्ष्म
णंभरतंचैवशत्रुघ्नंचादिशत्प्रभुः ॥ ९ ॥ मित्रसुग्रीवहेराजन्सर्वैजांबवदादयः ॥ गच्छामःसहितास्त
त्रसैनिकैःसहमंत्रिभिः ॥ १० ॥ इत्याज्ञाप्यमहाबाहुःसस्मारपुष्पकंरथम् ॥ स्मरणादागतस्तत्रपु
ष्पकोरथसत्तमः ॥ ११ ॥ तत्रारुक्षन्महावीरारामचन्द्रपुरोगमाः ॥ भरतोलक्ष्मणश्चैवशत्रुघ्नश्चामि
तद्युतिः ॥ १२ ॥ सुग्रीवप्रमुखाःसर्वेवानराजितकाशिनः॥विभीषणोमहाबाहुःसहरक्षोगणैःप्रभुः ॥
॥ १३ ॥ मात्रापित्राप्यकथनादजानन्बोधितोऽनया ॥ सीतयारामकार्यार्थंनिर्ययौराघवाज्ञया ॥
॥ १४ ॥ सुमंत्राद्यामंत्रिणश्चऋषयस्तेचनिर्ययुः ॥नानाशस्त्रप्रहरणाधृतायुधकलापिनः ॥ १५ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मुमुचुस्तेसिंहनादंमहाघोरंमहाबलाः ॥ धनुःशब्देनरामस्यसिंहनादेनचैवहि ॥ १६ ॥ चचालवसु
धाशैलाश्चेलुःपेतुर्ग्रहाश्चखात् ॥ नद्योऽशुष्यन्समुद्रेलाःसागराश्चचकंपिरे ॥ १७ ॥ सुग्रीवोहनु
मान्नीलोजांबवान्नलएवच ॥ ग्रसंतइवतेसर्वेनिर्ययूरामशासनात् ॥ १८ ॥ सतयासीतयासार्धंराम
चन्द्रोमहाबलः ॥ कामगंपुष्पकंदिव्यमारुरोहधनुर्धरः ॥ १९ ॥ पुष्पकंतेसमारुह्यसर्वएवमहाब
लाः ॥ सीतयाभ्रातृभिःसार्द्धंरामचन्द्रंमहाबलाः ॥ २० ॥ प्रोत्साहयंतोवचनैर्निर्ययुर्जितका
शिनः ॥ रामाज्ञयापुष्पकंतदाकाशपथमाश्रितम् ॥ २१ ॥ मनोमारुतवेगेनक्षणेनगरुडोयथा ॥
जगामपुष्करद्वीपंयत्रास्तेमानसोत्तरः ॥ २२ ॥ मानसोत्तरमासाद्यविस्मितास्तेमहाबलाः ॥ किं
चित्रंकिंचित्रमितिप्रोचुराश्चर्यलक्षणाः ॥ २३ ॥ राघवोभ्रातृभिःसार्द्धंसहवानरपुंगवैः ॥ सिंहनादं
ननादोच्चैर्धनुश्चापिव्यकर्षयत् ॥ २४ ॥ सशब्दस्तुमुलोभूत्वापृथिवींचांतरिक्षकम् ॥ पातालवि
वरांश्चैवपूरयामाससर्वतः ॥ २५ ॥ रावणःसहसोत्तस्थौकिमेतदितिसंवदन् ॥ तत्राथराक्षसाः
क्रुद्धाःसर्वएवविनिर्ययुः ॥ २६ ॥ अहोकुतःस्विच्छ्छन्दोयंसाधुसर्वैर्निरूप्यताम् ॥ इत्याभाष्य
राक्षसेंद्रोराक्षसें द्रैर्महाबलैः ॥ २७ ॥ नगरान्निर्ययौशीघ्रंसंदष्टौष्ठपुटोबली ॥ द्वादशादित्यसंकां
शःसहस्रवदनोमहान् ॥ २८ ॥ द्विसहस्रभुजोद्रिक्तोद्विसहस्रविलोचनः ॥ महामेघसमध्वानोव

डवाग्निसमःक्रुधा ॥ २९ ॥ शतयोजनविस्तीर्णेरथेसूर्यसमत्विषि ॥ नानायुधानिसंगृह्यपरिघप्रास
तोमरान् ॥ ३० ॥ भुशुंडीःपरशून्घंटालौहंमुद्गरचक्रकम् ॥ पाशांश्चविविधान्गृह्यबाणान्कर्मा
रमार्जितान् ॥ ३१ ॥ विपाठान्क्षुरधारांश्चअर्धचन्द्राकृतीनपि ॥ नानायुधसहस्राणिनानाविधधनूं
षिच ॥ ३२ ॥ प्रगृह्यसहसाप्रायाद्यत्ररामोधनुर्धरः ॥ लोचनैःक्रोधसंदीप्तैरुल्काभिरिवदीपितः
॥ ३३ ॥ कोऽयमित्यब्रवीत्क्रोधादनलंप्रोद्गमन्निव ॥ सिंहनादंममपुरेरिपुत्वाद्विससर्जह ॥ ३४ ॥
ममापिरिपुरस्तीतिदुर्यशःसमुपस्थितम् ॥ इंद्राद्याःककुभांनाथाभृत्याःप्राणपरीप्सया ॥ ३५ ॥
पातालविवरेस्वर्गेस्वर्गेपातालमेककम् ॥ करोमिसहसैवाहंमानवानांतथैकताम् ॥३६ ॥मेरुप्रभृति
शैलांश्चचूर्णयाम्यणुसंख्यया ॥ देवलोकंनृणांकुर्यान्नृलोकंत्रिदिवौकसाम् ॥ ३७ ॥ उद्धृत्य पृथि
वींछिद्यामनंतंनखराग्रकैः ॥ ब्रह्मामांवारयामाससांत्वयन्प्रियभाषितैः ॥ ३८ ॥ अन्यथाराक्षस
मृतेनारक्षंजगतीतले ॥ सूर्याचन्द्रमसौभूत्वातिथिप्रणयनंत्वहम् ॥ ३९॥ बलाहकत्वमिंद्रत्वंपृथ्वी
सेकादिकाःक्रियाः॥कुर्यांयमत्वंवह्नित्वंवरुणत्वंधनेशताम् ॥ ४० ॥ इत्येवंबहुधागर्जन्नाजगामांति
कंहरेः ॥ सेनाध्यक्षाराक्षसेंद्राराज्ञासार्द्धंसमागताः ॥ ४१ ॥ नानाप्रहरणोपेतानानारथपदातिनः ॥
एकैकस्यापिपर्याप्ताजगतीनेतिमन्महे॥ ४२ ॥ केषांचिदपिनामानिभारद्वाजनिबोधमे ॥ कोटीशो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मनसःपूर्णःशलःपालोहलीमुखः ॥ ४३ ॥ पिच्छलःकौणपश्चक्रःकालवेगःप्रकालकः ॥ हिरण्यबा
हुःशरणःकक्षकःकालदन्तकः ॥ ४४ ॥ पुच्छाण्डकोमंडलकःपिंडसेक्तारभेणकः ॥ उच्छिखः
करभोभद्रोविश्वजेताविरोहणः ॥ ४५ ॥ शिलीशलकरोमूकः सुकुमारः प्रेषणः ॥ मुद्गरःशशरो
माचसुरोमाचमहाहनुः ॥ ४६ ॥ पारावतः पारियात्रःपांडुरोहरिणः कृशः ॥ विहंगःशरभोदक्षः
प्रमोदः सहतापनः ॥ ४७ ॥ कृकरःकुंडरोवेणीवेणीस्कंधःकुमारकः ॥ बाहुकःशंखवेगश्चधूर्तकः
पातपातकौ ॥ ४८ ॥ शंकुकर्णःपिठरकःकुटीरमुखसेचकौ ॥ पूर्णागदःपूर्णमुखः प्रभाषः शकुलि
र्हरिः ॥ ४९ ॥ अमाहिठःकामठकः सुषेणोमानसोव्ययः ॥ भैरवोमुंडदेवांगःपिशंगश्चोडपालकः
॥ ५० ॥ ऋषभोवेगवान्नामपिंडारकमहाहनू ॥ रक्तांगः सर्वसारंगः समृद्धःपाटवासकौ ॥ ५१ ॥
वराहकोरावणकः सुचित्रश्चित्रवेगिकः ॥ पराशरस्तरुणिकोमणिस्कंधस्तथारुणिः ॥ ५२ ॥
सेनाध्यक्षामहाब्रह्मन्कीर्तिताः कीर्तिवर्धनाः ॥ प्राधान्येनबहुत्वात्तुनसर्वेपरिकीर्तिताः ॥ ५३ ॥
नशक्याः परिसंख्यातुं येयुद्धायसमागताः ॥ नीलरक्तासिताघोरामहाकायामहाबलाः ॥ ५४ ॥
सप्तशीर्षाद्विशीर्षाश्चपञ्चशीर्षास्तथापरे ॥ कालानलमहाघोराहुताशसमविग्रहाः ॥ ५५ ॥
महाकायामहावेगाः शैलशृंगसमुच्छ्रयाः ॥ योजनायामविस्तीर्णोद्वियोजनसमुच्छ्रयाः ॥ ५६ ॥

कामरूपाःकामबलादीप्तानलसमत्विषः॥ अन्येचबहवः शूराः शूलपट्टिशधारिणः ॥ ५७ ॥ दि
व्यप्रहरणोपेतानानावेषविभूषिताः ॥ शृणुनामानिचान्येषांयेन्येरावणसैनिकाः ॥५८॥ शंकुकर्णो
निकुंभश्चपद्मःकुमुदएवच॥ अनन्तोद्वादशभुजस्तथाकृष्णोपकृष्णकौ॥५९॥घ्राणश्रवाःकपिस्कं
धः कांचनाक्षोजलन्धमः॥अक्षसंतर्दनोब्रह्मन्कुनदीकस्तमोभ्रकृत्॥६०॥एकाक्षोद्वादशाक्षश्चतथैवै
कजराभिधः॥सहस्रबाहुर्विकटोव्याघ्राख्यःक्षितिकंपनः॥ ६१ ॥पुण्यनामानुनामाचसुवक्त्रःप्रियद
र्शनः॥परिश्रितःकोकनदःप्रियामाल्यानुलेपनः॥६२॥अजोदरोगजशिराः स्कंधाक्षःशतलोचनः ॥
ज्वालाजिह्वःकरालश्चसितकेशोजटीहरिः॥६३॥चतुर्दंष्ट्रोष्ठजिह्वश्चमेघनादःपृथुश्रवाः ॥विकृताक्षो
धनुर्वक्त्रोजाठरोमारुताशनः ॥ ६४॥ उदराक्षोरथाक्षश्चवज्रनाभोवसुप्रभः॥समुद्रवेगोविप्रेंद्रशैलकं
पीतथैवच ॥ ६५ ॥ वृषमेषप्रवाहश्चतथानंदोपनंदकौ ॥ धूम्रश्वेतःकलिङ्गश्चसिद्धार्थोवरदस्तथा
॥ ६६ ॥ प्रियकश्चैकनन्दश्चबहुवीर्यःप्रतापवान् ॥ आनन्दश्चप्रमोदश्चस्वस्तिकोध्रुवकस्तथा ॥
॥ ६७ ॥ क्षेमबाहुःसुबाहुश्चसिद्धपात्रश्चसुव्रतः ॥ गोव्रजःकनकापीडोमहापारिषदेश्वरः ॥ ६८ ॥
गायनोदमनश्चैवबाणःखड्गश्चवीर्यवान् ॥ वैतालीगतितालीचतथाकथकवातिकौ ॥ ६९ ॥ हंसजः
पंकदिग्धांगः समुद्रोन्मादनश्चह ॥ रणोत्कटःप्रहासश्चवेतसिद्धश्चनन्दकः ॥७०॥ एतेपुरारावणसै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न्यपालानानायुधप्राहरणारणेषु ॥ हंसेषुमेषेषुंवृषेषुवीरारामंप्रतस्थुःकृतसिंहनादाः॥७१॥ इत्यार्षे श्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकाण्डेरावणसैन्यनिर्याणंनामाष्टादशःसर्गः १८॥ रावणस्यौरसाःपुत्राःसहराक्षसपुंगवैः॥नानाप्रहरणोपेतादुद्रुवूराघवंरणे ॥ १ ॥ नामान्येषांप्रवक्ष्यामिभारद्वाजशृणुष्वमे ॥ कालकंठःप्रभाषश्चतथाकुम्भाण्डकोपरः ॥ २ ॥ कालकक्षःशितश्चैवभूतलोन्मथनस्तथा ॥ यज्ञबाहुःप्रबाहुश्चदेवयाजीचसोमपः ॥ ३ ॥ मज्जालश्चमहातेजाःक्रथःक्राथोवसुव्रतः॥तुहरश्चतुहारश्चचित्रदेवश्चवीर्यवान् ॥ ४॥मधुरःसुप्रसादश्चकिरीटश्चमहाबलः ॥ वसनोमधुवर्णश्चकलशोदरएवच॥५॥धर्मदोमन्मथकरःसूचीवक्त्रश्चवीर्यवान् ॥श्वेतवक्त्रःसुवक्त्रश्चचारुवक्त्रश्चपाण्डुरः ॥६ ॥दण्डबाहुःसुबाहुश्चरजःकोकिलकस्तथा ॥ अचलःकालकाक्षश्चबालेशोबालभक्षकः॥७॥संचानकःकोकनदोगृध्रपत्रश्चजम्बुकः ॥ लोहाजवक्त्रोजवनःकुम्भवक्त्रश्चकुम्भकः॥८ ॥ मुंडग्रीवश्चकृष्णौजाहंसवक्त्रश्चकुंजरः॥एतेरावणपुत्राश्चमहावीर्यपराक्रमाः९बाहुशब्दैःसिंहनादैःपूरयंतोदिशोदश॥एषांसैन्यसहस्राणांसहस्राण्यर्बुदानिच १०नानाकृतिवयोरूपाविविधायुधपाणयः॥ कूर्मकुक्कुटवक्त्राश्चसर्पजम्भकवक्त्रकाः॥११॥गोमायुमुखवक्त्राश्चशशोलूकमुखास्तथा ॥खरोष्ट्रव

१ आरूढाइतिशेषः ।

दनाश्चैववराहवदनास्तथा॥१२मनुष्यमेषवक्त्राश्चशृगालवदनास्तथा॥मार्जारशशवक्त्राश्चदीर्घवक्त्राश्चकेचन।१३नकुलोलूकवक्त्राश्चकाकवक्त्रास्तथापरे॥आखुबभ्रुकवक्त्राश्चमयूरवदनास्तथा ॥१४॥मत्स्यमेषाननाश्चैवअजाविमहिषाननाः॥ऋक्षशार्दूलवक्त्राश्चद्वीपिसिंहाननास्तथा १५।भीमागजाननाश्चैवतथानक्रमुखास्तथा।गोखरोष्ट्रमुखाश्चान्येवृषदंशमुखास्तथा॥१६॥महाजठरपादागास्तबकाक्षाश्चदुर्मुखाः॥पारावतमुखाश्चान्येतथावृषमुखाःपरे।१९कोकिलाभाननाश्चान्येश्येनतित्तिरिकाननाः॥कृकलासमुखाश्चैवविरजौबरधारिणः॥१८व्यालवक्त्राःशुकमुखाश्चंडवक्त्राःशुभाननाः ॥ आशीविषाश्चीरधरागोनासावरणास्तथा ॥१९॥ स्थूलोदराःकृशांगाश्चस्थूलांगाश्चकृशोदराः ॥ ह्रस्वग्रीवामहाकर्णानानाव्यालविभूषणाः ॥२०॥गजेंद्रचर्मवसनास्तथाकृष्णाजिनांबराः॥ स्कंधेमुखाद्विजश्रेष्ठतथाह्युदरतोमुखाः॥२१॥पृष्ठेमुखाहनुमुखास्तथाजंघामुखास्तथा ॥ पार्श्वाननाश्चबहवोनानादेशमुखास्तथा ॥ २२॥तथाकीटपतङ्गानांसदृशास्यामहाबलाः ॥ नानाव्यालमुखाश्चान्येबहुबाहुशिरोधराः ॥२३॥ नानावक्षोभुजाःकेचिद्बुजङ्गवदनाःपरे ॥ खड्गमुखावृकमुखाअपरेगरुडाननाः ॥२४॥ चोलसंवृतगात्राश्चनानाफलकवाससः॥ नानावेषधराश्चान्येनानामाल्यानुलेपनाः ॥ २५॥ नानावस्त्रधराश्चान्येचर्मवाससएवच॥उष्णीषिणोमुकुठिनःकंबुग्रीवाःसुवर्चसः॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ २६ ॥ किरीटिनःपंचशिखास्तथाकठिनमूर्द्धजाः ॥त्रिशिखाद्विशिखाश्चैवतथासप्तशिखाअपि॥
॥ २७ ॥ शिखंडिनोऽमुकुटिनोमुंडाश्चजटिलास्तथा ॥ चित्रमालाधराःकेचित्केचिद्रोमाननास्त
था ॥ २८ ॥ विग्रहैकवशानित्यमजेयाःसुरसत्तमैः ॥ कृष्णनिर्मांसवक्त्राश्चदीर्घपृष्ठानिरूदरा ॥
॥ २९ ॥ दीर्घपृष्ठाःस्थूलपृष्ठाःप्रलम्बोदरमेहनाः ॥ महाभुजाह्रस्वभुजाह्रस्वगात्राश्चवामनाः ॥
॥ ३० ॥ कुब्जाश्चह्रस्वजंघाश्चहस्तिकर्णशिरोधराः ॥ हस्तिनासाःकूर्मनासावृकनासास्तथापरे
॥ ३१ ॥ वारणेंद्रनिभाश्चान्येदीप्तिमंतःस्वलंकृताः ॥ पिंगाक्षाःशंकुकर्णाश्चवक्रनासास्तथापरे ॥
॥ ३२ ॥ पृथुदंष्ट्रामहादंष्ट्राःस्थूलोष्ठाहरिमूर्द्धजाः ॥ नानापादौष्ठदंष्ट्राश्चनानाहस्तशिरोधराः ॥
॥ ३३ ॥ नानाचर्मभिराच्छन्ना नानावासाश्चसुव्रत ॥ दृष्टाःपरिपतंतिस्मममहापरिघबाहवः ॥
॥ ३४ ॥ दीर्घग्रीवादीर्घनखादीर्घपादशिरोभुजाः ॥ पिंगाक्षानीलकंठाश्चस्वर्णकर्णाश्चसुव्रत ॥
॥ ३५॥ वृकोदरनिभाःकेचित्केचिदंजनसंनिभाः॥श्वेताक्षालोहितग्रीवाःपिंगाक्षाश्चतथापरे॥३६॥
कल्माषाबहवोविप्रचित्रवर्णाश्चकेचन ॥ चामरापीडकनिभाःश्वेतलोहितकान्तयः ॥ ३७ ॥ नाना
वर्णाःसुवर्णाश्चमयूरसदृशप्रभाः ॥ पाशोद्यतकराःकेचिद्व्यादितास्याःखराननाः ॥ ३८ ॥शतघ्नीच

१ विग्रहोयुद्धम् । २ दीर्घत्वमार्ष ।

क्रहस्ताश्चतथामुसलपाणयः ॥ असिमुद्गरहस्ताश्चदण्डहस्ताश्चकेचन ॥ ३९॥ गदाभुशुंडिहस्ता
श्चतथातोमरपाणयः ॥ आयुधैर्विविधैर्घोरैर्महात्मानोमहौजसः ॥ ४० ॥ महाबलामहावेगाअसं
ख्याताविनिर्ययुः ॥ घंटाजालपिनद्धांगाननृतुस्तेरणाजिरे ॥४१॥ कोटिशोविकृतरूक्षभाषिणोया
तुधानगणसैन्यपालकाः ॥ दुद्रुवूरघुकुलावतंसकंगृह्लधावहनपोथवादिनः ॥ ४२ ॥ इत्यार्षेश्रीम
द्रामायणेवाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकाण्डेरावणपुत्रनिर्याणंनामएकोनविंशःसर्गः ॥ १९ ॥
धनूंषिचविधुन्वानस्ततोवैश्रवणानुजः ॥ कोयंकिमर्थमायातइतिचिंतापरोभवत् ॥ १॥ ततोगगन
संभूतावाणीसमुदपद्यत ॥ भोरावणमहावीर्यरामोयंसमुपागतः ॥ २॥ राघवोऽयमयोध्यायाराजाध
र्मस्वरूपधृक् ॥ लंकायांनिहतोयेनदाराकर्षीतवानुजः ॥३॥त्वद्वधार्थमिहायातोविभीषणवसुप्रदः
॥ भ्रातृभिर्वानरैर्ऋक्षैराक्षसैर्मानुषैर्यतः ॥ ४ ॥ श्रुत्वाह्यमानुषंवाक्यंरावणोलोकरावणः ॥ क्रोधमा
हारयामासद्विगुणंमुनिपुंगवः ॥५॥हन्यतांवध्यतामेषमानुषोरिपुसंज्ञितः ॥ ममविश्वजितःसाक्षाद्र
णायसमुपस्थितः ॥ ६ ॥ इत्युक्त्वाबाणजालानिचक्रपर्वततोमरान् ॥ चिक्षेपसहसारक्षःपुष्पकोप
रिसुव्रतः ॥ ७ ॥ राक्षसीसाचमूर्घोरावानरानृक्षमानुषान् ॥ चखादकांश्चिदपरान्पोथयामासदर्पिता

१ आर्षमेतत् ।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न् ॥ ८ ॥ साचशाखामृगीसेनाराघवस्यचमानुषी॥रावणस्यानुगान्वीराञ्जघानबाणपर्व तैः ॥ ९ ॥
तेन्योन्यवधमिच्छंतोयुयुधुःसैनिकोत्तमाः ॥ पेतुर्मम्लुश्चमुमुहूराक्षसावानरानराः ॥ १० ॥ततोरा
मोमहाबाहुर्भरतोलक्ष्मणस्तथा॥शत्रुघ्नोहनुमान्वीरःसुग्रीवोजांबवांस्तथा ॥११॥अन्येचनलनीला
द्याबिभीषणपुरोगमाः॥युयुधुस्तेमहाघोरंमहाघोरेरणाजिरे ॥१२॥ निर्जग्मुश्चविनेदुश्चचिक्रीडुश्चैव
राक्षसाः ॥ जह्रषुश्चमहात्मानःसंग्रामेष्वनिवर्तिनः॥ १३ ॥ उत्कृष्टास्फोटितैर्नादैश्चचालेवचमेदि
नी ॥ रक्षसांसिंहनादैश्चपरिपूर्णनभःस्थलम् ॥ १४॥ तेप्रायुध्यंतमुदितराक्षसेंद्रामहाबलाः ॥ प्रय
युर्वानरानीकंसमुद्यतशिलायुधम् ॥ १५ ॥ युयोधराक्षसं सैन्यंनरराक्षसवानरैः ॥ हस्त्यश्वरथसंबा
धंकिंकिणीशतनादितम्॥ १६ ॥ नीलजीमूतसंकाशैःसमुद्यतशिलायुधैः ॥ दीप्तानलरविप्रख्यैर्नै
र्ऋतैःसर्वतोवृतम् ॥१७॥ तद्वीक्ष्यराक्षसबलंसंरब्धाश्चप्लवंगमाः॥क्रुद्धंतद्राक्षसं सैन्यंजघ्नुर्द्रुमशिला
युधैः ॥ १८॥ तेपादपशिलाशैलैस्तांचक्रुर्वृष्टिमुत्तमाम् ॥ वृक्षौघैर्वज्रसंकाशैर्हरयोभीमविक्रमाः॥
॥ १९ ॥ शिखरैःशिखराभांस्तेयातुधानानमर्दयन् ॥ निर्जघ्नुःसमरेक्रुद्धाहरयोराक्षसर्षभान् ॥२०॥
केचिद्रथगतान्वीरान्गजवाजिस्थितानपि ॥ निर्जघ्नुःसहसाद्रुत्ययातुधानान्प्लवंगमाः ॥ २१ ॥ शै

लशृंगनिभास्तेतुमुष्टिनिष्क्रांतलोचनाः ॥ वेपुःपेतुश्चनेदुश्चततोराक्षसपुंगवाः ॥२२॥ ततःशूलै
श्चवज्रैश्चविमुष्टैर्हरिपुंगवैः ॥ मुहूर्तेनावृताभूमिरभवच्छोणितप्लुता ॥२३॥ विकीर्णैःपर्वताग्रैश्चरक्षो
भिरुपमर्दितैः ॥ आक्षिप्ताःक्षिप्यमाणाश्चभग्नशेषाश्चवानराः ॥२४॥ रथेनरथिनंचापिराक्षसंराक्ष
सेनच ॥ हयेनचहयंकेचित्पिपिषुर्धरणीतले ॥ २५ ॥ वानरान्वानरैरेवजघ्नुर्घोराहिराक्षसाः ॥ रा
क्षसान्राक्षसैरेवापिपिषुर्वानरायुधि ॥ २६ ॥ आक्षिप्यचशिलाजघ्नूराक्षसावानरांस्तथा ॥ तेषामा
च्छिद्यशस्त्राणिजघ्नुस्तानपिवानराः ॥ २७ ॥ निर्जघ्नुःशैलशिखरैर्विभिन्नाश्चपरस्परम् ॥ सिंहनादं
विनेदुश्चरणेवानरराक्षसाः ॥ २८ ॥ छिन्नचर्मतनुत्राणाराक्षसावानरैःकृताः ॥ सुस्रावरुधिरं
तेभ्यःस्रवतःपर्वतादिव ॥ २९ ॥ तस्मिंस्तदासंयतिसंप्रवृत्तेकोलाहलेराक्षसराजधान्याम् ॥ संह
ष्यमाणेषुचवानरेषुनिपात्यमानेषुचराक्षसेषु ॥३०॥प्रभज्यमानेषुमहाबलेषुमहर्षयोभूतगणाश्चने
दुः ॥ तेनापिसर्वेहरयःप्रहृष्टाविनेदुराक्ष्वेडितसिंहनादैः ॥ ३१ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकी
येआदिकाव्ये अद्भु०संकुलंयुद्धंनामविंशतितमः सर्गः ॥ २० ॥
ततोरथंमारुततुल्यवेगमारुह्यशक्तिंनिशितांप्रगृह्य ॥ सरावणोरामबलंप्रहृष्टंविवेशमीनोहियथार्ण

१ मुष्टिप्रहारेणनिष्क्रांतलोचनाः २ आर्षः । ३ उपमावाक्ये आर्षमेकवचनम् ।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वौघम् ॥ १ ॥ सवानरान्हीनबलान्निरीक्ष्यप्राणेनदीप्तेनरराजराजा ॥ एकक्षणेनेंद्रारिपुर्महात्मानिहं
तुमैच्छन्नरवानरांश्च ॥२॥ मनसाचिंतयामाससहस्रकंधरःस्वराट् ॥एतेक्षुद्राःसमायाताःप्राणांस्त्य
क्त्वाधनानिच ॥ ३ ॥ द्वीपांतरंमहत्प्राप्यममयुद्धाभिकांक्षिणः ॥ किंस्यान्ममहतैःक्षुद्रैर्नरराक्षस
वानरैः॥४॥यस्मादेशात्समायातास्तंदेशंप्रापयाम्यहम् ॥ क्षुल्लकेषुशराघातंनप्रशंसंतिपंडिताः॥
॥ ५ ॥ इतिसंचिंत्यधनुषावायव्यास्त्रंयुयोजह ॥ तेनास्त्रेणनराऋक्षावानरराक्षसाहिते॥६॥यस्मा
द्यस्मात्समायातास्तंतंदेशंप्रयापिताः ॥ गलहस्तिकयाविप्रचोरान्राजभटाइव ॥ ७ ॥ तेसर्वस्व
गृहंप्राप्ताअस्त्रवेगेनविस्मिताः॥कस्थिताःकसमायातामन्यतस्वप्नएवतैः॥ ८ ॥ प्रलयानिलवेगेनअ
स्त्रेणवंचिताभृशम् ॥भरतोलक्ष्मणश्चापिशत्रुघ्नोहनुमांस्तथा॥९॥सुग्रीवनलनीलाद्याहरयोनिलरंह
सः ॥ विभीषणपुरोगाश्चराक्षसाःक्रूरविक्रमाः॥१०॥ वानराश्चनराऋक्षाराक्षसाअक्षतागृहम् ॥ प्रा
प्यातिविस्मिताःसर्वेशोचंतोराममेवहि॥ ११ ॥ पुष्करेपुष्पकेतिष्ठन्ससीतोराघवःपरम् ॥ आस्ते
स्मनास्त्रवेगोयंरामंचालयितुंक्षमः ॥ १२ ॥ महर्षयोपितत्रासन्किमेतदितिविस्मिताः ॥ सापि
सीतामहाभागातत्रास्तेस्मशुचिस्मिता ॥ १३ ॥ गंधर्वनगराकारंदृष्ट्वारामबलंमहत् ॥स्वस्तीति

१ समायाताः अमन्यतेतिच्छेदःसंधिरार्षः ।

वादिनःसौम्यशांतिंजेपुर्महर्षयः ॥ १४ ॥ अंतरिक्षचराःसर्वेहाहाकारंप्रचक्रिरे ॥ देवाअग्रिमुखावि
प्रकिंकृतंरावणेनहि॥१५॥गरुडस्थोयदाविष्णूरावणंहंतुमागतः॥लीलयालवणांभोधौक्षिप्तोविष्णुः
सनातनः॥१६॥साट्टहासंविनद्योच्चैरक्षसावामपाणिना॥ततःप्रभृतिदेवाश्चगंधर्वाःकिन्नरानराः॥१७॥
गंधमस्यनगृह्णंतिशार्दूलस्येवजंबुकाः॥सोयंविष्णुर्दशरथाज्जातोदेवःसनातनः ॥१८॥ अस्माकंभा
गधेयेनरामोजयतुरावणम् ॥ परस्परंसुराःसर्वेवदंतोंतर्हिताःस्थिताः ॥१९॥ ननर्दचसहस्रास्यःक्षुद्रं
मत्वासराघवम्॥विसिस्मियेचरामोपितदृष्ट्वाकर्मदुष्करम् ॥ २० ॥ क्रोधमाहारयामासरावणस्यव
धंप्रति ॥ ततःकिलकिलाशब्दंचक्रूराक्षसपुंगवाः॥ २१ ॥ सराघवःपद्मपलाशलोचनोजज्वालकोपे
नद्विषज्जयेषणः॥रामंप्रहर्तुनशशाकमेदिनीचकंपिरेवारिधयोग्रहाअपि ॥ २२ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामा
यणेवाल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकांडेरामसैन्यविक्षेपणंनामएकविंशतितमःसर्गः ॥ २१ ॥
विनर्दंतंरिपुंदृष्ट्वारामःशत्रुनिबर्हणः ॥ जज्वालचसकोपेनरक्षसांसहजोरिपुः ॥ १ ॥ विचकर्षधनुः
श्रेष्ठंप्रलयानलसंनिभम्॥वेगेनबाणांश्चिक्षेपरक्षसांमर्मसुप्रभुः ॥ २ ॥ तिलशःखण्डयंतिस्मबाणारा
क्षसपुङ्गवान् ॥ कदाधनुषिसंधत्तेकदाविसृजतिप्रभुः ॥ ३ ॥ नान्तरंददृशेकैश्चिच्छिन्नाःस्युरयः
परम् ॥ जघानराक्षसान्रामोरुद्रःपशुगणानिव ॥ ४ ॥ तद्दृष्ट्वादुष्करंकर्मकृतंरामेणरावणः ॥ अ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नीकाग्रंसमासाद्ययुयुधेराघवेणहि॥५॥ ररेराक्षससेनान्यःप्रेक्षकाइवतिष्ठत ॥अहमेकोहनिष्यामिनर
माकस्मिकंरिपुम्॥ ६॥ अद्यनिर्मानवांपृथ्वींनिर्दैवंत्रिदिवंतथा ॥ करिष्याम्यहमेवैकःशोषयिष्या
मिवारिधीन् ॥ ७ ॥ पर्वतांश्चूर्णयिष्यामिपातयिष्यामिवैग्रहान् ॥ इत्युक्त्वाराक्षसश्रेष्ठोरामंयोद्धुम
थाह्वयत्॥ ८ ॥ त्वामद्यखड्गेनाच्छिद्यतर्पयिष्यामिचानुगान् ॥ नेयंलंकापुरीरामनाहंचदशकन्ध
रः ॥ ९ ॥ शिरस्तेपोथयिष्यामिगदयारघुनन्दन॥कपित्थमिवकाकुत्स्थकरीमदकलःकिल ॥१०॥
इत्युक्त्वारावणोयुद्धंरामेणसहचारभत्॥तदभूद्रथंयुद्धंबलिवासवयोरिव॥११॥रावणंप्राप्यरामोपि
परंहर्षमुपागमत्॥तदभूदद्भुतंयुद्धंद्वयोर्वैरोमहर्षणम्॥१२॥रामस्यचमहाबाहोर्बलिनोरावणस्यच॥
गांधर्वेणचगांधर्वं दैवं दैवेनराघवः॥१३॥अस्त्रंराक्षसराजस्यजघानपरमास्त्रवित् ॥ अस्त्रयुद्धेचपरमो
रावणोराक्षसाधिपः ॥ १४ ॥ ससर्जपरमक्रुद्धःपन्नगास्त्रंसराघवे ॥ तेरावणधनुर्मुक्ताःशराःकांचनभू
षिताः ॥ १५ ॥ अभ्यवर्त्ततकाकुत्स्थंसर्पाभूत्वामहाविषाः ॥ तेसर्पवदनाघोरावमंतोज्वलनंमुखैः
॥ १६ ॥ राममेवाभ्यवर्त्ततव्यादितास्याभयावहाः ॥ तैर्वासुकिसमस्पर्शैर्दीप्तभोगैर्महाविषैः॥१७॥
दिशश्चविदिशश्चैवसमंतादावृताभृशम्॥रामःसंपततोदृष्ट्वापन्नगांस्तान्सहस्रशः॥१८॥सौपर्णमस्त्रंत
द्घोरंपुनःप्रावर्तयद्रणे ॥ रामेणचशरामुक्तारुक्मपुंखाःशिलाशिताः ॥ १९ ॥ सुपर्णाःकांचनाभूत्वा

विचेरुःसर्पशत्रवः ॥ तेताञ्छरुशराञ्जघ्नुःसर्परूपान्महाविषान् ॥ २० ॥ सुपर्णरूपारामस्यवि
शिखाःकामरूपिणः ॥ अस्त्रेप्रतिहतेक्रुद्धोरावणोराक्षसाधिपः ॥ २१ ॥ अभ्यवर्षत्तदारामंघोरा
भिश्चाश्मवृष्टिभिः ॥ ततःशरसहस्रेणपुनरक्लिष्टकारिणम् ॥ २२ ॥ रामबाणानभ्यहनद्घोराभिःश
स्त्रवृष्टिभिः ॥ विषेदुर्देवगंधर्वाश्चारणाःपितरस्तथा॥२३॥राममार्ततदादृष्ट्वासिद्धाश्चपरमर्षयः॥राम
चंद्रमसंदृष्ट्वाग्रस्तंरावणराहुणा ॥ २४ ॥ प्राजापत्यंचनक्षत्ररोहिणींशशिनःप्रियाम् ॥ समाक्रम्यबु
धस्तस्थौप्रजानामहितेरतः ॥ २५ ॥ सधूमःपरिवृत्तोर्मिःप्रज्वलन्निवसागरः ॥ उत्पपाततःक्रुद्धः
स्पृशन्निवादिवाकरम् ॥ २६ ॥ नष्टरूपश्चपरुषोमंदरश्मिर्दिवाकरः ॥ अदृश्यतकबंधांकःसमेतो
धूमकेतुना ॥ २७ ॥ ऋक्षाश्वखरनिर्घोषागगनेपुरुषाधमाः ॥ औत्पातिकानिनर्दंतःसमंतात्प
रिचक्रमुः ॥ २८ ॥ रामोपिबद्धाभृकुटिंक्रोधसंरक्तलोचनः ॥ क्रोधंचकारसुभृशंनिर्दहन्नि
वराक्षसम् ॥ २९ ॥ तस्यक्रुद्धस्यवदनंदृष्ट्वारामस्यधीमतः ॥ सर्वभूतानिवित्रेसुःप्राकंप
तमहीतदा ॥ ३० ॥ सिंहशार्दूलवाञ्छैलःप्रजज्वालाकुलद्रुमः ॥ बभूवचातिक्षुभितःसमु
द्रइवपर्वसु[1] ॥ ३१ ॥ लंकायांरावणवधेयंप्रायुंक्तशरंप्रभुः ॥ जग्राहतंशरंदीप्तंनिःश्वसंतमि

१ पर्वास्विवेति संबंधः ।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वोरगम् ॥ ३२ ॥ यमस्मैप्रथमंप्रादादगस्त्योभगवानृषिः ॥ ब्रह्मदत्तंमहाबाणंयमाहयुधितद्ध
धे ॥ ३३ ॥ ब्रह्मणानिर्मितंपूर्णमिंद्राद्यमिततेजसा ॥ दत्तंसुरपतेःपूर्वंत्रैलोक्यजयकांक्षिणः ॥३४॥
यस्यवाजेषुपवनःफलेपावकभास्करौ ॥ शरीरमाकाशमथंगौरवेमेरुमंदरौ ॥ ३५ ॥ पर्वस्वपि
चविन्यस्तालोकपालामहौजसः ॥ धनदोवरुणश्चैवपाशहस्तस्तथांतकः ॥ ३६ ॥ जाज्वल्यमानं
वपुषासपुंखंहेमभूषितम् ॥ तेजसासर्वभूतानांकृतंभास्करवर्चसा ॥ ३७ ॥ सधूममिवकालाग्निंदी
प्यमानंरविंयथा ॥ रथनागाश्ववृंदानांभेदनंक्षिप्रकारिणम् ॥ ३८ ॥ परिघाणांसहस्राणांगिरीणां
चैवभेदनम् ॥ नानारुधिरसिक्तांगंमेदोदिग्धंसुदारुणम् ॥ ३९ ॥ कालाभंसुमहानादंनानाशक्ति
विनाशनम् ॥ शत्रूणांत्रासजननंसपक्षमिवपन्नगम् ॥ ४० ॥ काकगृध्रबकानांचगोमायुवृकरक्ष
साम् ॥ नित्यंभक्ष्यप्रदंयुद्धेराक्षसानांभयावहम् ॥ ४१ ॥ द्विषतांकीर्तिहरणंप्रकर्षकरमात्मनः ॥
अभिमंत्र्यततोरामस्तंमहेषुंमहाभुजः ॥ ४२ ॥ वेदप्रोक्तेनविधिनाकुण्डलीकृत्यकार्मुकम् ॥
सरावणायतंवेगाच्चिक्षेपशरमुत्तमम् ॥ ४३ ॥ ससायकोधनुर्मुक्तोहन्तुंरामेणरावणम् ॥ धूम
पूर्वंप्रजज्वालप्राप्यवायुपथंमहान् ॥ ४४ ॥ तंवज्रमिवदुर्धर्षंवज्रपाणिविसर्जितम् ॥ कृतांत

१ यंचमहाबाणं ब्रह्मदत्तं प्राहेत्यन्वयः युधितद्धधेतद्धधनिमित्तं ब्रह्मणानिर्मितमितिचान्वयः ।

कमिवावार्यरावणोवीक्ष्यतत्पुरः॥४५॥हुंकृत्यकिलजग्राहबाणंवामेनपाणिना ॥ ततस्तंजानुनाकृ
ष्यबभंजराक्षसाधिपः ॥ ४६ ॥ भग्नेतस्मिंश्छेरामोविमनाइवतस्थिवान् ॥ सहस्रकन्धरःक्रुद्धःक्षुर
प्रंगृह्यसायकम् ॥४७॥ विव्याधराघवंवक्षःसर्वप्राणेनराक्षसः ॥ वक्षोनिर्भिद्यसशरोरामस्यसुमहात्म
नः ॥४८॥भित्त्वामहींचसहसापातालतलमाविशत्॥ततोरामोमहाबाहुःपपातपुष्पकोपरि॥४९॥
निःसंज्ञोनिश्चलश्चासोद्धाहाभूतानिचक्रिरे ॥ प्राकम्पतमहीसर्वासपर्वतवनाब्धिका ॥ ऋषयः
कांदिशीकास्तेहारामइतिवादिनः ॥ ५० ॥ दशतवदनोजितारिरुग्रोरणशिरसिप्रननर्तसानुमा
त्रः ॥ गगनतलगतानिपेतुरुल्काःप्रलयमिवापिचमेनिरेजनौघाः ॥ ५१ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवा
ल्मीकीयेआदिकाव्ये अद्भु० रामस्वप्नायितंनामद्वाविंशतितमः सर्गः ॥ २२ ॥ ॥ ॥
रामंतथाविधंदृष्ट्वामुनयोभयविह्वलाः ॥ हाहाकारंप्रकुर्वंतःशांतिंजेपुश्चकेचन ॥ १ ॥ तदातुमु
निभिर्दृष्टासीताप्रहसिताननाः ॥ वसिष्ठप्रमुखाःसर्वेसीतांप्रोचुर्महर्षयः ॥ २ ॥ सीतेक
थंश्राविताेयंरावणंराघवस्त्वया ॥ समुत्पन्नोविपाकोयंघोरोजनकनंदिनि ॥ ३ ॥ क्वगताभ्रातरः
सर्वेक्वगतावानरर्षभाः ॥ मंत्रिणःक्वगताभद्रेरामस्यकिमुपस्थितम् ॥ ४ ॥ श्रुत्वैतद्वचनंतेषांमु

१ राघवं राघवसंबंधि ।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नीनांभावितात्मनाम् ॥ रामंतथाविधंदृष्ट्वाशयानंपुष्पकोपरि ॥ ५ ॥ पुंडरीकनिभेनेत्रेनिमील्य
रणमूर्द्धनि ॥ आलिंग्यचोरसासुप्तप्रियामिवधनुःशरम् ॥ ६ ॥ नर्दंतंराक्षसंचापिमहाबलपराक्रम
म् ॥ साट्टहासंविनद्योच्चैःसीताजनकनंदिनी ॥ ७ ॥ स्वरूपंप्रजहौदेवीमहाविकटरूपिणी ॥ क्षु
त्क्षामाकोटराक्षीचचक्रभ्रमितलोचना ॥ ८॥ दीर्घजंघामहारावामुंडमालाविभूषणा ॥ अस्थिकि
किणिकाभीमाभीमवेगपराक्रमा ॥ ९ ॥ खरस्वरामहाघोराविकृताविकृताानना ॥ चतुर्भुजादीर्घ
तुंडाशिरोलंकरणोज्ज्वला ॥ १० ॥ ललज्जिह्वाजटाजूटैर्मंडिताचण्डरोमिका ॥ प्रलयांभोदका
लाभाघंटापाशविधारिणी ॥ ११ ॥ अवस्कंद्यरथात्तूर्णंखड्गखर्परधारिणी ॥ इयेनीवरावणरथेपपा
तनिमिषान्तरे ॥ १२ ॥ शिरांसिरावणस्याशुनिमिषान्तरमात्रतः ॥ खड्गेनतस्यचिच्छेदसहस्राणी
हलीलया ॥ १३ ॥ अन्येषांयोद्धृवीराणांशिरांसिनखरेणहि ॥ भिन्नानिपातयामासभूमौतेपांडुरा
त्मनाम् ॥१४॥ केषांचित्पाटयामासनखैःकोष्ठानिजानकी ॥ खड्गेनचाच्छिनत्कांश्चित्क्रूरान्पादां
श्चचिच्छिदे ॥ १५॥ खण्डंखण्डंचकारान्यांस्तिलशःकांश्चिदेवहि ॥अन्त्राण्यन्यस्याचकर्षपादाघा
तेनकांश्चन॥ १६ ॥पार्श्वेननिजघानान्यान्पार्ष्णिनान्यानपोथयत्॥कांश्चिच्छरीरवातेनदृष्ट्वाप्यन्या

१ पुष्पकादित्यर्थः । सस्मार पुष्पकंरथमित्यत्रपुष्पकेरथशब्दप्रयोगात् ।

नपातयत्॥१७॥प्रलयंकुर्वतीसीताराक्षसानांभयंकरी॥निजघानाट्टहासेनकांश्चित्पृष्ठेद्विधाकरोत्॥
॥१८॥कांश्चित्केशान्समाकृष्यनिष्पिपेषमहीतले॥सरथान्सगजान्साश्वान्सगदान्सहतोमरान् १९
कांश्चिद्योधान्समाकृष्यमज्जयामासवारिधौ॥गलेचोद्धृत्यकेषांचित्प्राणाञ्जग्राहजानकी ॥ २० ॥
केषांचित्स्कंधआरुह्यशिरांस्युत्पाटितानिहि ॥ हुंकारेणाट्टहासेनकांश्चित्प्राणानहापयत् ॥२१॥
कांश्चित्प्रचूर्ण्यवदनंपशुमारममारयत् ॥ तान्सर्वान्निमिषेणैवनिहत्यजनकात्मजा ॥ २२ ॥ ते
षामंत्रेणशिरसांमालाभिःकृतभूषणा ॥ रावणस्यशिरांस्युग्राण्यादायरणमूर्द्धनि ॥ २३ ॥
कंदुककीडनंकर्तुमनश्चक्रेमनस्विनी ॥ एतस्मिन्नंतरेतस्यारोमकूपेभ्यउद्गताः ॥ २४ ॥ मातरोवि
कृताकाराःसाट्टहासाःसमाययुः ॥ सहकंदुकलीलार्थंसीतयाताःसहस्रशः ॥ २५ ॥ तासांकासांचि
दाख्यास्येनामानिशृणुसुव्रत ॥ याभिर्व्याप्तास्त्रयोलोकाःकल्याणीभिश्चराचराः ॥ २६ ॥ प्रभाव
तीविशालाक्षीपालितागोनसीतथा ॥ श्रीमतीबहुलाचैवतथैवबहुपुत्रिका ॥ २७ ॥ अप्सुजाताच
गोपालीबृहदंबालिकातथा ॥ जयावतीमालतिकाध्रुवरत्नाभयंकरी ॥ २८ ॥ वसुदामासुदामाच
विशोकानंदिनीतथा ॥ एकचूडामहाचूडाचक्रनेमिश्चटीतमा ॥ २९ ॥ उत्तेजनीजयासेनाकमला
क्ष्यथशोभना ॥ शत्रुंजयातथाचैवक्रोधनाशलभीखरी ॥ ३० ॥ माधवीशुभ्रवस्त्राचतीर्थसेनीजटो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ज्ज्वला ॥ गीतप्रियाचकल्याणीकद्रुरोमामिताशना ॥ ३१ ॥ मेघस्वनाभोगवतीसुभ्रूश्चकनका
वती ॥ अलाताक्षीवेगवतीविद्युज्जिह्वाचभारती ॥ ३२ ॥ पद्मावतीसुनेत्राचगंधराबहुयोजना ॥
सन्नालिकामहाकालीकमलाचमहाबला ॥ ३३ ॥ सुदामाबहुदामाचसुप्रभाचयशस्विनी ॥ नृत्य
प्रियापरानंदाशतोलूखलमेखला ॥ ३४ ॥ शतघंटाशतानंदाआनंदाभवतारिणी ॥ वपुष्मतीचन्द्र
सीताभद्रकालीसटामला ॥ ३५ ॥ झंकारिकानिष्कुटिकारामाचत्वरवासिनी ॥ सुमलासुस्तनव
तीवृद्धिकामाजयप्रिया ॥ ३६ ॥ धनदासुप्रसादाचभवदाचजनेश्वरी ॥ ऐडीभेडीसमेडीचवेताल
जननीतथा ॥ ३७ ॥ कंदूतिःकंदुकाचैववेदमित्रासुदेविका ॥ लम्बास्याकेतकीचैवचित्रसेनाच
लाचला ॥ ३८ ॥ कुक्कुटिकाशृंखलिकातथाशंकुलिकाहडा ॥ कन्दालिकाकालिकाकुंभिका
थशतोदरी ॥ ३९ ॥ उत्क्राथिनीजवेलाचमहावेगाचकंकिनी ॥ मनोजवाकटकिनीप्रघसापूतना
तथा॥४०॥खेशयाचातिद्रढिमाक्रोशनाथतडित्प्रभा॥मंदोदरीचतुंडीचकोटरामेघवाहिनी ॥४१॥
सुभगालंबिनीलंबावहुचूडाविकत्थिनी॥ऊर्ध्ववेणीधराचैवपिंगाक्षीलोहमेखला॥४२॥पृथुवक्त्रामधु
लिहामधुकुंभातथैवच ॥ यक्षाणिकामत्सरिकाजरायुर्जर्जराननना ॥ ४३ ॥ ख्यातादहदहाचैवतथा
धमधमाद्विज ॥ खंडखंडापृथुश्रोणीपूषणामणिकुट्टिका ॥ ४४॥ अम्लोचाचैवनिम्लोचातथालंब

पयोधरा ॥ वेणुवीणाधराचैवपिंगाक्षीलोहमेखला ॥४५॥ शशोलूकमुखीहृष्टाखरजंघामहाजरा ॥
शिशुमारमुखीश्वेतालोहिताक्षीविभीषणा ॥ ४६ ॥ जटालीकामचरीदीर्घजिह्वाबलोत्कटा ॥
कालाहिकायामालीकामुकुटामुकुटेश्वरी ॥ ४७ ॥ लोहिताक्षीमहाकायाहविर्पिंडाचपिंडिका ॥
एकत्वचासुकूर्माचकुल्लाकर्णीचकर्णिका ॥ ४८ ॥ सुरकर्णीचतुष्कर्णीकर्णप्रावरणातथा ॥ चतु
ष्पथनिकेताचगोकर्णीमहिषानना ॥ ४९ ॥ खरकर्णीमहाकर्णीभेरीस्वनमहास्वना ॥ शंखकुंभश्र
वाचैवभगदाचमहाबला ॥ ५० ॥ गणाचसुगणाचैवकामदान्यथकन्यका ॥ चतुष्पथरताचैवभूति
तीर्थान्यगोचरा ॥ ५१ ॥ पशुदाविभुदाचैवसुखदाचमहायशाः ॥ पयोदागोमहिषदासुविशालाच
तुर्भुजा॥५२॥प्रतिष्ठासुप्रतिष्ठाचरोचमानासुलोचना ॥ नौकर्णीसुखकर्णीचविशिरामंथिनीतथा ॥
॥५३॥एकवक्त्रामेघरवामेघवामाद्विरोचना ॥ एताश्चान्याश्चबहवोमातरःकोटिकोटिशः ॥ ५४ ॥
असंख्याताःसमाजग्मुःक्रीडितुंसीतयासह ॥ दीर्घवक्त्र्योदीर्घदंत्योदीर्घतुंड्योद्विजोत्तम ॥ ५५ ॥
सरसामधुराश्चैवयौवनस्थाःस्वलंकृताः ॥ माहात्म्येनचसंयुक्ताःकामरूपधरास्तथा ॥ ५६ ॥ नि
र्मांसगात्र्यःश्वेताश्चतथाकांचनसंनिभाः ॥ कृष्णमेघनिभाश्चान्याधूम्राश्चद्विजपुंगव ॥ ५७ ॥
अरुणाभामहाभागादीर्घकेश्यःसितांबराः ॥ ऊर्ध्ववेणीधराश्चैवपिंगाक्ष्योलंबमेखलाः ॥५८॥ लंबो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दर्योलंबकर्ण्यस्तथालंबपयोधराः ॥ ताम्राक्ष्यस्ताम्रवर्णाश्चहर्यक्ष्यश्चतथापराः ॥ ५९ ॥ शत्रूणां
विग्रहेनित्यंभयदास्ताभवंत्यपि ॥ कामरूपधराश्चैवजवेवायुसमास्तथा ॥ ६० ॥ शिरांसिरक्ष
सांगृह्यगंडशैलोपमान्यपि॥चिक्रीडुःसीतयासार्द्धंतस्मिन्रणधरातले॥ ६१ ॥ मुंडमालाधराश्चैवका
श्चिन्मुंडविभूषणाः॥रणांगणेमहाघोरेगृध्रकंकशिवान्विते॥६२।मांसासृक्पंकिलेघोरेतत्रतत्रपुरोपमे
ननर्तजानकीदेवीघोरकालीमहाबला ॥ ६३ ॥ तदाचकंपेपृथिवीनौरिवानिलचालिता ॥ चेलुश्चभू
धराःसर्वेसमुद्राश्चचकंपिरे ॥ ६४ ॥ स्वर्गिणांचविमानानिखात्पेतुर्भयतोद्विज ॥ सूर्यस्यदुद्रुवुर्भी
तावाजिनोमुक्तरश्मयः॥ ६५ ॥यदानसेहेजानक्याभारंसोढुंवसुंधरा ॥ गंतुमैच्छत्तपातालंसीतापा
दाग्रपीडिता ॥६६ ॥ अट्टहासेनसीतायामातॄणांहुंकृतेनच ॥ प्रलयंमेनिरेलोकाःकिमेतदितिविह्व
लाः ॥ ६७॥धरापातालगमनंवितर्क्यसुरसत्तमैः॥संप्रार्थितोमहादेवःस्वयमायाद्रणाजिरम् ॥६८॥
जानक्याःपादविन्यासेशवरूपधरोहरः ॥ आत्मानंस्तंभयामासधरणीधृतिहेतवे ॥ ६९ ॥ सर्व
भारसहोदेवःसीतापादतलेस्थितः ॥ शवरूपोविरूपाक्षःसुस्थिताभूद्धरातदा॥ ७० ॥ तथाप्युपरि
गालोकानस्थातुंसेहिरेक्षणम् ॥ सीतायाःपादशब्देनशिरसाहुंकृतेनच॥निःश्वासवातसंघातैर्दुःस्थि
ताभूर्भुवादयः ॥ ७१ ॥ धरणितनययायद्भीमनृत्यंधरण्यांकृतमिहमनसातच्चिंतयंतोद्विजेंद्राः ॥

जयतिजयतिसीतेत्याहुरिंद्रादिदेवाः सपदिभुवनभंगंमन्यमानाविषेदुः॥७२॥इत्यार्षेश्रीमद्रामायणे
आदिकाव्येवाल्मीकीयेअद्भुतोत्तरकांडेसहस्रवदनरावणवधोनामत्रयोविंशतितमःसर्गः ॥ २३ ॥
संरंभवेगंसीतायावीक्ष्यब्रह्मपुरोगमाः ॥ सलोकपालास्त्रिदशाऋषिभिःपितृभिःसह ॥ १ ॥ प्रसाद
यितुमुद्युक्ताःसीतां तेतुष्टुवुःसुराः ॥ कृतांजलिपुटादेवाःप्रणम्यचपुनःपुनः॥ २ ॥ब्रह्माद्याःस्तोतुमा
रब्धाःसीतांराक्षसनाशिनीम् ॥ यासामाहेश्वरीशक्तिर्ज्ञानरूपातिलालसा ॥ ३ ॥ अनन्यानिष्कले
तत्वेसंस्थितारामवल्लभा ॥ स्वाभाविकीचत्वन्मूलाप्रभाभानोस्तथामला॥॥ ४ ॥ एकासावैष्णवी
शक्तीरणेकोपाधिवेगतः ॥ परावरेणरूपेणक्रीडंतीरामसन्निधौ ॥ ५ ॥ सेयंकरोतिसकलंतस्याः
कार्यमिदंजगत् ॥ नकार्यंचापिकरणमीश्वरश्चेतिनिश्चयः ॥ ६ ॥ चतस्रःशक्तयोदेव्याःस्वरूपत्वे
नसंस्थिताः ॥ अधिष्ठानवशादस्याजानक्यारामयोषितः ॥ ७ ॥ शांतिर्विद्याप्रतिष्ठाचनिवृत्तिश्चे
तिताःस्मृताः ॥ चतुर्व्यूहस्ततोदेवःप्रोच्यतेपरमेश्वरः ॥ ८ ॥ अनयापरयादेवःस्वात्मानंदंसमश्नु
ते ॥ यत्त्वस्त्यनादिसंसिद्धमैश्वर्यमतुलंमहत् ॥ ९ ॥ त्वत्संबंधादवाप्तंतद्रामेणपरमात्मना ॥
सैषासर्वेश्वरीदेवीसर्वभूतप्रवर्तिका ॥ १० ॥ त्वयेदंभ्रामयेदीशोमायावीपुरुषोत्तमः ॥ सैषामाया
त्मिकाशक्तिःसर्वाकारासनातनी ॥ ११ ॥ वैश्वरूपंमहेशस्यसर्वदासंप्रकाशयेत् ॥ अन्या

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्वशक्तयोमुख्यास्त्वयादेविविनिर्मिताः ॥ १२ ॥ ज्ञानशक्तिःक्रियाशक्तिःप्राणशक्तिरितित्रयम् ॥
सर्वासामेवशक्तीनांशक्तिमंतोविनिर्मिताः ॥ १३ ॥ एकाशक्तिःशिवोप्येकःशक्तिमानुच्यतेशिवः ॥
अभेदंचानुपश्यंतियोगिनस्तत्वदर्शिनः ॥ १४॥शक्तयोजानकीदेवीशक्तिमंतोहिराघवः ॥ विशेषः
कथ्यतेचायंपुराणेतत्ववादिभिः ॥ १५ ॥ भोग्याविश्वेश्वरीदेवीरघूत्तमपतिव्रता ॥ प्रोच्यतेभगवा
न्भोक्तारघुवंशविवर्धनः ॥ १६॥ मंतारामोमतिःसीतामंतव्याचविचारतः ॥ एकंसर्वगतंसूक्ष्मंकूट
स्थमचलंध्रुवम्॥ १७॥योगिनस्तत्प्रपश्यंतितवदेव्याःपरंपदम्॥अनंतमजरंब्रह्मकेवलंनिष्कलंपरम्
॥१८॥योगिनस्तत्प्रपश्यंतितवदेव्याःपरंपदम् ॥ सात्वंधात्रीवपरमायानंदनिधिमिच्छताम् ॥१९॥
संसारतापानखिलान्हरसीश्वरसंश्रयात्॥नेदानींभूतसंहारस्त्वयाकार्योमहेश्वरि ॥२०॥रावणंसगणं
हत्वाजगतांसुखमाहितम्॥किंपुनर्नृत्यकलयाजगत्संह्रियतेत्वया ॥२१॥एतच्छ्रुत्वाविशालाक्षीब्र
ह्मणोऽभ्यर्थनंवचः॥प्रीतासीतातदाप्राहब्रह्माणंसहदैवतम् ॥२२॥ पतिर्मेपुंडरीकाक्षःपुष्पकोपरिरा
घवः॥विद्धःक्षुरप्रेणहृदिशेतेमृतकवत्प्रभुः ॥२३॥तस्मिन्नेवंस्थितादेवाःकिमिच्छामिजगद्धितम् ॥
ग्रासमेकंकरिष्यामिजगदेतच्चराचरम् ॥२४॥श्रुत्वैतद्वचनंदेव्याःसंरंभसहितंसुराः ॥ हाहाकारंप्रच
क्रुस्तेसंचचालचमेदिनी॥ २५ ॥ततोब्रह्मासुरैःसार्द्धंपुष्पकंरथमास्थितम्॥श्रीरामंग्राहयामासस्मृ

तिंस्पृष्ट्वास्वपाणिना ॥ २६ ॥ उत्तस्थौचमहाबाहूरामःकमललोचनः ॥ रेरावणसुदुष्टस्त्वमद्यम
द्वाणभेदितः ॥ २७ ॥ द्रक्ष्यस्याशुयमस्यास्यंभ्रुकुटीभीषणाकृतिः ॥ ब्रुवनेवंधनुर्गृह्यह्यपश्यत्त्रि
दशान्पुरः ॥ २८ ॥ नापश्यज्जानकींतत्रप्राणेभ्योपिगरीयसीम् ॥ नृत्यंतींचापरांकालीमपश्यच्च
रणांगणे ॥२९॥ चतुर्भुजांललज्जिह्वांखड्गखर्परधारिणीम् ॥ शवरूपमहादेवद्वत्संस्थांचदिगंबरा
म् ॥ ३० ॥ पिबंतींरुधिरंभीमांकोटराक्षींक्षुधातुराम् ॥ जगद्रासेकृतोत्साहांमुंडमालाविभूषणा
म् ॥ ३१ ॥ भीमाकाराभिरन्याभिःक्रीडंतींरणमूर्द्धनि ॥ मुंडैराक्षसराजस्यखेलंतींकंदुकंमुदा
॥ ३२ ॥ प्रलयध्वांतधाराभांसदाघर्घरनादिनीम् ॥ अन्त्रमुण्डकरोद्व्यक्षकृतमालांचलत्पदाम् ॥
॥ ३३ ॥ कबन्धान्राक्षसानाश्चतयासहविनृत्यतः॥ रथवाजिगजानाश्चशकलानिव्यलोकयत्३४॥
नैकोपिराक्षसोयत्रकरपादशिरोयुतः ॥ कबन्धायेचनृत्यंतितेषांपादाःप्रतिष्ठिताः ॥ ३५ ॥ कबन्धं
रावणस्यापिनृत्यन्तंचव्यलोकयत् ॥ तद्दृष्ट्वासुमहाघोरंप्रेतराजपुरोममम् ॥ ३६ ॥ कालींचवी
क्ष्यनृत्यंतींमातृभिःसहितांद्विज ॥ पपातहस्ताद्रामस्यवेपतःसशरंधनुः॥३७ ॥भयाच्चनिमिमीला
शुरामःपद्मविलोचने ॥ इत्येवंविस्मितन्दृष्ट्वाब्रह्मोवाचरघूत्तमम् ॥३८॥ त्वांदृष्ट्वाविह्वलंसीताक्रुद्धं
चापिचरावणम् ॥ स्थादवस्कंद्यसतीपपातरणमूर्द्धनि ॥ ३९॥ भीमांचमूर्तिमालंक्ष्यरोमकूपाच्चमा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तृकाः ॥ निर्मायताभिःसहिताहत्वारावणमग्रतः॥४०॥ रक्षसांनिधनंकृत्वानृत्यंतीयंव्यवस्थिता॥
अनयासहितोरामसृजस्यवसिहंसिच ॥ ४१ ॥ नानयारहितोरामकिंचित्कर्तुमपिक्षमः ॥ इतिबोध
यितुंसीताचकारतदानींदिता ॥ ४२ ॥ पश्यैतांजानकीरामत्यजभीतिंमहाभुज ॥ निर्गुणांसगुणां
साक्षात्सदसद्व्यक्तिवर्जिताम्॥४३॥इत्येतद्वहिणवचोनिशम्यरामःश्रुतिसुखमात्महितंपराभिमर्दि ॥
शुचमनुविजहौविचार्यकिंचिज्जनकसुतामनुपश्यतिस्मपश्चात् ॥ ४४ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवा
ल्मीकीयेआदिकाव्येअद्भुतोत्तरकाण्डेरामाश्वासनंनामचतुर्विंशतितमःसर्गः ॥ २४ ॥ ॥छ॥
ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वारामःकमललोचनः ॥ प्रोन्मील्यशनकैरक्षिवेपमानोमहाभुजः ॥ १॥ प्रणम्यशि
रसाभूमौतेजसाचापिविह्वलः ॥ भीतःकृतांजलिपुटःप्रोवाचपरमेश्वरीम् ॥ २॥ कात्वंदेविविशाला
क्षिशशांकावयवांकिते ॥ नजानेत्वांमहादेवियथावद्ब्रूहिपृच्छते ॥ ३ ॥ रामस्यवचनंश्रुत्वाततः
सापरमेश्वरी ॥ व्याजहाररघुव्याघ्रंयोगिनामभयप्रदा ॥४ ॥ मांविद्धिपरमांशक्तिमहेश्वरसमाश्रया
म् ॥ अनन्यामव्ययामेकांयांपश्यन्तिमुमुक्षवः॥५॥अहंवैसर्वभावानामात्मासर्वांतराशिवा ॥शाश्व
तीसर्वविज्ञानासर्वमूर्तिप्रवर्तिका ॥६॥अनंतानंतमहिमासंसारार्णवतारिणी ॥ दिव्यंददामितेचक्षुः
पश्यमेपदमैश्वरम् ॥ ७॥ इत्युक्काविररामैषारामोपश्यच्चतत्पदम्॥कोटिसूर्यप्रतीकाशंविष्वक्तेजो

निराकुलम् ॥८॥ज्वालावलिसहस्राढ्यंकालानलशतोपमम्॥दंष्ट्राकरालंदुर्द्धर्षजटामंडलमंडितम्॥
॥ ९ ॥ त्रिशूलवरहस्तञ्चघोररूपंभयावहम् ॥ प्रशाम्यत्सौम्यवदनमनंतैश्वर्यसंयुतम् ॥ १० ॥
चंद्रावयवलक्ष्माढ्यंचंद्रकोटिसमप्रभम् ॥ किरीटिनंगदाहस्तंनूपुरैरुपशोभितम् ॥ ११ ॥ दिव्य
माल्यांबरधरंदिव्यगंधानुलेपनम् ॥ शंखचक्रकरंकाम्यंत्रिनेत्रंकृत्तिवाससम् ॥ १२ ॥ अंतःस्थंचां
डबाह्यस्थंबाह्याभ्यंतरतःपरम् ॥ सर्वशक्तिमयंशांतंसर्वाकारंसनातनम् ॥ १३ ॥ ब्रह्मेंद्रोपेंद्रयोगीं
द्रेरीड्यमानपदांबुजम् ॥ सर्वतःपाणिपादंतत्सर्वतोक्षिशिरोमुखम् ॥ १४ ॥ सर्वमावृत्त्यतिष्ठंतं
ददर्शपदमैश्वरम् ॥ दृष्ट्वाचतादृशंरूपंदिव्यंमाहेश्वरंपदम् ॥ १५ ॥ तयैवचसमाविष्टःसरामोहृत
मानसः ॥ आत्मन्याधायचात्मानमोंकारंसमनुस्मरन् ॥ १६ ॥ नाम्नामष्टसहस्रेणतुष्टावपर
मेश्वरीम् ॥ ॐसीतोमापरमाशक्तिरनंतानिष्कलामला ॥१७॥ शांतामाहेश्वरीनित्याशाश्वती १०
परमाक्षरा ॥ अचिंत्याकेवलानंताशिवात्मापरमात्मिका॥१८॥ अनादिरव्ययाशुद्धादेवात्मा २०
सर्वगोचरा ॥ एकानेकविभागस्थामायातीतासुनिर्मला ॥ १९ ॥ महामाहेश्वरीशक्तामहादेवीनिरं
जना ॥ काष्ठा ३० सर्वांतरस्थाचचिच्छक्तिरतिलालसा ॥ २० ॥ जानकीमिथिलानंदाराक्षसां

१ पुंस्त्वमार्ष एवमेवोत्तरत्रविशेषणद्वये बोध्यम् ।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तविधायिनी ॥ रावणांतकरीरम्यारामवक्षःस्थलालया॥२१॥उमासर्वात्मिका ४० विद्याज्योती
रूपाऽयुताक्षरी ॥ शांतिप्रतिष्ठासर्वेषांनिवृत्तिरमृतप्रदा ॥ २२ ॥ व्योममूर्तिर्व्योममयीव्यो
माधारा ५० च्युतालता ॥ अनादिनिधनायोषाकारणात्माकलाकुला ॥ २३ ॥ नंदप्रथ
मजानाभिरमृतस्यांतसंश्रया ॥ प्राणेश्वरप्रिया ६० मातामहीमहिषवाहना ॥ २४ ॥ प्राणेश्वरी
प्राणरूपाप्रधानपुरुषेश्वरी ॥ सर्वशक्तिःकलाकाष्ठाज्योत्स्नेंदो७०र्महिमास्पदा ॥ २५ ॥ सर्वका
र्यनियंत्रीचसर्वभूतेश्वरेश्वरी ॥ अनादिरव्यक्तगुणामहानंदासनातनी ॥ २६ ॥ आकाशयोनिर्योग
स्थासर्वयोगेश्वरेश्वरी ८० ॥ शवासनाचितांतःस्थामहेशीवृषवाहना ॥ २७ ॥ बालिकातरुणी
वृद्धावृद्धमाताजरातुरा ॥ महामाया ९० सुदुष्पूरामूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ २८ ॥ संसा
रयोनिःसकलासर्वशक्तिसमुद्भवा ॥ संसारसारादुर्वाराद्दुर्निरीक्ष्याद्दुरासदा १०० ॥
॥ २९ ॥ प्राणशक्तिःप्राणविद्यायोगिनीपरमाकला ॥ महाविभूतिर्दुर्धर्षामूलप्रकृतिसम्भ
वा ॥ ३० ॥ अनाद्यनन्तविभवापरात्मापुरुषोबली ॥ ११० ॥ सर्वस्थित्यंतकरणीसुदुर्वाच्याद्दुर
त्यया ॥ ३१ ॥ शब्दयोनिःशब्दमयीनादाख्यानादविग्रहा ॥ प्रधानपुरुषातीताप्रधानपुरुषात्मि
का ॥ ३२ ॥ पुराणी १२० चिन्मयीपुंसामादिःपुरुषरूपिणी ॥ भूतांतरात्माकूटस्थमहापुरुषसं

ज्ञिता ॥ ३३ ॥ जन्ममृत्युजरातीतासर्वशक्तिसमन्विता ॥ व्यापिनीचानवच्छिन्ना १३०प्रधानासु
प्रवेशिनी ॥ ३४ ॥ क्षेत्रज्ञाशक्तिरव्यक्तलक्षणामलवर्जिता ॥ अनादिमायासंभिन्नात्रितत्वाप्रकृति
र्गुणः १४० ॥ ३५॥ महामायासमुत्पन्नातामसीपौरुषंध्रुवा ॥ व्यक्ताव्यक्तात्मिकाकृष्णारक्ताशुक्ला
प्रसूतिका ॥ ३६ ॥ स्वकार्या १५० कार्यजननीब्रह्मास्याब्रह्मसंश्रया ॥व्यक्ताप्रथमजाब्राह्मीमहतो
ज्ञानरूपिणी ॥ ३७ ॥ वैराग्यैश्वर्यधर्मात्माब्रह्ममूर्ति १६० र्हृदिस्थिता ॥ जयदाजित्वरीजैत्रीजय
श्रीर्जयशालिनी ॥ ३८ ॥ सुखदाशुभदासत्याशुभा १७० संक्षोभकारिणी॥अपांयोनिःस्वयंभूति
र्मानसीतत्वसंभवा ॥ ३९ ॥ ईश्वराणीचशर्वाणीशंकरार्द्धशरीरिणी ॥ भवानीचैवरुद्राणी १८० म
हालक्ष्मीरथांबिका ॥ ४०॥ माहेश्वरीसमुत्पन्नाभुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥ सर्वेश्वरीसर्ववर्णानित्यामुदित
मानसा॥४१॥ब्रह्मेंद्रोपेंद्रनमिताशंकरेच्छानुवर्तिनी १९० ॥ ईश्वरार्द्धासनगतारघूत्तमपतिव्रता ॥
॥ ४२ ॥ सकृद्विभावितासर्वासमुद्रपरिशोषिणी ॥ पार्वतीहिमवत्पुत्रीपरमानंददायिनी ॥ ४३ ॥
गुणाढ्यायोगदा २०० योग्याज्ञानमूर्तिर्विकाशिनी ॥सावित्रीकमलालक्ष्मीःश्रीरनंतोरसिस्थिता॥
॥ ४४ ॥ सरोजनिलयाशुभ्रायोगनिद्रा २१० सुदर्शना ॥ सरस्वतीसर्वविद्याजगज्ज्येष्ठासुमंगला॥
॥ ४५॥वासवीवरदावाच्याकीर्तिः सर्वार्थसाधिका२२० ॥वागीश्वरीसर्वविद्यामहाविद्यासुशोभना॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥४६॥ गुह्यविद्यात्मविद्याचसर्वविद्यात्मभाविता॥ स्वाहाविश्वंभरी २३० सिद्धिःस्वधामेधाधृतिः श्रुतिः ॥ ४७ ॥ नाभिःसुनाभिःसुकृतिर्माधवीनरवाहिनी २४० ॥ पूजाविभावरीसौम्याभगिनीभोग दायिनी ॥ ४८ ॥ शोभावंशकरीलीलामानिनीपरमेष्ठिनी २५० ॥ त्रैलोक्यसुंदरीरम्यासुं दरीकामचारिणी ॥ ४९ ॥ महानुभावमध्यस्थामहामहिषमर्दिनी ॥ पद्ममालापापहरा विचित्रमुकुटानना ॥ ५० ॥ कांता २६० चित्रांबरधरादिव्याभरणभूषिता ॥ हंसाख्याव्योम निलयाजगत्सृष्टिविवर्द्धिनी ॥ ५१॥निर्यत्रामंत्रवाहस्थानंदिनीभद्रकालिका॥आदित्यवर्णा२७० कौमारीमयूरवरवाहिनी ॥ ५२ ॥ वृषासनगतागौरीमहाकालीसुरार्चिता ॥ अदितिर्नियतारौद्रीप ञ्चगर्भा २८० विवाहना ॥ ५३ ॥ विरूपाक्षीलेलिहानामहासुरविनाशिनी ॥ महाफलानवद्यांगीका मपूराविभावरी ॥ ५४ ॥ विचित्ररत्नमुकुटाप्रणतार्द्धिविवर्द्धिनी २९० ॥ कौशिकीकर्षिणीरात्रि स्त्रिदशार्त्तिविनाशिनी ॥ ५५ ॥ विरूपाचसुरूपाचभीमामोक्षप्रदायिनी ॥ भक्तार्त्तिनाशिनीभव्या ३०० भवभावविनाशिनी ॥ ५६ ॥ निर्गुणानित्यविभवानिःसारानिरपत्रपा ॥ यज्ञास्विनीसामगीति र्भवांगनिलयालया ॥ ५७ ॥ दीक्षा ३१० विद्याधरीदीप्तामहेंद्रविनिपातिनी ॥ सर्वातिशायिनीवि द्यासर्वशक्तिप्रदायिनी ॥ ५८॥ सर्वेश्वरप्रियातार्क्षीसमुद्रांतरवासिनी ॥ अकलंकानिराधारा ३२०

नित्यासिद्धानिरामया ॥ ५९ ॥ कामधेनुर्वेदगर्भाधीमतीमोहनाशिनी ॥ निःसंकल्पानिरातंकाविन याविनयप्रदा ३३० ॥ ६० ॥ ज्वालामालासहस्राढ्यादेवदेवीमनोन्मनी ॥ उर्वीगुर्वीगुरुःश्रेष्ठासगु णाषड्गुणात्मिका ॥ ६१ ॥ महाभगवती ३४० भव्यावसुदेवसमुद्भवा॥महेंद्रोपेंद्रभागिनीभक्तिगम्य परायणा ॥ ६२ ॥ ज्ञानज्ञेयाजरातीतावेदांतविषयागतिः ॥ दक्षिणा ३५० दहनाबाह्यासर्वभूत नमस्कृता ॥६३॥ योगमायाविभावज्ञामहामोहामहीयसी॥सत्यासर्वसमुद्भूतिर्ब्रह्मवृक्षाश्रया३६० मतिः ॥ ६४ ॥ बीजांकुरसमुद्भूतिर्महाशक्तिर्महामतिः ॥ ख्यातिःप्रतिज्ञाचित्संविन्महायोगेंद्रशा यिनी ॥ ६५ ॥ विकृतिः ३७० शांकरीशास्त्रीगंधर्वयक्षसेविता ॥ वैश्वानरीमहाशालादेवसेनागुह प्रिया ॥ ६६ ॥ महारात्रीशिवानंदाशची ३८० दुःस्वप्ननाशिनी ॥ पूज्याऽपूज्याजगद्धात्रीदु र्विज्ञेयस्वरूपिणी ॥ ६७ ॥ गुहांबिकागुहोत्पत्तिर्महापीठामरुत्सुता ॥ हव्यवाहांतरा ३९० गार्गीहव्यवाहसमुद्भवा ॥ ६८ ॥ जगद्योनिर्जगन्माताजगन्मृत्युर्जरातिगा ॥ बुद्धिर्माताबुद्धिमतीपुरुषांतरवासिनी ४०० ॥ ६९ ॥ तपस्विनीसमाधिस्थात्रिनेत्रादिवि संस्थिता ॥ सर्वेंद्रियमनोमातासर्वभूतहृदिस्थिता ॥७०॥संसारतारिणीविद्याब्रह्मवादिमनोलया॥ ब्रह्माणीबृहती४१० ब्राह्मीब्रह्मभूताभयावनिः ॥ ७१ ॥ हिरण्मयीमहारात्रिः संसारपरिवर्तिका ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सुमालिनीसुरूपाचतारिणीभाविनी ४२० प्रभा॥७२ ॥ उन्मोलनीसर्वसहासर्वप्रत्ययसाक्षिणी ॥
तपिनीतापिनीविश्वाभोगदाधारिणीधरा ४३० ॥ ७३ ॥ सुसौम्याचंद्रवदनातांडवासक्तमानसा॥
सत्वशुद्धिकरीशुद्धिर्मलत्रयविनाशिनी॥७४॥जगत्प्रियाजगन्मूर्तिस्त्रिमूर्तिरमृताश्रया४४०॥निरा
श्रयानिराहारानिरंकुशरणोद्भवा॥७५॥चक्रहस्ताविचित्रांगीस्रग्विणीपद्मधारिणी ॥ परापरविधान
ज्ञामहापुरुषपूर्वजा ॥ ७६ ॥ विद्येश्वरप्रिया ४५० विद्याविद्युज्जिह्वाजितश्रमा ॥विद्यामयीसहस्रा
क्षीसहस्रश्रवणात्मजा ॥ ७७ ॥ सहस्रराश्मिपद्मस्थामहेश्वरपदाश्रया ॥ ज्वालिनी ४६० सद्मना
व्याप्तातैजसीपद्मरोधिका ॥ ७८॥ महादेवाश्रयामान्यामहादेवमनोरमा॥व्योमलक्ष्मीःसिंहरथाचे
कितान्यमितप्रभा ४७० ॥ ७९ ॥ विश्वेश्वरीविमानस्थाविशोकाशोकनाशिनी ॥ अनाहताकुं
डलिनीनलिनीपद्मवासिनी ॥८०॥ शतानंदासतांकीर्तिः ४८० सर्वभूताशयस्थिता॥ वाग्देवता
ब्रह्मकलाकलातीताकलावती ॥ ८१ ॥ ब्रह्मर्षिर्ब्रह्महृदयाब्रह्मविष्णुशिवप्रिया ॥ व्योमशक्तिःक्रि
याशक्ति ४९० र्जनशक्तिःपरागतिः ॥ ८२ ॥ क्षोभिकारौद्रिकाभेद्याभेदाभेदविवर्जिता ॥ अभि
न्नाभिन्नसंस्थानावंशिनीवंशहारिणी ५०० ॥ ८३ ॥ गुह्यशक्तिर्गुणातीतासर्वदासर्वतोमुखी ॥
भगिनीभगवत्पत्नीसकलाकालकारिणी ॥८४॥ सर्ववित्सर्वतोभद्रा ५१० गुह्यातीतागुहावलिः ॥

प्रक्रियायोगमाताचगंधाविश्वेश्वरेश्वरी ॥ ८५ ॥ कपिलाकपिलाकांताकनकाभाकलांतरा ॥
॥ ५२० ॥ पुण्यापुष्करिणीभोक्रीपुरंदरपुरःसरा ॥ ८६ ॥ पोषणीपरमैश्वर्यभूतिदाभूतिभूष
णा ॥ पंचब्रह्मसमुत्पत्तिः परमात्मात्मविग्रहा ॥ ८७ ॥ नर्मोदया ५३० भानुमतीयोगिज्ञेयाम
नोजवा ॥ बीजरूपा रजोरूपावशिनीयोगरूपिणी ॥ ८८ ॥ सुमंत्रामंत्रिणीपूर्णा ५४० ल्हा
दिनीक्लेशनाशिनी ॥ मनोहरीमनोरक्षीतापसीवेदरूपिणी ॥ ८९ ॥ वेदशक्तिर्वेदमातावेदविद्या
प्रकाशिनी ॥ योगेश्वरेश्वरी ५५० मालामहाशक्तिर्मनोमयी ॥ ९० ॥ विश्वावस्थावीरमुक्तिर्विद्यु
न्मालाविहायसी ॥ पीवरीसुरभीवंद्या ५६० नंदिनीनंदवल्लभा ॥ ९१ ॥ भारतीपरमानन्दापरा
परविभेदिका॥सर्वप्रहरणोपेताकाम्याकामेश्वरेश्वरी ॥ ९२ ॥ अचिंत्याऽचिंत्यमहिमा ५७० दुर्ले
खाकनकप्रभा ॥ कूष्मांडीधनरत्नाढ्यासुगन्धागन्धदायिनी ॥ ९३ ॥ त्रिविक्रमपदोद्भूताधनुष्पा
णिःशिरोहया ॥ सुदुर्लभा ५८० धनाध्यक्षाधन्यापिंगललोचना ॥ ९४ ॥ भ्रांतिःप्रभावतीदीप्तिः
पंकजायतलोचना ॥ आद्याद्दत्कमलोद्भूतापरामाता ५९० रणप्रिया ॥ ९५ ॥ सत्क्रियागिरिजा
नित्यशुद्धापुष्पनिरंतरा ॥ दुर्गाकात्यायनीचंडीचर्चिकाशांतविग्रहा ६०० ॥ ९६ ॥ हिरण्यवर्णा
रजनीजगन्मंत्रप्रवर्तिका ॥ मंदराद्रिनिवासाचशारदास्वर्णमालिनी ॥ ९७ ॥ रत्नमालारत्नगर्भा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पृथ्वीविश्वप्रमाथिनी ६१० ॥ पद्मासनापद्मनिभानित्यतुष्टाऽमृतोद्भवा ॥ ९८॥धुन्वतीदुष्प्रकंपा
चसूर्यमातादृषद्वती ॥ महेंद्रभगिनीमाया ६२० वरेण्यावरदार्पिता ॥ ९९ ॥ कल्याणीकमला
रामापद्मभूतवरप्रदा ॥ वाच्यावरेश्वरीनन्द्यादुर्जया ६३० दुरतिक्रमा॥ १०० ॥ कालरात्रिर्महा
वेगावीरभद्रहितप्रिया ॥ भद्रकालीजगन्मातामक्तानांभद्रदायिनी ॥ १०१ ॥ करालापिंगलाका
रानामवेदा ६४० महानदा ॥ तपस्विनीयशोदाचयथाध्वपरिवर्तिनी ॥ १०२ ॥ शंखिनीपद्मिनी
सांख्यासांख्ययोगप्रवर्तिका ॥ चैत्रीसंवत्सरा ६५० रुद्राजगत्संपूरणींद्रजा ॥ १०३ ॥ शुंभारिः
खेचरीखस्थाकंबुग्रीवाकलिप्रिया ॥ खरध्वजाखरारूढा ६६० पराध्यापरमालिनी ॥ १०४ ॥
ऐश्वर्यरत्ननिलयाविरक्तागरुडासना ॥ जयंतीद्रुद्रुहारम्यासत्ववेगागणाग्रणीः ॥ १०५ ॥ संकल्प
सिद्धा ६७० साम्यस्थासर्वविज्ञानदायिनी ॥ कलिकल्मषहंत्रीचगुह्योपनिषदुत्तमा ॥ १०६ ॥
नित्यदृष्टिस्मृतिर्व्याप्तिःपुष्टिस्तुष्टिः ६८० क्रियावती ॥ विश्वामरेश्वरेशानाभुक्तिर्मुक्तिःशिवामृ
ता ॥ १०७ ॥ लोहितासर्वमाताचभीषणावनमालिनी ६९० अनन्तशयनाऽनाद्यानर
नारायणोद्भवा ॥ १०८ ॥ नृसिंहीदैत्यमथिनीशंखचक्रगदाधरा ॥ संकर्षणसमुत्पत्तिरंबि
कोपांतसंश्रया ॥ १०९ ॥ महाज्वालामहामूर्तिः ७०० सुमूर्तिःसर्वकामधुक्॥ सुप्रभासुतरांगौरी

धर्मकामार्थमोक्षदा ॥ ११० ॥ भ्रूमध्यनिलयाऽपूर्वाप्रधानपुरुषावली॥महाविभूतिदा ७१० मध्या
सरोजनयनाऽसना ॥ १११ ॥ अष्टादशभुजानाट्यानीलोत्पलदलप्रभा ॥ सर्वशक्त्यासमारूढाध
र्माधर्मानुवर्जिता ॥ ११२ ॥ वैराग्यज्ञाननिरतानिरालोका ७२० निरिंद्रिया॥ विचित्रगहनाधीरा
शाश्वतस्थानवासिनी ॥ ११३ ॥ स्थानेश्वरीनिरानंदात्रिशूलवरधारिणी॥अशेषदेवतामूर्तिर्देवता
परदेवता ७३० ॥ ११४ ॥ गणात्मिकागिरेःपुत्रीनिशुंभविनिपातिनी ॥ अवर्णावर्णरहितानिर्व
र्णाबीजसंभवा ॥ ११५ ॥ अनन्तवर्णाऽनन्यस्थाशंकरी ७४० शान्तमानसा॥ अगोत्रागोमतीगो
प्त्रीगुह्यरूपागुणांतरा॥११६॥ गोश्रीगव्यप्रियागौरीगणेश्वरनमस्कृता ॥ सत्यमात्रा ७५० सत्य
सन्धात्रिसन्ध्यासंधिवर्जिता ॥११७॥ सर्ववादाश्रयासांख्यासांख्ययोगसमुद्भवा ॥ असंख्येयाऽप्रमे
याख्याशून्याशुद्धकुलोद्भवा ७६० ॥ ११८ ॥ बिंदुनादसमुत्पत्तिः शंभुवामाशशिप्रभा ॥विसंगा
भेदरहितामनोज्ञामधुसूदनी ॥ ११९ ॥ महाश्रीःश्रीसमुत्पत्तिः ७७० स्तमःपारेप्रतिष्ठिता ॥
त्रितत्त्वमातात्रिविधासुसूक्ष्मपदसंश्रया ॥ १२० ॥ शांत्यतीतामलातीतानिर्विकारानिराश्रया ॥
शिवाख्याचित्रनिलया ७८० शिवज्ञानस्वरूपिणी॥१२१ ॥ दैत्यदानवनिर्मात्रीकाश्यपीकालक
र्णिका ॥ शास्त्रयोनिःक्रियामूर्तिश्चतुर्वर्गप्रदर्शिता ॥ १२२ ॥ नारायणीनवोद्भताकौमुदी ७९०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लिंगधारिणी ॥ कामुकीललितातारापरापरविभूतिदा ॥१२३॥ परांतजातमहिमावडवावामलोच
ना ॥ सुभद्रादेवकी ८०० सीतावेदवेदांगपारगा ॥ १२४ ॥ मनस्विनीमन्युमातामहामन्यु
समुद्भवा ॥ अमृत्युरमृतास्वादापुरुहूतापुरुष्टुता ॥ १२५ ॥ अशोच्या८१० भिन्नविषयाहिरण्य
रजतप्रिया ॥ हिरण्याराजतीहैमीहेमाभरणभूषिता ॥ १२६ ॥ विभ्राजमानादुर्ज्ञेयाज्योतिष्टोम
फलप्रदा ॥ महानिद्रा ८२० समुद्भूतिर्बलींद्रासत्यदेवता ॥ १२७ ॥ दीर्घाककुब्मिनीविद्या
शांतिदाशांतिवर्द्धिनी ॥ लक्ष्म्यादिशक्तिजननीशक्तिचक्रप्रवर्तिका ॥ १२८ ॥ त्रिशक्तिजननी
८३० जन्यापड्भिपरिवर्जिता ॥ स्वाहाचकर्मकरणीयुगांतदलनात्मिका ॥ १२९ ॥संकर्षणाजग
द्धात्रीकामयोनिःकीरीटीनी ॥ ऐंद्री ८४० त्रैलोक्यनमितावैष्णवीपरमेश्वरी ॥ १३० ॥प्रद्युम्नदयि
तादांतायुग्मदृष्टिस्त्रिलोचना ॥ महोत्कटाहंसगतिःप्रचण्डा ८५०चण्डविक्रमा ॥ १३१ ॥ वृषावे
शाविंयन्मात्रार्विंध्यपर्वतवासिनी ॥हिमवन्मेरुनिलयाकैलासगिरिवासिनी॥१३२ ॥ चाणूरहन्त्रीत
नयानीतिज्ञाकामरूपिणी॥८६०॥वेदविद्याव्रतरताधर्मशीलाऽनिलासना॥ १३३ ॥ अयोध्यानिल
यावीरामहाकालसमुद्भवा॥विद्याधरप्रियासिद्धाविद्याधरनिराकृतिः ॥ १३४ ॥ आप्यायंती ८७०
वहंतीचपावनीपोषणीखिला ॥मातृकामन्मथोद्भूतावारिजावाहनप्रिया ॥ १३५॥ करीषिणीस्वधा

वाणी ८८० वीणावादनतत्परा ॥ सेवितासेविकासेवासिनीवालीगरुत्मती ॥ १३६ ॥ अरुंधतीहिर
ण्याक्षीमणिदाश्रीवसुप्रदा ८९०॥वसुमतीवसोर्धारावसुंधरासमुद्भवा ॥१३७॥ वरारोहावरार्हाचव
पुःसङ्गसमुद्भवा ॥ श्रीफलीश्रीमतीश्रीशाश्रीनिरासा ९०० हरिप्रिया ॥ १३८॥ श्रीधरीश्रीकरीकं
प्राश्रीधराईशवीरणी ॥ अनन्तदृष्टिरक्षुद्राधात्रीशाधनदप्रिया ९१० ॥ १३९ ॥ निहंत्रीदैत्यसिंहा
नांसिंहिकासिंहवाहिनी ॥ सुसेनाचन्द्रनिलयासुकीर्तिश्छिन्नसंशया ॥ १४० ॥ बलज्ञाबलदावामा
९२० लेहिहानाऽमृताश्रवा ॥ नित्योदितास्वयंज्योतिरुत्सुकाऽमृतजीविनी ॥ १४१ ॥वज्रदंष्ट्राव
ज्रजिह्वावैदेहीवज्रविग्रहा ९३०॥ मंगल्यामङ्गलामालामलिनामलहारिणी ॥१४२॥ गान्धर्वीगारु
डीचान्द्रीकंबलाश्वतरप्रिया ॥ सौदामिनी ९४० जनानन्दाभ्रुकुटीकुटिलानना ॥ १४३ ॥ कर्णि
कारकराकक्षाकंसप्राणापहारिणी ॥ युगंधरायुगावर्त्तात्रिसंध्याहर्षवर्धिनी ॥ १४४ ॥ प्रत्यक्षदेव
ता ९५० दिव्यादिव्यगन्धादिवापरा ॥ शक्रासनगताशाक्रीसाध्वीनारीशवासना ॥ १४५ ॥
इष्टाविशिष्टा ९६० शिष्टेष्टाशिष्टाशिष्टप्रपूजिता ॥ शतरूपाशतावर्त्ताविनीतासुरभिः सुरा ॥
॥ १४६ ॥ सुरेंद्रमातासुद्युम्ना ९७० सुषुम्नासूर्यसंस्थिता ॥ समीक्षासत्प्रतिष्ठाचनिवृत्तिर्ज्ञानपा
रगा ॥ १४७ ॥ धर्मशास्त्रार्थकुशलाधर्मज्ञाधर्मवाहना ॥ धर्माधर्मविनिर्मात्री ९८० धार्मिकाणां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शिवप्रदा ॥१४८॥ धर्मशक्तिर्धर्ममयीविधर्माविश्वधार्मिणी ॥ धर्मोत्तराधर्ममध्याधर्मपूर्वाधनप्रिया ॥
॥ १४९ ॥ धर्मोपदेशा ९९० धर्मात्माधर्मलभ्याधराधरा ॥ कपालीशाकलामूर्तिःकलाकलितावि
ग्रहा ॥ १५० ॥ सर्वशक्तिविनिर्मुक्तासर्वशक्त्याश्रयाश्रया ॥ सर्वासर्वेश्वरी १००० सूक्ष्मासुसू
क्ष्मज्ञानरूपिणी ॥१५१॥ प्रधानपुरुषेशानामहापुरुषसाक्षिणी ॥ सदाशिवावियन्मूर्तिर्देवमूर्तिरमू
र्तिका १००८॥ १५२ ॥ एवंनाम्नांसहस्रेणतुष्टावरघुनंदनः ॥ कृतांजलिपुटोभूत्वासीतांहृष्टतनूरु
हाम्॥१५३॥भारद्वाजमहाभागयश्चैतत्स्तोत्रमद्भुतम्॥पठेद्वापाठयेद्वापिसयातिपरमंपदम्१५४॥
ब्रह्मक्षत्रियविड्योनिर्ब्रह्मप्राप्नोतिशाश्वतम्॥शूद्रःसद्गतिमाप्नोतिधनधान्यविभूतयः ॥ १५५ ॥ भवं
तिस्तोत्रमाहात्म्यादेतत्स्वस्त्ययनंमहत् ॥ मारीभयेराजभयेतथाचोराग्निजेभये ॥ १५६ ॥ व्या
धीनांप्रभवेघोरेशत्रूत्थानेचसंकटे॥अनावृष्टिभयेविप्रसर्वशांतिकरंपरम् ॥१५७॥यद्यदिष्टतमंयस्य
तत्सर्वंस्तोत्रतोभवेत् ॥ यत्रैतत्पठचतेसम्यक्सीतानामसहस्रकम् ॥१५८॥ रामेणसहितादेवीतत्र
तिष्ठत्यसंशयम्॥महापापातिपापानिविलयंयांतिसुव्रत ॥१५९॥इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीये
आदिकाव्येअद्भुतोत्तरकांडेसीतासहस्रनामस्तोत्रकथनंनामपंचविंशतितमःसर्गः ॥ २५ ॥ ॥
एवंनामसहस्रेणस्तुत्वासौरघुनंदनः॥भूयःप्रणम्यप्रीतात्माप्रोवाचेदंकृतांजलिः ॥ १ ॥ यदेतदैश्वरं

रूपंघोरंतेपरमेश्वरि ॥ भीतोऽस्मिसांप्रतंदृष्ट्वारूपमन्यत्प्रदर्शय ॥२॥ एवमुक्ताथसादेवीतेनरामेण
मैथिली ॥ संहृत्यदर्शयामासस्वंरूपंपरमंपुनः ॥३॥ कांचनांबुरुहप्रख्यंपद्मोत्पलसुगंधिकम् ॥सुने
त्रंद्विभुजंसौम्यंनीलालकविभूषितम्॥४॥रक्तपादांबुजतलंसुरक्तकरपल्लवम् ॥श्रीमद्विशालसद्वृत्तल
लाटतिलकोज्ज्वलम्॥५॥भूषितंचारुसर्वांगंभूषणैरभिशोभितम् ॥ दधानंसुरसांमालांविशालांहेम
निर्मिताम्॥६॥ईषत्स्थितंसुबिंबोष्ठंनूपुरांबरसंयुतम् ॥ प्रसन्नवदनंदिव्यमनंतमहिमास्पदम्॥७॥त
दीदृशंसमालोक्यरूपंरघुकुलोत्तमः॥भीतिंसंत्यज्यहृष्टात्माबभाषेपरमेश्वरीम्॥८॥अद्यमेसफलंज
न्मअद्यमेसफलंतपः ॥ यन्मेसाक्षात्त्वमव्यक्ताप्रसन्नादृष्टिगोचरा ॥९॥ त्वयासृष्टंजगत्सर्वंप्रधानाद्यं
त्वयिस्थितम्॥त्वय्येवलीयतेदेवित्वमेवचपरागतिः॥१०वदंतिकेचित्त्वामेवप्रकृतिंविकृतेःपराम् ॥
अपरेपरमात्मज्ञाःशिवेतिशिवसंश्रये ॥११॥त्वयिप्रधानंपुरुषोमहान्ब्रह्मातथेश्वरः॥अविद्यानियति
र्मायाकालाद्याःशतशोभवन्॥१२॥त्वंहिसापरमाशक्तिरनंतापरमेष्ठिनी ॥ सर्वभेदविनिर्मुक्तासर्वभे
दाश्रयानिजा[1] ॥ १३॥ त्वामधिष्ठाययोगेशिपुरुषःपरमेश्वरीम् ॥ प्रधानाद्यंजगत्कृत्स्नंकरोतिविक
रोतिच॥१४॥ त्वयैवसंगतोदेवःस्वमानंदंसमश्नुते ॥ त्वमेवपरमानंदस्त्वमेवानंददायिनी॥१५॥

१ स्वकेनित्येनिजंत्रिष्वित्यमरान्नित्या ।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्वमेवपरमंव्योममहाज्योतिर्निरंजनम् ॥ शिवंसर्वगतंसूक्ष्मंपरंब्रह्मसनातनम् ॥१६॥त्वंशक्रःसर्वदेवानांब्रह्माब्रह्मविदामपि ॥ सांख्यानांकपिलोदेवोरुद्राणामसिशंकरः ॥१७॥आदित्यानामुपेंद्रस्त्वंवसूनांचैवपावकः ॥ वेदानांसामवेदस्त्वंगायत्रीच्छंदसामपि ॥१८॥ अध्यात्मविद्याविद्यानांगतीनांपरमागतिः ॥ मायात्वंसर्वशक्तीनांकालःकलयतामपि ॥१९॥ ॐकारःसर्वगुह्यानांवर्णानांचाद्विजोत्तमः ॥ आश्रमाणांगृहस्थस्त्वमीश्वराणांमहेश्वरः॥२०॥पुंसांत्वमेवपुरुषःसर्वभूतहृदिस्थितः॥ सर्वोपनिषदांदेविगुह्योपनिषदुच्यसे ॥ २१ ॥ ईशनंचासिभूपानांयुगानांकृतमेवच ॥ आदित्यःसर्वमार्गाणांवाचांदेवीसरस्वती ॥ २२ ॥ त्वंलक्ष्मीश्चारुरूपाणांविष्णुर्मायाविनामपि ॥ अरुंधतीसतीनांत्वंसुपर्णःपततामसि ॥ २३ ॥ सूक्तानांपौरुषंसूक्तंज्येष्ठंसामचसामसु॥सावित्रीछंदसिजप्यानांयजुषांशतरुद्रियम् ॥ २४ ॥ पर्वतानांमहामेरुरनंतोभोगिनामसि॥सर्वेषांत्वंपरंब्रह्मत्वन्मयंसर्वमेवहि ॥ २५ ॥ रूपंतवाशेषकलाविहीनमगोचरंनिर्मलमेकरूपम् ॥ अनादिमध्यांतमनंतमाद्यंनमामिसत्यंतमसःपरस्तात् ॥ २६ ॥ यदेवपश्यंतिजगत्प्रसूतिंवेदांतविज्ञानविनिश्चितार्थाः ॥ आनंदमात्रंपरमाभिधानंतदेवरूपंप्रणतोस्मिनित्यम् ॥ २७ ॥ अशेषसूत्रांतरसन्निविष्टंप्रधान

१ अर्चिरादिमार्गाणाम् । २ कलाःकलनानिपरिच्छेदाइतियावत्कलसंख्याने यावत्परिच्छेदशून्यंअपरिच्छिन्नमितियावत् ।

संयोगवियोगहेतुः॥तेजोमयंजन्मविनाशहीनंप्राणाभिधानंप्रणतोस्मिरूपम् ॥२८॥ आद्यंतहीनंजगदात्मरूपंविभिन्नसंस्थंप्रकृतेःपरस्तात् ॥कूटस्थमव्यक्तवपुस्तवैवनमामिरूपंपुरुषाभिधानम् ॥ ॥२९॥सर्वाश्रयंसर्वजगन्निधानंसर्वत्रगंजन्मविनाशहीनम् ॥नतोस्मितेरूपमणुप्रभेदमाद्यंमहत्त्वेपुरुषानुरूपम्॥३०॥प्रकृत्यवस्थंत्रिगुणात्मबीजमैश्वर्यविज्ञानविरागधर्मैः॥समन्वितंदेविनतोस्मिरूपंद्विसप्तलोकात्मकमंबुसंस्थम्॥३१॥विचित्रभेदंपुरुषैकनाथमनंतभूतैर्विनिवासितंते ॥नतोस्मिरूपंजगदंडसंज्ञमशेषवेदात्मकमेकमाद्यम्३२॥स्वतेजसापूरितलोकभेदंनमामिरूपंरविमंडलस्थम् ॥ सहस्रमूर्द्धानमनंतशक्तिंसहस्रबाहुंपुरुषंपुराणम् ॥ शयानमंतःसलिलेतवैवनारायणाख्यंप्रणतोस्मिरूपम् ॥ ३३ ॥ दंष्ट्राकरालंत्रिदशाभिवंद्यंयुगांतकालानलकल्परूपम् ॥ अशेषभूतांडविनाशहेतुंनमामिरूपंतवकालसंज्ञम् ॥ ३४ ॥ फणासहस्रेणविराजमानंभुवस्तलेधिष्ठितमप्रमेयम् ॥ अशेषभारोद्वहनेसमर्थंनमामितेरूपमनंतसंज्ञम् ॥ ३५ ॥ अव्याहतैश्वर्यमयुग्मनेत्रंब्रह्मात्मतानंदरसज्ञमेकम् ॥ युगांतशेषंदिविनृत्यमानंनतोस्मिरूपंतवरुद्रसंज्ञम् ॥ ३६ ॥ प्रहीणशोकंविमलंपवित्रंसुरासुरैरर्चितपादयुग्मम् ॥ सुकोमलंदेविविशालशुभ्रंनमामितेरूपमिदंनमामि ॥ ३७ ॥ एतावदुक्त्वावचनंरघुराजकुलोद्वहः ॥ संप्रेक्षमाणोवैदेहींप्रांजलिःपार्श्वतोभवत् ॥ ३८ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथसातस्यवचनंनिशम्यजगतीपतेः ॥ सस्मितप्राहभतारंशृणुष्वैकंवचोमम ॥ ३९ ॥ गृहीतं
यन्मयारूपंरावणस्यवधायहि ॥ तेनरूपेणराजेंद्रवसामिमानसोत्तरे ॥ ४० ॥ प्रकृत्यानीलरूप
स्त्वंलोहितोरावणार्दितः॥नीललोहितरूपेणत्वयासहवसाम्यहम्॥ ४१ ॥ गृहाणचवरंराममत्तोयद
भिकांक्षितम्॥तच्छ्रुत्वाराघवोवीरःप्रतिश्रुत्यगिरौस्थितिम् ॥४२॥ भारद्वाजांश्चभागेनययाचेपरमे
श्वरीं॥देविसीतेमहाभागेदर्शितंरूपमैश्वरम् ॥ ४३ ॥ हृदयान्नापगच्छेत्तादितिमेदीयतांवरः ॥ भ्रा
तरोममकल्याणिवानराःसविभीषणाः॥ ४४॥सेनान्योममवैदेहिअयोध्यायोधमुख्यकाः ॥ पुनस्ते
संगताःसंतुमयारावणतर्जिताः॥४५॥एतस्मिन्नंतरेचाभूदाकाशेदुंदुभिस्वनः ॥पपातपुष्पवृष्टिश्चरा
मसीतोपरिद्विज ॥ ४६ ॥ प्रहस्यसीतापुनराहरामंतथेतिरामोपिविरिंचिमुख्यान् ॥ सतान्विसृ
ज्यप्रतिगृह्यसीतांगंतुंस्वकंदेशममसावियेष ॥ ४७ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीयेआदिका
व्येअद्भुतोत्तरकाण्डेश्रीरामविजयोनामषड्विंशतितमः सर्गः ॥ २६ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
रामस्तुपुष्पकारूढःसीतामालिंग्यबाहुना॥अयोध्यामगमद्वीरःकाकुत्स्थकुलनन्दनः ॥ १ ॥ रथने
मिस्वनंश्रुत्वारामदर्शनलालसाः ॥ भ्रातरोभरताद्यास्तेयोधमुख्याश्चतेतथा ॥ २ ॥ राममागतमा
ज्ञायससीतंसऋषिव्रजम् ॥ प्रणेमुःसहसागत्यआनन्दाश्रुकणाकुलाः ॥ ३ ॥ वानरान्राक्षसान्सर्वा

नानाय्यस्वपुरंहिसः ॥ सर्वतत्कथयामासरामःकमललोचनः ॥ ४ ॥ तच्छ्रुत्वाविस्मिताःसर्वेसाधु
साध्वितिवादिनः ॥ सीतांतत्त्वेनविज्ञायरामंचमधुसूदनम् ॥५॥तदेवंचिंतयंतस्तेस्वंस्वंस्थानंययु
र्मुदा ॥ विसृष्टारामभद्रेणसांत्वपूर्वंमहात्मना ॥६॥ ऋषयश्चाभिनंद्यैनंससीतंरघुनन्दनम् ॥ आशी
र्भिर्वर्धयामासुर्ययुश्चापियथागतम् ॥७॥रामोपिसीतयासार्द्धंभ्रातृभिश्चमहात्मभिः ॥ चक्रेनिष्कंट
कांपृथ्वींदेवानांचमहद्धितम् ॥८॥ यज्ञान्बहुविधांश्चक्रेसरयूतीरउत्तमे ॥ दशवर्षसहस्राणिदशवर्ष
शतानिच ॥ किंचिदभ्यधिकंचैवरामोराज्यमकारयत् ॥ ९ ॥देवकिन्नरगंधर्वाविद्याधरमहोरगाः ॥
रामंनमंतिसततंगुणारामंरमापतिम् ॥ १० ॥ एतत्तेकथितंभद्रभारद्वाजमहामते॥तेषुकिंचिदिहा
श्चर्यमुक्तंरामकथाश्रयम् ॥ ११ ॥ सर्वंनवक्तुमिच्छामिपुनरुक्तिभयाद्द्विज ॥ ब्रह्मणागोपितंतच्चअ
तोपिनतदुक्तवान् ॥ १२ ॥ अद्भुतोत्तरकाण्डेतत्कथितंवेदसंमितम् ॥ शृणोत्यधीतेयश्चैतत्सब्रह्म
परमाप्नुयात् ॥ १३ ॥ श्लोकमेकंतदर्धंवाशृणुयाद्यश्चमानवः ॥ प्रातर्मध्याह्नयोगेवासयातिपरमांग
तिम् ॥ १४ ॥ पञ्चविंशतिसाहस्रंरामायणमधीत्ययत ॥ फलमाप्नोतिपुरुषस्तदस्यश्लोकमात्रतः
॥ १५ ॥ नश्रुतंनाप्यधीतंवायेनाश्रुतमिदंद्विज ॥ सगर्भान्निःसृतोनैवयथाभ्रूणस्तथैवसः ॥ १६ ॥
रामायणमिदंश्रुत्वानमातुर्जठरेविशेत् ॥ वेदाश्चत्वारएकत्रतुलयाचेदमेकतः॥१७ ॥विधात्रातुलि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तंशास्त्रंसर्ववेदेभ्योगौरवादतिरिच्यते ॥१८॥ शक्रायस्वर्णदीतीरेपुरापृष्टो
हमब्रुवम् ॥ तदेवतवचाख्यातमद्भुतोत्तरकाण्डकम् ॥१९ ॥ रामायणंमहारत्नंब्रह्मद्दत्क्षीरधावभू
त् ॥ नारदान्तःसमासाद्यक्रमान्ममद्ददिस्थितम्॥ २० ॥ तत्सर्वंब्रह्मणोलोकेनिःशेषमवतिष्ठते ॥
किंचिदुर्व्याचपातालेत्रिदिवेशक्रसंनिधौ॥२१ ॥विरंचिर्नारदोहश्चत्रयएवास्यपारगाः ॥ चतुर्थोनो
पपद्येतबुद्धेदंसुस्थिरोभव ॥ २२ ॥ यदुक्तमद्भुतेकाण्डेपुनस्तेकथयाम्यहम् ॥ श्रीरामजन्मवृत्ता
न्तःश्रीमतीचरितंमहत् ॥ २३ ॥ दण्डकारण्यकस्थानांशोणितेनमहात्मनां ॥नारदस्यचशापेन
लक्ष्म्याश्चैवापराधतः॥२४ ॥ मंदोदरीगर्भनिष्ठावैदेहीजन्मचोक्तवान् ॥ रामस्यविश्वरूपञ्चभार्ग
वेणचवीक्षितम् ॥ २५ ॥ ऋष्यमूकेहनुमताचतुर्बाहूरघूत्तमः ॥ दृष्टोभिक्षुस्वरूपेणसुग्रीवसख्य
मुक्तवान् ॥ २६ ॥ लक्ष्मणांगजतापेनशोषणंवारिधेःपुनः॥ प्राप्तराज्यस्यरामस्यमुनीनांसन्निधौत
था ॥२७॥ सीतायाःकथनंश्रुत्वासहस्रास्यस्यरक्षसः ॥ मानसोत्तरशैलेंद्रेस्थितिंज्ञात्वारघूद्वहः ॥
॥ २८ ॥ जगामपुष्करद्वीपंभ्रातृभिःसहवानरैः ॥ सीतायाऐश्वरंरूपंरावणस्यवधस्तथा ॥२९॥
अयोध्यागमनंरामस्यैषवृत्तान्तसंग्रहः॥वृत्तान्तसंग्रहंचापिपठित्वारामभक्तिमान् ॥ जायतेमुनिशा
र्दूलनात्रकार्याविचारणा ॥ ३० ॥ पठेच्चयोरामचरित्रमेतत्पुनातिपापात्सुकृतंलभेत ॥ तीर्थाभिषे

कंसमरेजयञ्चससर्वयज्ञस्यमहत्फलञ्च ॥३१॥ भजेतयोराममचिंत्यरूपमेकेनभावेनचभूमिपुत्रीम्
एतत्सुपुण्यंशृणुयात्पठेद्वाभूयोभवेन्नोजठरेजनन्याः ॥ ३२ ॥ इत्यार्षेश्रीमद्रामायणेवाल्मीकीये
आदिकाव्येअद्भुतोत्तरकांडे श्रीसीतारामयोरयोध्यागमनंनामसप्तविंशतितमःसर्गः ॥ २७ ॥

इदं पुस्तकं मुम्बय्यां श्रीकृष्णदासात्मजखेमराजेन स्वकीये"श्रीवें
कटेश्वराख्य" मुद्रणालये मुद्रितम् । श्रीविक्रमाब्दाः १९५६,
शालिवाहनशकाब्दाः १८२१.

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

विक्रय्यपुस्तकोंकी संक्षिप्त--सूची।

कल्किपुराण भाषाटीका समेत की० २ रु० पद्मपुराण सम्पूर्ण ५५००० ग्रंथ बहुतपुस्तकोंके द्वारा शुद्ध होकर छपा तैयार है की० १८ रु० हरिवंशपुराण सटीक की० ५ रु० "भाषाटीका समेत की० १० रु० " केवल भाषावार्त्तिक जिल्दबँधा की० ५ रु० श्रीमद्भागवत श्रीधरीटीका और टिप्पणीसह परमोत्तम ग्लेज कागज की० १० रु० श्रीमद्भागवतसचूर्णिका मोटेअक्षर उत्तम कागजकी (सप्ताहवांचनेमेंपरमोपयोगी) की० ८ रु श्रीमद्भागवतब्रजभाषाटीका माहात्म्य और शंका समाधान सह अत्युत्तम जिसमें कथाके सिवाय ५०० दृष्टांतहैं की० १२ रु० भागवत दशमस्कंध भाषाटीका दृष्टांत सह की० रु० ४ श्रीमद्भागवताद्यपद्यव्याख्याशतक (जन्माद्यस्य श्लोकके सौ अर्थ) की० २ रु०.

संपूर्ण पुस्तकोंका "बडा सूचीपत्र" अलगहै देखनाहो तो मँगालीजिये.

पुस्तक मिलनेका ठिकाना-

खेमराज श्रीकृष्णदास, "श्रीवेंकटेश्वर" छापाखाना-बंबई.

विदुषामभ्यर्थना।

अत्रास्माकं मुद्रणालये ऋग्वेदादयोवेदा उपनिषदो वेदान्तग्रन्था महाभारतादीतिहासाः श्रीमद्भागवतादिमहापुराणोपपुराणानि धर्मशास्त्र--कर्मकाण्ड--व्याकरण-न्याय-योग-सांख्य--मीमांसादिशास्त्रीयग्रन्थाः काव्य--नाटक--चम्पू--प्रहसन--व्यायोगसट्ट-काख्यायिकादिग्रन्थाः सहस्रनामाद्यनेकस्तोत्रग्रन्थाश्च विविधभाषाग्रन्था-श्च सीसकोत्तममहल्लक्ष्यक्षरैर्मनोहरं मुद्रितास्ते योग्यमूल्येन क्रय्याः सन्ति। तांश्च ग्राहका यथापुस्तकसूचीपत्रं मूल्यप्रेषणेन प्राप्नुयुः।

खेमराज श्रीकृष्णदास "श्रीवेङ्कटेश्वर" मुद्रणालयाध्यक्ष--मुम्बई.

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ इति अद्भुतरामायणं समाप्तम् ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=05.09.19 16:06
,TRANSFERRED=2019/09/05 at 16:20:20
,PAGES=58
,TYPE=STD
,NAME=S0001662
,Book Name=M-677-ADBHUT RAMAYANAM
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection